FRANCIS BACON

SEÇME AFORİZMALAR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN: C. CENGİZ ÇEVİK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

III. BASIM

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANCIS BACON
SEÇME AFORİZMALAR

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
C. CENGİZ ÇEVİK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
SÜHAM BEGÜM AZAZİ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM TEMMUZ 2008, İSTANBUL
III. BASIM OCAK 2016, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-402-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD. GELİNCİK SOK. NO: 6 KAT: 3
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

FRANCIS BACON

SEÇME AFORİZMALAR

(LATİNCE - TÜRKÇE)

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN:
C. CENGİZ ÇEVİK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Birkaç Söz

Bacon, 9 Nisan 1626'da edebiyat, felsefe-bilim, hukuk ve siyaset dolu yaşamına veda eder ve ardında bir kütüphane dolusu kitap, sayısız el yazması ve mektup bırakır. "Ah, yazık!? Nasıl bir dil sustu, nasıl bir belagat yok oldu; o *nectar* ve *ambrosia* soluyan deha nereye gitti? Ah, ne oldu bize, ey Musaların öğrencileri, Apollo'muz, koromuzun şefi böyle ölecek miydi?" diye edebi mecazlarla dolu bir üslupla ölümüne ağıt yakar dostları. Şaşkınlık, keder ve hayal kırıklığı içindedir hepsi; nasıl olmasınlar ki? Antikçağ'ın gizemli şiirleriyle büyüdüğünden, "Apollo'muz" diye hitap ettikleri Bacon bütün ömrünce hep hayalini kurduğu o bilimsel keşif merkezini ve böyle bir merkezin rahatça işleyişini destekleyecek ideal devletini henüz gerçekleştiremeden aralarından ayrılıp gitmişti. Oysa böyle bir merkez kurulmuş olsaydı, tüm dünya, "doğadaki şeylerin nedenlerini, gizli devinimlerini ve derin anlamlarını öğrenecek ve insanoğlunun hakimiyet alanının sınırlarını genişleterek mümkün olan her şeyin sırrına erişecekti." Bu yüzden Bacon ve dostları böyle bir merkezi, başka deyişle söylersek, felsefi bir devlet modelini heyecanla bekliyorlardı, ama böyle bir model şimdi sadece *Nova Atlantis*'in satırlarını süsleyen bir düş olarak kalmıştı.

Evet, Bacon, doğayı kat kat soyup derinlerdeki sırrın bilgisine ermek istiyordu ve bu yüce amaca ancak bilim, ama kılavuzu felsefe olacak bir bilim aracılığıyla ulaşılabileceğine

gönülden inanıyordu. Üstelik bu sırrı çözmeye kalkanların zorlu bir yaşam sürecinden geçeceğini sezdiği ve *De Sapientia Veterum* adlı eserinden bir alıntıyla söyleyecek olursak, bu sezgisinin sonucunu "*insanın sırları çözmeye olan merakı ve zararlı olanı öğrenme arzusu eskiler tarafından iki örnekle kınanmıştır: Biri Actaeon, diğeri Pentheus. Actaeon, Diana'yı şans eseri çıplak gördüğünde, geyiğe çevrilerek köpekleri tarafından parçalanmış, Pentheus ise Bacchus'un gizli sırlarını çözebilmek için ağaca tırmanınca çıldırıp kendini kaybetmiştir*" şeklinde örneklediği halde, yine de insanın ve toplumların kesintisiz ilerleyişinin felsefe-bilim sayesinde keşfedilecek bu sırra bağlı olduğunu düşünüyor ve zihnini bu hedef doğrultusunda sürekli dürtükleyen *daimon*'a bile bile rıza gösteriyordu. Ah keşke bu hayalini hayata geçirmeye ramak kala, doğanın tepkisiyle, ölümle karşılaşmamış olsaydı!

Bacon doğa, insan ve yaşamla ilgili edindiği her bilgiyi, her deneyimi gerek açık seçik gerekse mecazlar yüklü bir üslupla kaleme alarak diğer insanlarla da paylaşmak istiyordu. Bu yüzden Antikçağ'ın retoriksel inceliklerini kullanarak denemelerden tutun, veciz ifadelere kadar edebiyatın neredeyse bütün türlerinde eserler yazmıştı. Edisyonlar halinde tek tek yayımlanan koskoca külliyat Bacon'ın kitlelere ulaşmak isteğinin en iyi kanıtıdır. Ama onun bir başka hayali, kaleme aldığı bu eserlerin diliyle ilgiliydi. Çünkü İngilizce yazdığı eserlerinin yerel kalacağını düşünüyor ve keşiflerinin kitlelere iletilemeyeceğinden endişe duyuyordu. Bu eserlerde ileri sürdüğü görüşler anlık öğrenilip tüketilecek bir malzeme değil, sonsuza değin yaşayacak ve yorumlanacak değerlerdi. Bacon için evrensel dil Latince'ydi; ancak Latince'yle bir dünya vatandaşı olabilir ve eserleri ancak Latince'yle evrensel bir boyut kazanabilirdi. Latince yazılmış her bir eser ölümlü bir yazara, ölümsüzlük katacaktı. Buradan hareketle, çalışmalarının her birini Latin dilinde de kaleme almayı ya da Latince'ye çevirtmeyi ihmal etmemişti.

Bizler Bacon'ın kitlelere ulaşmak istediği Latince eserlerini ne yazık ki hakkınca tanımak olanağını bulamadık. Yıl 2008, hala ülkemizde onun Latince külliyatı çevrilmemiş durumda. Oysa Batı dünyası Bacon'ın Latince eserlerini çeşitli dillere çevirmiş ve yorumlarını yayımlamış, hatta nicedir bu yorumlar üzerine ayrıntılı tartışmalar yapmakta ve Bacon'ın kurmak istediği enstitü ve devlet modeline uygun bir coğrafya bulabilmek umuduyla yeryüzünü karış karış dolaşmakta.

Elimizdeki kitap Türkiye'deki Bacon okumaları arasında bir ilk; Bacon'ın Latince'deki bütün eserlerinin didik didik tarandığı, bu eserlerdeki düşüncelerinin belli bir yöntem ve amaçla süzülüp cümle cümle damıtılarak ortaya serildiği ve Türk okuyucusuna armağan edildiği bir ilk. Çevirmeni, Latince konuşan Bacon'ı sahiden duyan biri; Latince'ye ve özellikle Bacon'ın dönemindeki Nova Latina'ya özgü mecazlara hakim. Bu yüzden bize Bacon'ı derinden tanıtacak sözleri Latince külliyatın satırları arasından rahatça bulup çıkarabilmiş.

Üç bölümden oluşmuş bu çalışma; ilk bölümü, çevirmenin kendi seçtiği ve Bacon'ın tarihe bakışını, ahlak duyuşunu ve felsefe anlayışını kısa ve öz şekilde ortaya çıkaracak ifadelerden oluşuyor ve tematik olarak hazırlanmış. Bu bölümde hangi Latince eserler yok ki: *Sermones Fideles Sive Interiora Rerum, Novum Organum, De Interpretatione Naturae, De Sapientia Veterum, Meditationes Sacrae, Epistulae, De Augmentis Scientiarum, Nova Atlantis.* Çalışmanın ikinci bölümünde, Bacon'ın *Ornamenta Rationalia* başlığı altında sunduğu ve Antikçağ'ın söz ustası Publilius Syrus'un *Sententiae* adlı eserinden toparladığı Antikçağ retoriğiyle süslü deyişlerinin çevirisi yer alıyor. Üçüncü bölüm ise, Bacon'ın *De Augmentis Scientiarum* adlı ünlü eserinin VI. kitabı *Exempla Antithetorum*'da derlediği değişik konulardaki karşıt düşüncelerinin çevirisini içeriyor. Her bir bölüm açıklayıcı dipnotlarla da zenginleştirilmiş.

Bu çalışmanın içeriğindeki kısa ve özlü sözler sonrasında Bacon'ı hiç tanımayan biri bile filozofun özellikle doğa, insan, yaşam ve toplum hakkındaki düşünceleriyle ilgili belli bir bilgiye sahip olabilir ve yer yer belirtilen kaynaklarla hemen hemen bütün Latince külliyatına ulaşıp bu çalışmanın kılavuzluğunda daha derin bilim ve felsefe araştırmalarına girişebilir. Çünkü tek tek incelendiğinde görüleceği gibi, Bacon'ın Latince eserlerinde, İngilizce yazdığı eserlerde olmayan uzun uzadıya kimi eklemeler söz konusu. Dolayısıyla bu eklemelere ve eklemelerde kullanılan kavramlara ve örneklere ulaşılmadan Bacon'la ilgili yapılacak herhangi bir çalışmanın eksik kalacağı bilinmeli.

Geç kalınmış olsa da, böyle özgün dildeki çalışmaların ülkemizde yavaş yavaş hızlanması bizi sevindiriyor. Bacon örneğinde olduğu gibi, Latince ya da Yunanca kaleme alınan nice eserin kendi dilinde, kendi üslubunda ve has edisyonlar temel alınarak çevrilmesi ve Türkçemize kazandırılması, eserin içeriğine göre, hem edebiyat, hem bilim, hem felsefe, hem de tarih alanında zihinlerimizin farklı bakış açılar kazanmasına, en azından keyiflenmesine yol açıyor.

Prof.Dr. Çiğdem Dürüşken

Önsöz

Leibniz'in deyimiyle büyük bir zekayı hamil olan ("*Divini ingenii vir Franciscus Baconus de Verulamio*"[1]) Francis Bacon (1561-1626) insanlığa hizmet etmek için doğduğunu düşünmüş, kendisini büyük insanlık ailesinin mutluluğuna adaması gerektiğine inanmış ve insanlığa nasıl yararlı olabileceğini araştırmaya başlamış bir filozoftu. D. Mallet'nin de belirttiği gibi Bacon'ın sanatçıların ve bilim adamlarının hürmet gördüğü, güçlü kimseler tarafından desteklendiği bir çağda doğmuş olması, onu çabalarında müspet yönde etkilemişti.[2]

Strand'daki York House'da doğmuş olan Bacon (22 Ocak 1561), iki kardeşten küçük olandı. Babası Sir Nicholas Bacon, hukukçuluğu yanında neredeyse 20 yıl boyunca Kraliçe Elizabeth'in bakanlığını yapan bir saray adamı, annesi Ann ise (Nicholas Bacon'ın ikinci karısı) VI. Edward'ın danışmanlarından Sir Anthony Cooke'un kızlarından biriydi. Teyzesi de Kraliçe Elizabeth'in meşhur hazinedarlarından Sir William Cecil'in (sonraki adıyla) Lord Burghley'in karısıydı.[3] Böylelikle nazik yapısı yanında sürekli kapalı mekanda bulunan

1 Leibniz, Confessio Naturae Contra Atheistas.

2 D. Mallet, p.3-4, 1740.

3 B. Russell, p.497, 2004; H. Dereli, Sf.11, 1999; B. Çalt, Sf.3; T. B. Macaulay, p.37, 1857. S. Ö. Akkaş, Sf.32, 2002.

Bacon, diplomatik bir ortamda yetişiyor, henüz çocukken bile kraliçenin çok hoşuna giden ciddi davranışlar sergiliyor, söz alabilmek için öne atılıyordu.[4] Hatta anlatılanlara göre, Kraliçe Elizabeth onu *"Küçük bakanım"* diye çağırıyordu.[5] Bir söylentiye göre, bir gün kraliçe kendisine kaç yaşında olduğunu sorduğunda *"Uğurlu saltanatınızdan iki yaş daha genç"* yanıtını verecek kadar olan bitenin farkındaydı.[6] Başka bir söylentiye göreyse kraliçe ondan *"Benim gelecekteki bakanım"* diye söz ediyordu.[7] Bütün bunlar Bacon'ın saray görevlerine, devlet işlerine erken yaşta ilgi duymasına sebep olsa gerek.[8] Akşit Göktürk'e göre Bacon'a çalışkanlığı, bir amaca bağlanmayı, değişik konulara ilgi duymayı daha o yaşlarda annesi Lady Ann öğretmiştir. Bacon'ın, annesine ne büyük bir saygı duyduğunu, onun yattığı kiliseye gömülmek istemesinden de anlıyoruz.[9] Yine annesi Lady Ann'den kapmış olduğu araştırmaya, incelemeye olan hevesini, henüz 20 yaşına basmadan boruların içindeki yankıyı ya da baba evinde gösteri yapan hokkabazın sırlarını öğrenmeye çabalamasında görüyoruz.[10]

Cambridge'te Trinity College'de (1573-5), Londra'da Gray's Inn'de (1576) ilk eğitimini tamamladıktan sonra, 1577'den 1578'e kadar Paris'te İngiliz büyükelçisi Sir Amias Paulet'in yanında kalmıştı. Bacon, Sylva Sylvarum'da anlattığına göre, büyükelçinin yanına gönderildiğinde henüz 16 yaşındaydı.[11] Bacon'ın, Sermones Fideles'te Amulet'ten 'bilge bir adam' diye söz etmesi,[12] onun yanında, ondan öğ-

4 T. B. Macaulay, p.37, 1857.
5 D. Mallet, p.4, 1740.
6 H. Dereli, Sf.11, 1999; D. Mallet, p.4, 1740.
7 B. Çalt, Sf.3.
8 A. Göktürk, Sf.11, 2006.
9 A. Göktürk, Sf.11, 2006.
10 T. B. Macaulay, p.37, 1857.
11 A. Göktürk, Sf.12, 2006; B. Montagu, p.xxvii, 1826.
12 F. Bacon, Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXV. De Expediendis Negotiis: "Novimus virum prudentem..."

rendiklerine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Zaten Bacon, buraya devlet yönetme sanatını öğrenmeye gönderilmişti. Yine bir süre Poitiers'de kaldı. Bu kentte o sırada Fransa'nın en ünlü üniversitelerinden biri bulunuyordu. Özellikle Descartes da öğrenimini burada tamamlamıştı.[13] Hiç kuşku yok ki İngiltere'ye geri döndüğünde elde etmiş olduğu birikimle yüksek mevkilere gelmesi gerekiyordu. Bunu da ancak yetiştiği çevreden aldığı destekle sağlayabileceğinin farkındaydı. Ancak yurduna dönmesi, hiç de beklemediği bir sebepten olmuştu. Babasının 1580 Şubatında ansızın gerçekleşen ölümü üzerine döndüğü yurdunda, W. Spalding'in deyimiyle, babasından yadigar kalan sıkıntılarla dolu kaderi, onu ailenin en genci olarak kendi başının çaresine bakma zorunluluğuna itmişti.[14] Yetenekleri gereğince artık yüksek bir devlet görevi almak istiyor, bu yüzden de tanıdıklarından William Cecil'in yardımına sığınıyordu. Ancak kraliçeden beklediği yakınlığı göremeyince, kraliçenin ve sarayın tercihlerine çok önem veren, onlarla ters düşmek istemeyen William Cecil tarafından da görmezden geliniyordu.[15] Bunun üzerine Gray's Inn'de hukuk çalışmalarını daha da ilerleterek 1582'de baroya çağrılana dek yeteneklerini kendine saklamak ve en nihayetinde parlamento üyesi seçilebilmek için 1584 senesini beklemek zorunda kalıyordu.[16] Parlamento üyesi seçilmesini sağlayan da aynı tarihte ilk politik yazısını yazmış olmasıydı: *Letter of Advice to Queen Elizabeth.*[17]

Bacon, ilk gençlik yıllarından itibaren hem doğa felsefesinde bir yenilik arayışında olmuş, hem de babasının yolundan giderek siyasi kariyerini en iyi şekilde neticelendirmeyi amaçlamıştı. Daha bu sıralarda bilimsel düşüncede yeni bir

13 B. Çalt, Sf.3.
14 T. B. Macaulay, p.37, 1857.
15 T. B. Macaulay, p.37, 1857.
16 A. Göktürk, Sf.12, 2006.
17 http://plato.stanford.edu/entries/francis-bacon/ (Haziran 2008)

sistemin ana hatları üzerinde kafa yormuş, ileride felsefesinin temelini oluşturacak olan deneyciliğin tohumlarını atmıştır.[18] 1593'te Avam Kamarası'na seçilmesiyle birlikte kariyerindeki yükseliş artık önüne geçilemez bir karaktere bürünmüş, hiçbir şeyi yeterli görmeyen yapısı, saraya bir şekilde girme isteği, onu tutkulu biri haline getirmişti. 30 yaşındayken Kraliçe Elizabeth'in gözdesi Essex Kontu ile tanışması, onun için bir dönüm noktası olmuştu. Öyle ki sarayın neredeyse her işinden sorumlu olan Essex, Bacon'ın yardımcılığından hoşnut kalarak onu saray görevlerinden birine yerleştirmek için çok uğraşmasına rağmen, bunu bir türlü başaramamıştı.[19] Bacon'ın savcılık görevine seçilme arzusu boşa çıkmış, bu göreve Edouard Coke atanmıştı.[20] Kraliçe Elizabeth zamanında kendisine hiçbir büyük memuriyet verilmemişti. Çünkü akrabaları olan ve o dönemde yönetimi elinde tutan Cecil ailesinin ona her zaman karşı olması da Bacon'ın bir türlü kraliçenin gözüne girebilme şansını elde edememesine sebep olmuştu.[21] Yine bu dönemde kendisine çok yardımı dokunan Essex'in, Kraliçe'nin düşürülmesini amaçlayan hazırlıklara girişmesi üzerine, Bacon onun bir hain olduğunu kanıtlayarak ölüm cezasına çarptırılmasına sebep olmuştur.

Bacon bu hareketiyle saraydaki konumunu güçlendirmeye çalışmış, arzusuna da birkaç yıl sonra ulaşmıştı. Kraliçe Elizabeth'in 1603'te ölümü ve I. James'in krallığı Bacon'ın kariyerinde hızlı bir yükselişe sebep olmuştu.

---

18 A. Webber'e göre Bacon deneyciliğin babası değildir, ancak deneye dair ifadeleri dile getirebilmiş olması bile yeterince önemlidir. (A. Webber, Sf.208, 1998) R. Omnes'e göreyse Bacon, deneysel metodu öneren ilk filozoftur. (R. Omnes, p.62, 1999) Bu konudaki yaygın kanaat R. Omnes'in söylediğine uygundur.

19 A. Göktürk, Sf.13, 2006.

20 B. Çalt, Sf.4.

21 H. Dereli, Sf.12-13, 1999; B. Russell, p.497, 2004.

1613'te başsavcı, 1616'da kralın özel danışmanı, 1617'de kraliyet mührünün baş sorumlusu, 1618'de başyargıç olmuş, aynı yıl Verulam Baronu, 1621'de de Saint Albans Vikontu payelerini almıştı. Memuriyet hayatı yargılanması ve cezalandırılmasıyla birlikte sona eren Bacon 1609'da *De Sapientia Veterum*, 1620'de *Novum Organum* ve *Instauratio Magna* adlı eserlerini yayınlamıştı. *Sermones Fideles* XLIV.'de pek ayrıntılı bir şekilde hakkındaki bilgisini konuşturduğu bahçe bakımıyla da uğraşıyordu. Akşit Göktürk'ün deyimiyle, bir an bile boş durmayan, kendine önemli önemsiz, büyük küçük bir uğraş bulmadan edemeyen, tedirgin bir adam olan Bacon'ın[22] ölümü de bu uğraşseverliği ve tedirginliğinden gelmişti adeta. Bol kar yağışlı bir günde Londra dolaylarında Highgate'de gezintiye çıkmış, o günlerde soğuğun eti bozulmadan koruyup koruyamayacağı üzerinde kafa yormakta olan Bacon arabasını bir barınağın önünde durdurup, bir tavuk satın alarak onu kesmiş ve içini karla doldurmuştu. Yorgun bir durumda öksürükler içinde bunalırken, deneyin başarıya eriştiğini düşünüyordu. Bu deney sırasında soğuk alan Bacon birdenbire hastalanmış, yakınlarda oturan arkadaşı Lord Arundel'in evine sığınmıştı. Lord evinde olmadığından, Bacon için hazırlanan yatak da hizmetçinin dikkatsizliğinden ötürü nemli çıkınca, Bacon'ın hastalığı hepten kötüleşmişti. Bunun sonucunda 9 Nisan 1626 günü hayata gözlerini yummuş, St. Albans kasabasında bir kilise mezarlığına gömülmüştü, geride özellikle de şu sözünü doğrularcasına yaşamaya devam eden yapıtlarını bırakarak: *"Canımı Tanrıya, gövdemi mezara, adımı gelecek çağlara, yabancı uluslara bırakıyorum."*[23]

---

22 A. Göktürk, Sf.15, 2006.

23 B. Çalt, Sf.7; B. Russell,¡p.498, 2004; K. A. Hovey, p.71, 1991.

Eserleri

D. Mallet'nin de belirttiği gibi yaşamını, yazmaya adamış herkes, gelecek kuşaklar tarafından anılmayı hak eder; işte Bacon da böyle biridir. İyi nitelikleri yanında kusurlarını, ustalıkları yanında zaaflarını açıkça yazabilmiştir.[24] Bacon'ın eserlerini tarih, siyaset ve felsefe üzerine olmak üzere üç bölüme ayırmamız mümkün. Kronolojik olarak eserlerini basım tarihleriyle birlikte şöyle sıralayabiliriz[25]:

1589/90 – New Organon (Yazmaya başladı)
1593 - Temporis Partus Maximus
1597- Essays (1. Edisyon, The Colours of Good and Evil + Meditationes Sacrae)
1603 - Valerius Terminus of the Interpretation of Nature
1604 - Cogitationes de Natura Rerum
1605 – The Advancement of Learning (İki kitap halinde yayınlandı)
Temporis Masculus Partus
1606 - Filium Labyrinthi sive Formula Inquisitionis (İng.)
1607 - Cogitata et Visa de Interpetatione Naturae
1608 - Redargiutio Philosophiarum
1609 - In Felicem Memoriam Elizabethae / In Happy Memory of Queen Elizabeth
De Sapientia Veterum
1612 - Descriptio Globi Intellectualis
Thema Coeli
Essays (2. Edisyon, 38 deneme)

---

24 D. Mallet, p.2, 1740.

25 Bu kronoloji oluşturulurken faydalanılan kaynaklar: B. Çalt, Sf.8-9; G.H.R.Parkinson (Routledge), p.xii-xxvii,1993; http://www.fbrt.org.uk/pages/essays/essay-dates.html (Haziran 2008)

1613 - The Essaies

1620 – Novum Organum Scientiarum (1. ve 2. kitaplar)

1622 - Historia Naturalis

Historia Ventorum

History of the Reign of King Henry VII

Abcedarium Naturae

1623 - De Augmentis Scientiarum (9 kitap)

Historia Vitae et Mortis

Historia Densi et Rari

Historia Gravis et Levis

History of the Sympathy and Antipathy of Things

History of Sulphur, Salt and Mercury

History of the Reign of King Henry VIII

(Tamamlanmadı)

1624 - Cogitationes de Natura Rerum

De Fluxu et Refluxu Maris

1625 - Essays, or Counsels Civil and Moral (3. ve son edisyon – 58 Deneme)

Apothegms New and Old

History of King Henry VII (Latince tercümesi yapıldı) Counsels Civil and Moral, or Essays (Latince tercümesi yapıldı)

De Sapientia Veterum (Yeniden gözden geçirildi)

Inquisitio de Magnete

Topica Inquisitionis de Luce et Lumine

1626 - Sylva Sylvarum and New Atlantis (Bacon öldükten sonra Rawley tarafından yayınlandı)

1627 – New Atlantis

1629 - Certain Miscellany Works (Rawley tarafından...)

The History of the Reign of King Henry VIII

1638 - Operum Moralium et Civilium (Rawley tarafından...)

Historiam Regni Henrici Septimi, Regis Angliae

Sermones Fideles, sive Interiora Rerum

De Sapientia Veterum
De Augmentis Scientiarum
Historia Ventorum
Historia Vitae et Mortis
1653 - Scripta in Naturali et Universali Philosophia (Isaac Gruter tarafından...)
Bu tarihte Bacon'ın kısa yazıları toplandı.
Scala Intellectus sive Filum Labyrinthi (4. Bölüme *Giriş* yazısı eklendi)
Prodromi sive Anticipationes Philosophiae Secundae (5. Bölüme *Giriş* yazısı eklendi)
Cogitationes de Natura Rerum
De Fluxu et Refluxu Maris
1657 - Rescuscitatio (1. Bölüm)
Essay Of Fame
1665 – Opera Omnia
De Dignitate et Augmentis Scientiarum
Novum Organum Scientiarum, cum Parasceve ad Historiam Naturalem & Experimentalem
Historia Ventorum
Historia Vitae et Mortis
Scripta de Naturali & Universali Philosophia
Sylva Sylvarum, sive Historia Naturalis
Nova Atlantis
Historiam Regni Henrici VII, Regis Angliae
Sermones Fideles, sive Interiora Rerum
De Sapientia Veterum
Dialogus de Bello Sacro
Opus Illustre in felicem Memoriam Elizabethae Reginae
Imago Civilis Iulii Caesaris
Imago Civilis Augusti Caesaris

Yöntem Üzerine

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır:

I. BACON KÜLLİYATINDAN SEÇME AFORİZMALAR başlıklı birinci bölümde, Francis Bacon'ın Latince yazılmış eserlerinden özgün felsefe anlayışını, tarihe bakışını ve ahlak duyuşunu kısa ve öz şekilde ortaya çıkaran, aforizma haline gelmiş ifadeler seçilmiş ve tematik sırada düzenlenmiştir. Bu sözlerin çevirisinde ilgili metnin içeriğindeki anlamdan uzaklaşılmamaya özellikle dikkat edilmiş, yeri geldiğinde dipnotlarda ayrıntılı açıklamaya gidilmiştir.

Sözlerin seçildiği eserler aşağıdaki gibidir:

BACON, F., The Works of Francis Bacon, Baron of Verulam, Viscount St. Alban, And Lord High Chancellor Of England, New Edition. Vol.X., Francisci De Verulamio, Summi Angliae Cancellarii, Opera Civilia et Moralia, C. and J. Rivington, London 1826. (*Sermones Fideles Sive Interiora Rerum*)

BACON, F., The Works of Francis Bacon, Vol.VI., coll. & edit. J. Spedding, R. L. Ellis, D. D. Heath, Literary And Proffessional Works, Vol I., Longman & Co., London 1861 - The Works of Francis Bacon Vol. III, London 1859 (*De Interpretatione Naturae*) – The Works of Francis Bacon Vol. I., London 1857 (*Novum Organum*)

BACON, F., The Works of Francis Bacon, Sechster Band, Friedrich Frommann Verlag Gunther Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt 1963 (*De Sapientia Veterum*)

BACON, F., The Works of Francis Bacon, Vol. XI., A New Edition By Basil Montagu, ESQ, William Pickering, London 1829. (*Meditationes Sacrae, Epistolae*)

BACON, F., The Works of Francis Bacon, Lord Chancellor of England: With a Life of the Author, In Three Volumes, Vol. I., Basil Montagu, Parry & McMillan, Philadelphia 1859. (*Advancement Of Learning*)

BACON, F., The Works Of Francis Bacon, Vol. I., coll. & edit. J. Spedding, R. L. Ellis, D. D. Heath, Literary And Proffessional Works, Vol I., Longman & Co., London 1857. (*De Augmentis Scientiarum*)

BACON, Francis, Ouvres Philosophiques De Bacon, M. N. Bouillet, Tome III., L. Hachette, Paris 1934 (*Nova Atlantis*).

II. ORNAMENTA RATIONALIA, başlıklı ikinci bölümde temel aldığımız "BACON, F., The Works Of Francis Bacon, A New Edition: With A Life Of the Author, Basil Montagu, In Three Volumes, Vol. I., Carey And Hart, Philadelphia 1848, p.127-128" künyeli edisyondan, tümü Publilius Syrus'un Sententiae (Deyişler) adlı eserinde de geçen, Ornamenta Rationalia (Mantıksal Süsler) başlığı altında yayımlanmış olan retoriksel sözlere yer verilmiştir.

III. EXEMPLA ANTITHETORUM, başlıklı üçüncü bölümde ise, De Augmentis Scientiarum adlı eserinin VI. Kitabında Exempla Antithetorum (Antitezlere Örnekler) başlıklı bölümde yer alan karşıt ifadeler ve çevirileri yer almaktadır. Bu bölümde "BACON, F., The Works Of Francis Bacon, Vol. I., coll. & edit. J. Spedding, R. L. Ellis, D. D. Heath, Literary And Proffessional Works, Vol I., Longman & Co., London 1857" künyeli eser temel alınmıştır.

C. Cengiz Çevik
9 Haziran 2008

ÖNSÖZ İÇİN KAYNAKÇA

BACON, F., *Yeni Atlantis*, Çev. Hamit Dereli, Cum. Dün. Klasik. 70, Ekim 1999.

BACON, F., *Denemeler*, Çev. Akşit Göktürk, YKY, 6. Baskı Mart 2006.

ÇALT,B., *Francis Bacon, I. Yaşantısı, II. Yapıtları, III. Çağı, IV. Öğretisi, V. Yapıtlarından Örnekler*, Yörük Matbaası, İst. Üniv. Edeb. Fak. Kütüp. No: 75-777.

RUSSELL, B., *History of Western Philosophy*, Routledge London & New York 2004.

HOVEY, Kenneth Alan, "Mountaigny Saith Prettily: Bacon's French and the Essay", pp.71-82, PMLA, Vol.106, No.1. Jan. 1991.

PARKINSON, G.H.R., *History of Philosophy, The Renaissance and Seventeenth-Century Rationalism*, vol IV., pub. Routledge, London 1993.

OMNES, R., *Quantum Philosophy: Understanding and Interpreting Contemporary Science*, tr. A. Sangalli, Princeton University Press, 1999.

MALLET,D., *The Life Of Francis Bacon*, pub. St. Clement's Church, London 1740.

I. Bacon Külliyatından Seçmeler

Adalet

Judex strenuus hoc praecipue agit, ut vim et dolum compescat, quorum vis magis perniciosa est quanto apertior, dolus quanto tectior atque occultior.

Güçlü bir yargıç her şeyden önce zorbalığı ve dolandırıcılığı denetim altına almalıdır; bunlardan, zorbalık apaçık yapıldığında, dolandırıcılık ise gizli ve sessizce yapıldığında çok daha büyük tehlike arz eder.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Judicem opportet esse potius eruditum quam ingeniosum, venerabilem quam gratiosum, magis deliberativum quam confidentem.

Bir yargıcın yetenekli olmasından çok ciddi bir eğitim alnış olması gerekir; aynı şekilde, halk tarafından rağbet gören bir kişi olması yerine, saygın bir kişi olması, kendisine aşırı güven duyan bir kişiden ziyade ihtiyatlı bir kişi olması beklenir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Iudices ad imitationem Dei.

Yargıçlar, Tanrı'nın birer benzeridir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Judices ante omnia in memoria fixum tenere debent versiculum ultimum Duodecim Tabularum Romanorum: Salus populi suprema lex; et pro certo ponere, leges, nisi sint in ordine ad eum finem, res esse captiosas et oracula male inspirata.

Yargıçlar her şeyden önce Romalıların On İki Levha Kanunları'ndaki[1] şu son sözü hep hatırlarında tutmalıdır: "En temel yasa, toplumun esenliğidir"; bunu amaçlamayan, buna göre ayarlanmamış olan yasalar kötü ellerden çıkmış, düşüncesizce hazırlanmış demektir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Meminisse debent iudices esse muneris suis ius dicere, non autem ius dare, leges inquam interpretari, non condere.

Yargıçlar, görevlerinin hak dağıtmak değil de hakkı söylemek olduğunu unutmamalı; yasa yapmakla değil yasaları yorumlamakla uğraşmalıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Sedes justitiae veluti locus sacratus est, ubi non tantum sedes ipsa, sed et subsellia et praecinctus sedis scandalo et corruptelis vacare debent.

Adalet makamı, kutsal bir yerdir ve sadece yargıcın oturduğu yer değil, duruşma yeri, yargıcın bütün çevresi de yolsuzluktan, kirli işlerden uzak olmalıdır.[2]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

*

Una certe iniqua sententia plus nocet quam exempla plurima. Haec enim rivulos tantum inficiunt, illa autem fontes.

Adil olmayan bir karar, birçok kötü uygulamadan daha zararlıdır, zira uygulamalar küçük ırmakları, adil olmayan karar ise kaynağı etkilemiş olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIV. De Officio Judicis

Aile - Evlilik

Curent parentes in tenera aetate filiorum suorum cui vitae generi illos destinent.

Ana baba çocuklarının yaşam tarzlarını küçük yaşlardayken belirlemelidir.[3]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis

*

Etiam imperia foeminarum nuptiis fere obscurantur, laudesque et acta in maritos transeunt: illis autem quae innuptae degunt, propria et integra gloria manet.

Kadınların hakimiyetleri evlilikle birlikte neredeyse yok olur, kazandıkları başarılar, yaptıkları işler kocalarının olur; öte yandan yaşamını bekar olarak sürdürenlerin şan şöhreti sadece ve bütünüyle kendilerinin olur.[4]

In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae

*

Gaudia parentum occulta sunt, nec minus dolores eorum et metus.

Anne babaların mutlulukları, en az korkuları ve hüzünleri kadar gizlidir.[5]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis

*

Inter vincula praestantissima castitatis et obsequii uxoris erga maritum illud censeri debet, si virum suum uxor prudentem putet; quod nunquam faciet, si eum inveniat zelotypum.

Kadında namusluluğun ve sadakatin en temel şartları arasında kocasının akıllı biri olduğuna inanması da vardır; kadın kocasını kıskanç bulduğu müddetçe asla sadık ve namuslu olamaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Itaque optime succedit, quando parentes suam apud liberos auctoritatem tuentur, crumenam laxant.

Galiba en iyisi, anne babaların küçük para keselerini gevşek, çocukları üzerindeki otoritelerini sıkı tutmalarıdır.[6]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis

*

Quamobrem notum tibi velim, nulla inter eos esse lupanaria, prostibula nulla, nullas meretrices conductitias, neque aliquid hujusmodi. Imo non sine detestatione quadam mirantur, vos in Europa talia tolerare. Aiunt, vos nuptias de officio suo deturbasse: nuptiae enim in remedium concupiscentiae illicitae institutae sunt; concupiscentia autem naturalis ad nuptias instar stimuli est. Verum cum hominibus remedium, corruptis suis cupiditatibus magis gratum, adsit nuptiae fere expelluntur.

Şunu açıkça anlamalısınız ki, Atlantisliler genelev nedir, fahişe nedir, para karşılığı gönül eğlendirme nedir bilmezler, hatta sizin Avrupa'da bu tarz şeyleri hoş görmenizi de nefretle karşılarlar. Sizin evlilik kurumunu yok ettiğinizi söylerler, zira evlilik aslında yasalara aykırı

nitelikteki cinsel arzulara çare olan bir kurumdur, doğuştan gelen bu cinsel arzuların tümü aslında insanları evliliğe yönlendiren bir dürtü gibidir. Ancak insanların elinde yoldan çıkmış arzularına daha uygun gelen bir ilaç olursa, evlilik de neredeyse tümüyle ortadan kalkar.[7]

Nova Atlantis

*

Qui uxorem duxit et liberos suscepit, obsides fortunae dedit.

Evli ve çocukları olan bir adam, artık kaderine tutsak olmuş demektir.[8]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Saepe fit ut mariti deteriores bonas habeant uxores.

Çoğunlukla kötü erkeklere iyi eşler düşer.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Sunt certe porro uxor et liberi disciplina quaedam humanitatis.

Bir eş ve çocuklar, erkek için insanlık eğitimidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Uxores juvenum dominae sunt, mediae aetatis sociae, senum nutrices.

Kadınlar, gençlikte erkeklerin sevgilisi, orta yaşta dostu, yaşlılıkta ise bakıcısıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Viri coelibes optimi sunt amici, optimi erga servos domini, servi etiam erga domini optimi, at non semper subditi optimi.

Bekar adamlardan iyi arkadaşlar, kölelere iyi efendiler, efendilere de iyi köleler çıkar da, pek iyi vatandaşlar çıkmaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

Askeri

In ducibus et viris militaribus gloriosum esse non inutile est. Sicut enim ferrum acuit ferrum, ita per gloriam hanc animi invicem accuntur et excitantur.

Komutanlar ve askeri kişilikler arasında böbürlenme pek de öyle yararsız bir şey değildir, çünkü demirin demiri bilemesi gibi, birinin böbürlenmesi sayesinde karşılıklı olarak bütün askeri ruhlar bilenmiş, cesaretlendirilmiş olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LII. De Vana Gloria

*

Militem autem deligere, qui ambitione vacet, perinde est, ac si calcaribus eum spolies.

Hırstan yoksun olan askeri, mahmuzlarını yitirmiş saymak gerekir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXV. De Ambitione

*

Atque in ipsa de bello suscipiendo et de genere belli eligendo deliberatione, tria proponit praecepta sana et gravia, tanquam ex consilio Palladis. Primo, ut de subjugatione nationum finitimarum quis non admodum

laboret. Neque enim eadem est patrimonii et imperii amplificandi ratio. Nam in possessionibus privatis, vicinitas praediorum spectator; sed in propagando imperio, occasio, et belli conficiendi facilitas et fructus, loco vicinitatis esse debent. Certe Romani, quo tempore occidentem versus vix ultra Liguriam penetraverant, orientis provincias usque ad montem Taurum armis et imperio complexi sunt. Itaque Perseus, licet orientalis, tamen longinquam expeditionem usque ad extrema occidentis minime detrectavit. Secundo, curae esse debet, ut justa et honorifica subsit belli causa; id enim et alacritatem tum militibus tum populis impensas conferentibus addit, et societates aperit et conciliat, et plurimas denique commoditates habet. Nulla autem belli causa magis pia sit, quam debellatio tyrannidis, sub qua populus succumbit et prosternitur sine animis et vigore, tanquam sub aspectu Medusae. Tertio, prudenter additur, quod cum tres Gorgones fuerint (per quas bella repraesentantur), Perseus illam delegerit quae fuerit mortalis; hoc est, bellum ejus conditionis quod confici et ad exitum perduci posset; nec vastas aut infinitas spes persecutus est.

Hikayede[9] Pallas'ın[10] öğüdünden hareketle savaşa atılmaya ve savaşta sergilenecek tutuma dair akla yatkın üç değerli kural ortaya konuyor: İlk kural komşu devletlerle çok büyük bir çarpışmaya girmemektir, zira atadan kalan mal varlığını artırmakla hakimiyeti artırmanın yolu aynı değildir. Öyle ki kişisel servet söz konusu olduğunda şu bilinmeli ki, yakın çevrenin gözü malın mülkün üstünde olur, buna karşılık hakimiyeti artırma söz konusu olduğunda, savaş açmanın kolaylığı, olanağı ve sağlayacağı yararlar görmezden gelinmelidir. Kuşkusuz Romalılar Liguria'nın[11] batısına güçlükle girerken Taurus Dağı'na kadarki doğu eyaletlerini de fethedip topraklarına katmıştı. Yine Perseus da doğulu olmasına rağmen batının en uç

noktasına çok az büyük sefer düzenlemişti. İkinci kural ise adil ve geçerli bir savaş nedeni bulunmasına dikkat edilmesidir, bu hem askerlerin hem de halkın savaşta varını yoğunu vermeye hevesli olmasını sağlar, bir birlik ve beraberlik ortamı oluşturur, en nihayetinde bütün bu saydıklarımızın çok faydası olur. Başka hiçbir savaş sebebi hikayede Medusa'nın görünüşüyle[12] kastedildiği üzere, boyunduruğu altındaki halkı güçsüz ve dermansız kılarak ezen bir tiranın düşürülmesi gerekliliğinden daha kutsal olamaz. Üçüncü kural ise Perseus'un (savaşları temsil eden) üç Gorgo[13] arasından tek ölümlü olanı seçmesidir, bu da onun savaşının uçsuz bucaksız, sonsuz bir tasarımın ürünü değil de, bitirilebilir, sonu getirilebilir bir karakterde olduğunu gösterir.[14]

De Sapientia Veterum VII. Perseus, Sive Bellum

Aşk

Amori plus debet scena quam vita.

Sahne, aşka hayattan daha fazla şey borçludur.[15]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum X. De Amore

*

Ex affectibus nulli sunt qui existimantur fascinare praeter amorem et invidiam.

Bütün duygular içinde aşk ve kıskançlık kadar insanı cezbeden başka bir şey yoktur.[16]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IX. De Invidia

*

Nunquam enim fuit quisquis adeo superbus qui seipsum tam absurde magnifecerit quam amator personam amatam.

Hiçbir kibirli adam kendini, bir aşığın sevdiği kişiyi beğenmesi gibi ahmakça beğenmez.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum X. De Amore

*

Quisquis enim amatoris affectibus nimis indulget, et divitiis et sapientiae nuncium remittit.

Aşktan başka bir şeyi önemsemeyen kişi, zenginlikleri ve bilgeliği elinin tersiyle iter.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum X. De Amore

Bilgelik

Prudentia, quae sibi uni sapit, in plurimis ejus ramis res sane depravata. Assimilanda sapientiae soricum, qui domum aliquam pro certo deserent paulo ante ruinam: sapientiae vulpis, quae taxonem e domo expellit, quam sibi defodit, non illi: sapiantiae crocodili, qui lacrymas emittit cum devorare cupit.

Başına yıkılmadan hemen önce evini terk eden farenin bilgeliği gibi, yeri kazarak kendine bir saklanma yeri açan porsuğu yuvasından kaçmaya zorlayan tilkinin bilgeliği gibi ya da avını yutmak isterken gözyaşı döken timsahın bilgeliği gibi sadece kendi çıkarını düşünen insanın bilgeliği birçok açıdan kişinin aşağılık karakterini gösterir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIII. De Prudentia Quae Sibi Sapit

*

Prudens opportunitates plures faciet quam inveniet.

Akıllı insan kendine büyük fırsatları yaratır, bulmaz.[17]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum L. De Caeremoniis Civilibus, Et Decoro

*

Qui realis solummodo est, ei multa virtute opus duco; sicut gemma, quae sine ornamento omni inseritur e purissimis et nitidissimis esse debet.

Aslında neyse öyle görünen kişiye birçok erdem yüklüyorum, tıpkı tümüyle süssüz bir taşın pek parlak ve pek saf olması gerektiği gibi.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum L. De Caeremoniis Civilibus, Et Decoro

*

Recepta est opinio, Gallos prudentiores esse, quam videntur; Hispanos autem prudentiores videri, quam sunt.

Genel geçer bir düşünceye göre, Fransızlar göründüklerinden daha bilgedir, İspanyollar ise olduklarından daha bilge görünür.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo

Devlet - Ülke

Curiositas humana in secretis rimandis, et eorum notitia appetitu male sano concupiscenda et prensanda, duplici exemplo apud antiquos coercetur: altero Actaeonis, altero Penthei. Actaeon cum Dianam imprudens et casu sine veste vidisset, in cervum versus, a canibus quos alebat dilaceratus est. Pentheus cum sacrificiorum Bacchi occultorum, conscensa arbore, spectator esse voluisset, furore percitus est.

İnsanın sırları çözme merakı ve sonunda zararı dokunan iştahı eskiler tarafından iki örnekle kınanmıştır: Biri Actaeon, diğeri Pentheus. Actaeon, Diana'yı şans eseri çıplak gördüğünde, geyiğe çevrilerek köpekleri tarafından parçalanmış, Pentheus ise Bacchus'un gizli

sırlarını çözebilmek için ağaca tırmanınca çılgınlık içinde kendini kaybetmişti.[18]

De Sapientia Veterum X. Actaeon Et Pentheus, Sive Curiosus

*

Evenit enim ut postquam regna et respublicae ad tempus floruerint, subinde perturbationes et seditiones et bella oriantur; inter quorum strepitus, primo leges conticescunt, et homines ad naturae suae depravationes redeunt; atque etiam in agris atque oppidis vastitas conspicitur. Neque ita multo post (si hujusmodi furores continuentur) literae etiam et Philosophia certissime discerpitur: adeo ut fragmenta tantum ejus in paucis locis, tanquam naufragii tabulae, inveniantur, et barbara tempora ingruant; Heliconis aquis sub terra mersis; donec debita rebus vicissitudine, non iisdem fortasse locis, sed apud alias nationes erumpant et emanent.

Gerçekten de krallıkların, devletlerin bir süre büyüdükten sonra, isyanlar ve savaşlarla bir kargaşa ortamına girdiği görülmüştür. Böyle bir kaos ortamında evvela yasalar çöker, daha sonra vatandaşlar baştan çıkarak asi doğalarına geri döner, taşralar ve şehirler viranelere benzer. Çok geçmeden (benzer rahatsızlıklar sürerken) edebiyat ve felsefe büyük bir zarar görerek bölük pörçük hale gelir, sanki gemi enkazındaki tahta parçaları gibi, geriye birkaç yerde ufak kırıntılar kalır. Ayrıca barbarlık çağı su yüzüne çıkar, nesnelerin bilindik dönüşümleri gereğince, belki de daha önce görülmemiş yerlerde, başka uluslarda yeniden kendini gösterene dek, Helicon'un suları yeraltına saklanır.

De Sapientia Veterum XI. Orpheus, Sive Philosophia

*

Formica animalculum sibi sapiens, sed in horto nocivum. Et sane fit, ut qui sui nimium amantes sint, reipublicae laedant.

Karınca kendine yararı dokunan, ancak bahçeye zararı olan bir hayvandır. Kendi çıkarlarına düşkün olan kişilerin de yaşadıkları ülkeye zararı böyle olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIII. De Prudentia Quae Sibi Sapit

*

Illi enim cogitationum pleni et in suspiciones propensi, non facile ad consuetudinem vitae interiorem recipiunt homines qui sunt perspicaces et curiosi, et quasi animo vigilantes, sive exsomnes; sed potius eos qui ingenio sunt quieto et morigero, et quod placitum est illis patiuntur et nil ultra inquirunt, sed se veluti ignaros et nil sentientes et quasi sopitos præbent; denique magis obsequium simplex quam observantiam callidam præstant.

Kafaları her daim çeşitli düşüncelerle dolu olan kralların zihinleri, şüpheye meyilli olduklarından sürekli açıktır, bu yüzden uyanık, meraklı ve zeki kişilerle temas halinde olmayı pek istemezler; buna karşılık, sorgulamayı seven gözü açık kişilerden ziyade uyumlu yaradılışlarıyla buyruklarına sorgusuz sualsiz boyun eğen, olan bitenden habersiz ve dikkat çekmeyen, uykudaki kişiler gibi sessiz, sadece kendilerine teslim olmuş kişileri severler.[19]

De Sapientia Veterum VIII. Endymion, Sive Gratiosus

*

Illi enim ministros saevos et sanguinarios et exactores primo suppliciis afficiunt, et a rebus summovent. Postea ex consilio Telluris, id est, ignobili et parum honorifico, praevalente utilitate eos rursus adhibent,

sicubi aut exe cutionum severitate aut exactionum acerbitate opus est.

Krallar zalimleri, kan dökücüleri ve zorbaları evvela cezalandırır, işlerinden eder, daha sonra da Tellus'un[20] öğüdünü dinleyerek onlara alçak ve rezil işlerini yaptırır, yine kendi zorbaca eylemlerinde, acımasız uygulamalarında ihtiyaç duydukça onlardan tekrar tekrar faydalanırlar.[21]

De Sapientia Veterum III. Cyclopes, Sive Ministri Terroris

*

Motus factionum sub regibus similes esse debent motibus (ut astronomi loquuntur) orbium inferiorum, qui suos habent motus proprios, sed interim conversione primi mobilis cum obsequio circumferuntur.

Kralların yönetimi altındaki partilerin hareketi (gökbilimcilerin dediği gibi) kendi yörüngeleri etrafında bağımsız dönmekle birlikte, daha güçlü bir etkiyle ağır ağır sürüklenen küçük gezegenlerinkine benzemelidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIX. De Factionibus

*

Multis utile bellum

Çoğunun yararına olan savaş[22]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

*

Neque praetereundum est quod, cum omne publicae opulentiae augmentum ab exteris nationibus lucrifieri necesse sit.

Bir ülkenin, zenginliğinin kaynağını başka ülkelerden almak zorunda olduğu unutulmamalıdır.[23]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

*

Non invenitur in rebuspublicis perniciosius hominum genus quam generales isti petitionum concinnatores. Etenim pestes plane sunt et lues negotiorum publicorum.

Ülkede her işe aracı olmaya yeltenen adamlardan daha kötüsü bulunmaz, öyle ki böyle kişiler halkın işlerine sızmış birer veba, birer felaket gibidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVII. De Superstitione

*

Omnia circa reges praecepta duobus illis monitus clauduntur, memento quod es homo et memento quod es Deus, seu vice Dei..

Tüm tembihler içinde şu iki tanesi kralları gerçekten sarmalar: "İnsan olduğunu unutma" ve "Bir Tanrı ya da Tanrı'nın vekili olduğunu unutma."[24]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIX. De Imperio

*

Rarum in omni memoria est muliebre imperium; rarior in eo felicitas; rarissima cum felicitate diuturnitas.

Az duyulmuş bir şeydir bir kadının yönettiği devlet, daha az duyulmuştur o devlette saadet olduğu, neredeyse hiç duyulmamıştır o saadetin uzun sürdüğü.[25]

In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae

*

Rebelliones enim quae a ventre ortum habent pessimae.

En zararlı ayaklanmalar, karın açlığından doğmuş olanlardır.[26]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

*

Reges enim regnis suis, ut Jupiter Junoni, veluti matrimonii vinculo juncti recte censentur: sed accidit nonnunquam ut imperandi consuetudine depravati et in tyrannidem vergentes, omnia ad se trahant, et contempto ordinum et senatus sui consensu, ex sese pariant: id est, ex arbitrio proprio et imperio mero cuncta administrent. Id populi aegre ferentes, et ipsi moliuntur caput aliquod rerum ex sese creare et extollere. Ea res ex occulta sollicitatione nobilium et procerum fere initia sumit, quibus conniventibus, turn populi suscitatio tentatur; ex qua tumor quidam rerum (per Typhonis infantiam significatus) sequitur.

Krallar, tıpkı Jupiter ve Juno'nun evlilikle birbirlerine bağlı olması gibi yönetimlerine tabidir, ancak bazen yönetimlerinin uzun sürmesiyle akılları başlarından giden krallar tirana dönüşerek, soyluları ve senatoyu hiçe sayıp, tüm karar yetkisini kendisinde görür, hükümeti keyfi ve mutlak bir otoriteyle yönetir. Bundan rahatsız olan halk bir liderin önderliğinde harekete geçer. Başlangıçta soyluların ve önde gelenlerin gizli kışkırtmasıyla, halk arasında dip dalga yükselir ve devlette bir hareketlilik doğurur (Typhon'un doğuşunda olduğu gibi[27]). Bu durum avamın yapısındaki düzensizlikten ve kötü doğasından (krallar için işte bu güvenilmez bir yılandır) beslenir. Hoşnutsuzluk artıp da güçler bir araya gelince isyan patlak verir, bu durum hem kralı hem de farklı güçleri simgeleyen yüz kafasıyla, yakıp kavurucu alevler püsküren ağzıyla, her tarafı kuşatan özellikle de salgın hastalıklara yol açan yılanlardan oluşmuş kuşaklarıyla, kesip doğrayan demirden elleriyle, yağmacılığa yeltenmiş kartal pençeleriyle, daimi söylentilere sebep olan tüylü vücuduyla, yaydığı dehşetiyle Typhon ile sembolleştirebileceğimiz asileri de çarpar.

De Sapientia Veterum II. Typhon, Sive Rebellis

*

Rursus, cum aliqua ex quatuor imperii columnis concutatur aut labefactetur (quae sunt religio, justicia, consilium, opes), tum serenitas precibus imploranda est.

Devleti devlet yapan dört temelden biri (bunlar din, adalet, yönetim ve hazinedir) sarsılır veya zayıflatılırsa, kurtuluş dualara kaldı demektir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

*

Tardi enim sunt populi motus, nisi a nobilibus incitentur.

Soylular tarafından kışkırtılmazsa, halk hareketi yavaş kalır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

Din - Tanrı

Adeo ut nihil reperiatur quod aeque homines ab ingressu in ecclesiam absterreat, aut iam receptos expellat, ac unitatis violatio.

İnsanları dinden uzaklaştıran en temel neden dindeki birliğin parçalanması, yükümlülüklerin ortadan kaldırılmasıdır.[28]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae

*

Cum religio sit praecipuum humanae societatis vinculum, par est ut et ipsa debitis verae unitatis et charitatis vinculis astringatur.

Din insan topluluğunda en temel birleştirici unsur olduğundan, bizzat kendi içinde de bir birliğe ve merhamet bağına sahip olmalıdır.[29]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae

*

Da fidei, quae fidei sunt.

İnancın hakkını inanca ver.[30]

Advancement Of Learning VI

*

Deus autem, regibus favens, etiam spiritus ministrorum excitat et ornat.

Tanrı krallara destek verirken, beri yandan hizmetkarlarının ruhunu da canlandırır ve donatır.[31]

In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae

*

Deus illustrissimam dominationem tuam manu ducat.

Tanrı seçkin yönetiminizden elini esirgemesin.[32]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum, Praefatio

*

Itaque Deus nunquam edidit miraculum ad atheismum convincendum, quoniam opera eius ordinaria huic rei sufficiunt.

Sıradan işleri bile tanrıtanımazları inandırmaya yeterli olduğundan, Tanrı onları ikna edebilmek için bir mucize gösterme ihtiyacını hiç duymamıştır.[33]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo

*

Nam certissimum est hominem brutis cognatum esse, quatenus ad corpus. Quod si, quatenus ad animam, non intercedat ei cognatio cum Deo, vilis est plane et ignobilis creatura.

Şurası kesin ki insan bedence hayvanın akrabasıdır, ruhça Tanrı'yla yakınlık kuramadığında aşağılık ve sıradan bir yaratık olur çıkar.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo

*

Nam laudem homines tribuunt, felicitatem Deus.

Methiyeyi insanlar sunar, saadeti de Tanrı.[34]

In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae

*

Praestat nullam aut incertam de Deo habere opinionem, quam contumeliosam et Deo indignam...

Tanrı hakkında kesin bir fikir sahibi olmamak, onunla ilgili aşağılayıcı ve değersiz düşünceler içinde olmaktan daha iyidir.[35]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVII. De Superstitione

*

Qui deos negant, nobilitatem generis humani destruunt.

Tanrı'yı reddedenler, insan soyunun asaletini de ayaklar altına almış sayılırlar.[36]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo

*

Quin potius certissimum est, atque experientia comprobatum, leves gustus in philosophia movere fortasse ad atheismum, sed pleniores haustus ad religionem reducere.

Deneyimle de sabit olduğu üzere şurası çok açık ki, felsefenin tadına şöyle bir bakanlar tanrıtanımazlığa, kendisini onunla doyuranlar ise dine yönelmeye daha yatkın olur.[37]

De Augmentis Scientiarum I

*

Similiter et homo, ubi innititur et spem collocat in divina providentia et gratia, fiduciam et vires colliget quales humana natura sibi relicta nequisset attingere.

İnsan Tanrısal öngörüye, Tanrı'nın merhametine olan ümidini korursa, özgüven sahibi, güçlü biri olur, bu da insan başına altından kalkamayacağı şeylere cesaretle girebilmesini sağlar.[38]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo

Dostluk

Amicitia vera in orbe rara admodum, et minime omnium ea quae inter aequales, quod genus apud veteres celebrari solebat.

Dostluk yeryüzünde nadiren görülür, hele ki eskilerin öve öve bitiremediği türden eşit kişiler arasındaki dostluk neredeyse hiç yoktur.[39]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVI. De Clientibus, Famulis Et Amicis

*

Amici fures temporis.

Arkadaşlar zamandan çalanlardır.[40]

De Augmentis Scientiarum, II

*

Clientes sumptuosi minime admittendi, ne dum quis caudae pennas adauget alarum pennas praescindat.

Kişi kuyruktaki tüyleri artırayım derken, kanatlarındaki tüylerden olmamak için masraflı yandaşlardan biraz uzak durmalıdır.[41]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVI. De Clientibus, Famulis Et Amicis

*

(Amicitia) Gaudia enim conduplicat, moerores dimidiat.

Dostluk sevinçleri iki katına çıkarırken,
kederleri yarıya indirir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

*

In magnis enim urbibus amici et necessarii remotius disperguntur, adeo ut minus plerumque familiariter et in consortio vivatur, quam in viciniis angustioribus.

Büyük kentlerde eş dost birbirinden bir hayli kopmuştur,
genellikle küçük yerlerdeki paylaşımdan doğan sıkı
ilişkiler orada pek yaşanmaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

*

Interea vero parum perspiciunt homines, quid hoc sit quod solitudo nominatur, et quibus finibus circumscribitur: turba enim non est societas dicenda; et facies hominum nihilo plus sunt, quam in porticibus picturae; colloquia vero absque dilectione, cymbalo non praestant tinnienti.

Gerçeği söylemek gerekirse, insanlar yalnızlık denen
şeyin aslında ne olduğunu, nereye varabileceğini pek
bilmiyorlar. Her yığına, içinde dostluk var gözüyle
bakılmamalı; insanların yüzleri bir resim galerisinden
öteye bir anlam taşımayabilir, konuşmalar da bir zilin
çınlaması gibi olabilir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

*

Maximus amicitae fructus, est levamen et evaporatio anxietatis et tumorum cordis, quos animae perturbationes cujuscunque generis, imprimere solent.

Dostluğun en büyük yararı, insanın içini daraltan, ona baskı uygulayan kimi heyecan ve kaygıları def etmesi, avuntu kaynağı olabilmesidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

*

Sarsam adhibere possis ad jecoris, chalybem praeparatum ad lienis, flores sulphuris ad pulmonum, castoreum ad cerebri oppilationes deobstruendas; nulla autem invenitur medicina apertiva ad obstructiones cordis, praeter amicum fidelem, cui impertire possis dolores, gaudia, metus, spes, suspiciones, curas, consilia, et quicquid denique cor opprimat, tanquam sub sigillo confessionis civilis.

Karaciğerdeki sorunu gidermek için sarsa, dalak için demir, akciğer için sülfür çiçekleri, beyni rahatlatmak için de kunduz esansı kullanabilirsin de, gönlündeki sıkıntıları, üzüntüleri, neşeleri, korkuları, ümitleri, kuşkuları, kaygıları, misyonları ve buna benzer birçok şeyi güvenle itiraf edebileceğin sadık bir dosttan başkası seni kurtarmaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

Gençlik – Yaşlılık

At in moralibus juventus fortasse primas tenebit, ut senectus in politicis.

Gündelik işlerde genç, siyasette ise yaşlı olan ağır basar.[42]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute

*

Generaliter, juventus similis est primis cogitationibus, quae secundis sapientia cedunt.

Genellikle gençlik daha sonra bilgeliğe dönüşen ilk düşüncelere benzer.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute

*

Juvenes ad inveniendum magis idonei sunt quam ad iudicandum, et executione potius quam consiliis validi, et ad negotia nova melius adhibentur quam ad consueta.

Gençler hüküm vermekten ziyade keşiflere, yararlı öğüt vermekten ziyade yönetime, kalıplaşmış işlerden ziyade yeniliklere yatkındır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute

*

Non enim bellum indicendum senectuti.

Yaşlılığa savaş açılamaz.[43]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXX. De Regimine Valetudinis

Güzellik - Çirkinlik

Aedes extruuntur ut in iis habitemus, non ut eas spectemus. Pulchritudini igitur praeponatur usus, nisi forte utrunque obtineri possit.

Evler içinde yaşayalım diye inşa edilir, onları seyredelim diye değil. Bu yüzden iki özellik bir arada olamıyorsa, kullanışlılığına güzelliğinden daha önem verilmelidir.[44]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIII. De Aedificiis

*

Deformes naturam fere ulciscuntur.

Çirkin kişiler, genellikle hınçlarını doğadan alır.[45]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLII. De Deformitate

*

Non reperitur pulchritudo aliqua excellens cui non insit aliquid minus conforme in compagine.

Yapısında en ufak bir eksikliğin bile olmadığı, kusursuz bir güzellikten söz edilemez.[46]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLI. De Pulchritudine

*

Pulchritudo est instar fructus hortarii qui facile corrumpitur, nec diu durat.

Güzellik çarçabuk çürüyen yaz meyvesi gibidir, uzun süre dayanmaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLI. De Pulchritudine

*

Quicunque in persona sua aliquid habet quod contemptum inducit, perpetuum habet in se stimulum quo a contemptu se vindicet. Itaque deformes semper audacissimi.

Kendisinde bayağı olarak nitelendirilebilir bir özellik bulunduran kimse, içinde daima kendisinden kurtulmaya çabaladığı bir sancı duyar; bu yüzden çirkin kişiler aşırı küstah olur.[47]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLII. De Deformitate

*

Qui domum elegantem aedificat, sed in situ mali, carceri seipsum mandat.

Güzel bir evi kötü bir muhite inşa etmiş kişi, kendisini hapse tıkmış gibidir.[48]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIII. De Aedificiis

*

Relinquamus fabricas aedium speciosas quae admirationem incutiunt palatiis poetarum incantatis, qui eas extruunt sumptu parvo.

Gösterişli inşa edilmiş, hayranlık uyandıran evleri, onlara çok az para harcayan şairlere bırakalım.[49]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIII. De Aedificiis

İlim - Eğitim

Callidi literas contemnunt, simplices admirantur, prudentes opera earum, quantum par est, utuntur.

Kurnazlar bilimi küçümser, sıradan kişiler onu hayranlıkla karşılar, bilgeler ise olabildiğince onun nimetlerinden yararlanmaya çalışır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

*

Causa vero radix fere omnium malorum in scientiis ea una est; quod dum mentis humanae vires falso miramur et extollimus, vera ejus auxilia non quaeramus.

Bilimlerdeki yanlışlıkların neredeyse tamamının kaynağı bir yerdedir, insan aklını yanlış bir şekilde önemseyip yücelterek onun hakiki yardımlarını araştırmamışız.

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, IX

*

Demonstratio longe optima est experientia.

Deney, kesinlikle en iyi ölçüdür.[50]

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, LXX

*

Historiarum lecto prudentes efficit; poetarum ingeniosos; artes mathematicae subtilitatem donat; naturalis philosophia iudicium profundum parit; moralis gravitatem quandam morum conciliat; dialectica et rhetorica pugnacem reddunt et ad contentiones alacrem.

Tarih okumak kişileri bilge, şiir okumak huzurlu, matematik ilmini okumak şaşmaz kılar doğa felsefesi insanda derin bir basiret oluşturur, ahlak ise törelerden kaynaklı bir ağırlık bahşeder, diyalektik ve retorik ise tartışma yeteneği kazandırarak kişiyi mücadelede diri tutar.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

*

Homo, Naturae minister et interpres, tantum facit et intelligit quantum de Naturae ordine re vel mente observaverit, nec amplius scit aut potest.

Doğanın efendisi ve açıklayıcısı olan insan, doğanın işleyiş sürecini ve olaylarını gözlemledikçe öğrenir ve üretebilir, aksi halde hiçbir şey anlayamaz ve meydana getiremez.[51]

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, I

*

Illud certum est, materiam in perpetuo fluxu esse, neque unquam consistere.

Maddenin hiç durmayan, daimi bir devinim içinde olduğu kesindir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LVI. De Clientibus, Famulis Et Amicis

*

Lectio copiosum reddit et bene instructum, disputationes et colloquia promptum et facilem, scriptio autem et notarum collectio perlecta in animo imprimit et altius figit.

Okuma, kişiyi olgunlaştırır ve donanımlı kılar; tartışmalar ve konuşmalar onu kıvrak düşünen, hazırcevap biri haline getirir; yazma ve bilgilerin kaydedilmesi ise onların sağlam bir biçimde saklanmasını, unutulmamasını sağlar.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

*

Maximum et velut radicale discrimen ingeniorum, qoad philosophiam et scientiae, illud est; quod alia ingenia sint fortiora et apitora ad notandas rerum differentias, alia ad notandas rerum similitudines.

Felsefe veya bilimlerle uğraşan kişiler arasındaki en büyük, belki de en kökten ayrışma şuradadır: Kimisi şeyler arasındaki farklılıkları, kimisi de benzerlikleri görmeye daha niyetli ve meyillidir.

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, LV.

*

Nam et ipsa scientia potestas est.

Zira bilginin kendisi güçtür.[52]

Meditationes Sacrae, De Haeresibus

*

Natura enim non imperatur, nisi parendo.

Karşısında eğilmeden doğayı yönetemeyiz.[53]

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, III

*

Naturam literae perficiunt, ab experientia autem ipsae perficiuntur.

Eğitim insanın karakterini tamamlar, bunun yanında eğitimin kendisi de deneyimler sayesinde tamamlanır.[54]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

*

Natura occultatur saepenumero, interdum vincitur, raro extinguitur.

Doğa çoğunlukla gizlenir; bazen ortaya çıkarılır da, nadiren tümüyle üstesinden gelinir.[55]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVI. De Natura Et Indole Naturali In Hominibus

*

Nec manus nuda nec intellectus sibi permissus multum valet; instrumentis et auxiliis res perficitur; quibus opus est non minus ad intellectum quam ad manum. Atque ut instrumenta manus motum aut cient aut regunt, ita et instrumenta mentis intellectui aut suggerunt aut cavent.

Ne çıplak bir el ne de tek başına kavrayışın kendisi çok bilgiye ulaşabilir, ancak araçlar ve yardımcı unsurlar sayesinde netice alınabilir. Zaten kavrayışın kendisi de elden daha az yardıma muhtaç değildir. Araçlar elin hareketini ya destekler ya da düzenler, bunun gibi zihnin hareketlerinde de kavrayışı teşvik eder ya da korur.[56]

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, II.

*

Prudens interrogatio quasi dimidium scientiae.

Doğru soruşturma bilimin yarısıdır.[57]

De Augmentis Scientiarum V

*

Scientiae, quae nihil aliud est quam veritatis imago.

Bilim, hakikatin görüntüsünden başka bir şey değildir.[58]

De Augmentis Scientiarum I

*

Sensus purus in singula meliorem reddit conditionem et politiam mentis, quam istae imaginationes et progressiones animi.

Saf duyu zihnin durumunu ve konumunu gönlün değerlendirmelerinden ve sanılarından daha iyi bir hale getirir.[59]

Meditationes Sacrae, De Spe Terrestri

*

Si cuipiam ingenium sit minus aptum ad rerum differentias et distinctiones eruendas, ad scholasticos se conferat. Illi enim cymini sectores sunt.

Kişinin kavrayışı, ayrımları görmeye, saptamaya yatkın değilse, skolastikleri incelese iyi eder, çünkü onların her biri *"cymini sectores"*tir.[60]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

*

Solent se immiscere naturae (quoad opera) mechanicus, mathematicus, medicus, alchymista, et magus; sed omnes (ut nun sunt res) conatu levi, successu tenui.

Doğadan harman yapanlar (bir nevi zanaat gibi); makinistler, matematikçiler, hekimler, kimyagerler ve büyücülerdir. Fakat bunların hepsi (şimdiki meslekler) az çabayla yetersiz sonuca ulaşır.

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, V.

*

Studia et lectiones librorum aut meditationum voluptati, aut orationis ornamento, aut negotiorum subsidio inserviunt.

Öğrenim ve kitap okuma, düşünmeden haz almada, konuşmayı biçimlendirmede ve işleri yoluna koymada çok işe yarar.[61]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum

Korku

De Panicis autem terroribus prudentissima doctrina proponitur: natura enim rerum omnibus viventibus indidit metum ac formidinem, vitae atque essentiae suae conservatricem, ac mala ingruentia vitantem et depellentem: veruntamen eadem natura modum tenere nesica est; sed timoribus salutaribus semper vanos et inanes admiscet, adeo ut omnia (si intus conspici darentur) Panicis terroribus plenissima sint; praesertim humana, quae superstitione (quae vere nihil aliud quam Panicus terror est) in immensum laborant; maxime temporibus duris et trepidis et adversis.

(Mitolojide) Pan'ın sebep olduğu korkular imgesi üzerinden pek bilgece bir kuram ortaya konmuştur: Nesnelerin doğası, tüm canlılara varlıklarını koruyup gözeten ya da üzerlerine çullanan kötülükleri def eden, uzaklaştıran bir telaş ve ürküntü yeteneği vermiştir. Yine doğa, burada ölçüyü tutturamayarak korkuların faydalı olanlarıyla, içi boş, faydasız olanlarını birbirine karıştırmıştır, öyle ki özellikle de zorlu, sıkıntılı zamanlarda yersiz bir şekilde içi boş kuruntulardan doğan (aslına bakılırsa bunlar Pan'ın sebep olduğu kaygılardır) insani

kaygılar olmak üzere tüm telaşlar (özleri incelendiğinde görülecektir) Pan'ın yaratmış olduğu korkular olarak anılmıştır.[62]

De Sapientia Veterum VI. Pan, Sive Natura

*

Dolendi modus, timendi non autem.

Kederin bir sınırı vardır da, korkunun yoktur.[63]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis

*

Itaque mens, in aliquod bonum fixa et intenta, a doloribus mortis se subducit.

İyi bir iş çıkarmakla meşgul olan kişi, kendisini ölüm korkusundan sıyırır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte

*

Metuunt homines mortem, ut pueri tenebras.

Çocukların karanlıktan korkması gibi, insanlar da ölümden korkar.[64]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte

*

Miser proculdubio est animi status, pauca habere quae appetas, multa quae metuas.

Hiç kuşku yok ki çok az şeye sahip olmasına rağmen, birçok şeyden korku duyan insanın durumu üzüntü vericidir.[65]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIX. De Imperio

*

Severitas siquidem metum incutit, asperitas odium parit.

Sertlik korku uyandırır, kabalık ise öfke doğurur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Magistratibus et Dignitatibus

Ölüm - Yaşam

Aeque enim est naturale hominibus mori ac nasci, atque infans forsan non minorem sentit dolorem ex hoc quam ex illo.

Ölmek de, doğmak da aynı ölçüde doğaldır[66];
belki de bebek için doğmak,
ölmekten daha az acı verici değildir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte

*

Cum tamen mors saepenumero transeat minore cum dolore quam sentitur in tortura membri.

Ölüm bedenin işkence anında yaşayacağı acının çok daha azıyla geçip gider.[67]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte

*

Hodierni enim debemus esse ob brevitatem aevi, et non crastini.

Yaşamın kısalığından dolayı bugünün insanı olmalıyız, yarının değil.

Meditationes Sacrae, De Mensura Curarum

*

Ideoque mors non est hostis adeo formidabilis, cum tam multos habeat homo circa se athletas qui in certamine illam vincant.

İnsan kendisine kesin bir zafer kazanmasına yardımcı olacak birçok şeye sahip olduğundan, ölüm asla korkulacak bir düşman değildir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte

*

Juvenis annis poterit esse senix horis, si temporis iacturam non fecerit.

Kişi zamanını boşa harcamamışsa geçen seneler bakımından genç, saatler bakımından yaşlıdır.[68]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute

Şöhret

Ardua enim res famam praecipitantem retrovertere.

Zor bir iştir düşmekte olan bir şöhreti yeniden doğrultmak.

De Augmentis Scientiarum, VIII

*

Honor, qui comparativus est et alium praegravat, reflexionem habet maxime vividam, instar adamantis aut carbunculi cum angulis multiplicibus sectis. Itaque enixe hoc agas ut competitores tuos, si modo possis, etiam in iis in quibus ipsi summe gloriantur superes.

Bir başkasının elinden koparılarak alınmış şeref, tıpkı birçok yüzüyle parıldayan sert bir maden ya da bir kızıl yakut gibi keskin bir parıltıya sahiptir. Bu yüzden ün kazanmak istediğin işteki rakiplerini mümkünse böbürlendikleri alanda alt etmeye çaba göstermelisin.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIII. De Honore Et Existimatione

*

Rursus, in existimatione doctrinae et literarum cuiuspiam, non volitabit fama illius per ora virum neque bene alata erit, sine plumis aliquibus ostentationis.

Tüylerinde gösteriş yoksa, kişinin ünü bir bilim dalında ya da edebiyatta insanların ağızlarında hızla gezinemez de, öyle durduğu yerde süzülür sadece.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LII. De Vana Gloria

*

Si quis rem suscipiat simulque perficiat quae prius intenta fuerat, at tentata quidem sed deserta, aut ad exitum forsan perducta sed minus commode et feliciter, is honorem adipiscetur majorem quam si quid perfecisset gravioris sane difficultatis et momenti, sed in quo alterius tantum vestigia et non ultra premeret.

Eğer bir kimse daha önce hiç yapılmaya kalkışılmamış, kalkışılmış ancak yarım bırakılmış veya kaderine terk edilmiş bir işi üstlenir de, onu tam zamanında ve layıkıyla nihayete erdirirse, kazanacağı ün başkasının geçtiği yolları takip ederek çok büyük bir güçlüğün üstesinden gelmiş bir kişinin kazanacağı ünden daha büyük olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIII. De Honore Et Existimatione

Talih

Caeca (Fortuna) enim licet sit, haud tamen prorsus invisibilis.

Talih kör olabilir ama asla görünmez değildir.[69]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna

*

Certe si miraculum recte ponatur illud quod naturam superat, cernuntur miracula maxime in calamitatibus.

Kuşkusuz doğayı alt etmeye mucize deniyorsa, felaketlerde birçok mucizelere rastlanır.[70]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum V. De Rebus Adversis

*

Etenim via fortunae similis est galaxiae in aethere, quae concursus sive coacervatio complurium stellarum minutarum seorsim invisibilium sed coniunctim luminosarum.

Talihin yolu gökyüzünde tek başına görünmeyen ancak bir araya gelince göz alıcı bir görünüşe bürünen, birçok yıldızın birleşmesinden oluşmuş galaksilere benzer.[71]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna

*

Faber quisque fortunae suae.

Kişi, kendi talihinin yontucusudur.[72]

Advancement Of Learning, II

*

Fortuna foro rerum voenalium similis est, ubi saepe (si paululum expectare poteris) minuetur pretium.

Talih forumda satılan şeylere benzer, elbette ki (insan eğer biraz sabredebilirse) fiyat düşecektir.[73]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXI. De Mora

*

Fortuna proculdubio, saltem propter filias suas, honorem meretur, confidentiam scilicet et existimationem.

Kuşkusuz talih, kız evlatları olan güven ve şöhretten ötürü şerefe layık olmalıdır; çünkü bu iki kızkardeş, kişiye iyi bir talih sunar.[74]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna

*

Fortuna prospera potissimum vitia hominum indicat, adversa virtutes.

Talih, insanlara mutluluk yoluyla kötülükler, mutsuzluk yoluyla da erdemler verir.[75]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum V. De Rebus Adversis

*

Hoc vero ut fiat sine dubio in nobis ipsis maxime situm est.

Aslına bakılırsa talih daha çok bizim elimizdedir.[76]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVII. De Fortuna

*

Invidia, quae honoris veluti tinea et teredo est, optime extinguitur si quis id sibi praestituere videatur ut meritum potius quam famam, et successus suos prosperos magis providentiae divinae et felicitati cuidam tribuat quam artibus aut virtutibus propriis.

Kişinin şöhretine bir güveyi veya bir kurdu andırırcasına dadanan kıskançlıkları ortadan kaldırmanın en iyi yolu, kişinin ünden ziyade beceri kazanmak istediğini söylemesi ve gösterdiği başarıları da kendi yetenekleri ve erdemlerinden ziyade tanrısal öngörüye ve talihe bağlamasıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LIII. De Honore Et Existimatione

*

Itaque bono admodum hominum et rerum fato fit, ut illud certamen Pan adversum experiatur, et victus abscedat.

Pan'ın düşmana meydan okuduktan sonra hezimete uğrayarak geri çekilmesi hem insan soyu hem de nesneler için iyi bir talih demektir.[77]

De Sapientia Veterum VI. Pan, Sive Natura

Töre - Davranış

Ambitio choleram refert: quod genus humoris activos, vehementes, alacres, et promptos reddit; nisi obstructionem patiatur.

Hırs safraya benzer, hani yolunda herhangi bir engelle karşılaşmadıkça insanı canlı, diri, hareketli ve ateşli kılan.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXV. De Ambitione

*

Audacter calumniare, semper aliquid haeret.

Casurca at iftiranı, mutlaka bir tarafıyla yapışacaktır.[78]

Advancement Of Learning, II

*

Cavendum imprimis ne magister in caeremoniis et formulis habearis. Id enim si fiet, utcunque virtute vera emineas, audies tamen ab invidis, in nominis tui detrimentum, urbanus tantum et affectator.

Töreler ve kurallar önünde öğretici kişi olmaktan özellikle de kaçınmalısın. Çünkü böyle olduğu vakit, sahip olduğun erdem bir kenara atılarak, kıskançlıkları üzerine çekersin, yapmacık ve küstah gibi kötü bir ünvanla anılırsın.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum L. De Caeremoniis Civilibus, Et Decoro

*

Cur igitur cuipiam succenseam quod se potius quam me diligat?

O halde kendisini benden daha çok seviyor diye ona (kötülük yapan kişiye) neden kızayım ki?[79]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicta

*

Gloriosi prudentibus derisui sunt, stultis admirationi, parasitis praedae et escae, sibiipsis et gloriae vanae mancipia.

Böbürlenenler bilge kişiler için alay, aptallar için hayranlık konusu, asalaklar için birer yem, kazanç kapısıdır; kendileri içinse içi boş övünçleri onların tek mal varlığıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LII. De Vana Gloria

*

Gloriosi semper factiosi. Etenim nulla ostentatio sine comparatione sui est.

Böbürlenenler daima çatışır. Gerçekten de kişinin kendisini başkalarıyla karşılaştırmadığı hiçbir gösterişi olamaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LII. De Vana Gloria

*

Hominis non est apes imitare: "animasque in vulnere ponunt"

İnsanlar arılara hiç benzememeli: "Onlar canlarını açtıkları yarada bırakır"[80]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LV. De Ira

*

Iactantia enim instar vernicis videtur esse, quae ligna non solum splendere fact, verum etiam durare.

Övünmek tahtalara sadece güzel bir görünüm vermekle kalmayan, aynı zamanda onlara kalıcılık da katan cilaya benzer.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LII. De Vana Gloria

*

Invidia enim passio est cursitans et plateas terit, nec domi se continet.

Kıskançlık başıboş dolaşan, sokaklarda sürten bir tutkudur, evde duramaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IX. De Invidia

*

Iram penitus extinguere velle ostentatio quaedam Stoicorum est.

Öfkeyi tümüyle söndürmeyi istemek, Stoacıların bir böbürlenmesidir.[81]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LV. De Ira

*

Ira sane, si quis recte attendat, res humilis est, in infra dignitatem hominis.

Kişi dikkat ederse, öfkenin aslında insanın değerini düşüren, aşağılayıcı bir şey olduğunu görür.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LV. De Ira

*

Itaque inter inferiores politicos reponuntur, qui magni sunt simulatores.

Genellikle büyük ikiyüzlülüklere
o adi siyasetçilerde rastlanır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione

*

Itaque regibus non invidetur, nisi a regibus.

Krallar olmasa, kralları kıskanan da olmaz.[82]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IX. De Invidia

*

Laus virtutis reflexio est.

Övgü erdemin yansımasıdır.[83]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude

*

Memini me legisse, in uno ex libris vestris Europaeis, de sancto inter vos eremita, qui spiritum fornicationis videre cupiit, atque parvum, deformem, et turpem Aethiopem illico ei apparuisse: quod si spiritum castitatis Bensalem videre expetisset, proculdubio in forma Cherub alicujus pulchri et gloriosi ei apparuisset. Nihil enim inter mortales pulchrum, aut admiratione dignum, prae gentis istius animis castissimis.

Sizin Avrupa'da yayımlanmış kitaplarınızdan birinde okumuş olduğumu hatırlıyorum, aranızdan bir keşiş zinanın ruhunu beden olarak görmek istemiş de, kendisine kısa boylu çirkin bir Etiyopyalı görünmüş, hiç kuşkusuz Bensalem'e ait olan temiz ruhu görmek isteseydi, kendisine güzel mi güzel, muazzez bir melek görünürdü. Zira ölümlüler içinde bu halkın temiz ruhundan daha güzel, daha hayran olunmaya değer hiçbir şey yoktur.[84]

Nova Atlantis

*

Modus esse in curis humanis debet.

İnsani kaygıların bir sınırı olmalıdır.[85]

Meditationes Sacrae, De Mensura Curarum

*

Mores hominum externi vestibus eorum similes esse debent. Non sint nimis concinni, nec corpus coarctantes, sed qui libertatem praebeant ad exercitia et motum quemlibet.

İnsanların adetleri dış kıyafetlerine benzemelidir, aşırı muntazam veya vücudunu sıkan bir biçimde değil, aksine onu rahatlatan ve serbestçe hareket edebilmesini sağlayan bir ölçüde olmalıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum L. De Caeremoniis Civilibus, Et Decoro

*

Mulieres castae sunt plerunque superbae et protervae, merito pudicitiae suae elatae.

Namuslu kadınlar genellikle alçakgönüllülüklerinin bedelini ödetircesine kibirli ve küstah olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu

*

Nil enim tam populare est quam ignoscere inimicis.

Düşmanları bağışlamak kadar halk tarafından tutulan başka hiçbir davranış yoktur.[86]

Imago Civilis Julii Caesaris

*

Per astutiam intelligimus sinistram quandam et obliquam prudentiam.

Kurnazlığı yoldan çıkmış, çarpık bir bilgelik olarak anlamalıyız.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXII. De Astutia

*

Petitiones sedulo occultare non modicum prodest ad obtinendum.

Dilekçeler ortaya dökülmemeli, aksine gizli kalmalıdır.[87]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVII. De Supplicantibus

*

Quicunque natura et genio suo ab amicitiis abhorret, hujusmodi affectum a bruto potius, quam ab homine, mutuatur.

Yalnızlığı tercih etmiş, duygularıyla doğası onu arkadaşlarından uzaklaştırmış kişide insandan ziyade vahşi bir hayvanlığa dönüşüm söz konusudur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia

*

Quid sibi tandem volunt homines? Existimantne cunctos quorum opera utuntur, et quibuscum versantur, angelos esse, aut sanctos? Nesciuntne, illos ad suos proprios fines adspirare, et unumquemque proximiorem esse sibi quam alteri?

İnsanlar ne zannediyorlar? İş buyurdukları insanları birer melek ya da aziz olduklarını mı düşünüyorlar? Onların da kendi çıkarlarını düşünerek her şeyi bir kenara bırakacaklarını, kendilerine çalışacaklarını bilmiyorlar mı?[88]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione

*

Quid! Vultis me esse hominem bini salarii?

Ne! Beni iki defa ücret alan biri olarak mı görüyorsunuz?[89]

Nova Atlantis

*

Qui impudicus est, sui reverentiam perdit.

Ahlaksız olan, kendine olan saygısını da yitirir.

Nova Atlantis

*

Quin potius homines vindicativi vitam fere agunt veneficarum, quae ut aliis sunt exitiabiles ita ipsae plerunque exitum infaustum sortiuntur.

İntikamcı kimseler başkalarının sonunu hazırlayan, ancak en nihayetinde kendileri de aynı uğursuz akıbete uğrayan cadılar gibi yaşarlar.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicta

*

(Suspiciones) Reges inclinant ad tyrannidem, maritos ad zelotypiam, etiam prudentes ad animi vacillationem et melancholiam.

Şüpheler kralları tiranlığa, kocaları kıskançlığa, bilgeleri de ruhsal bocalamalara ve melankoliye sürükler.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione

*

Regium enim est ignoscere.

Bağışlamak asillere özgüdür.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicta

*

Rerum secundarum praecipua virtus est temperantia, adversarum fortitudo, quae in moralibus reputatur pro virtute maxime heroica.

Mutluluğun getirdiği başlıca değer ılımlılıkken, mutsuzluğunki ahlakta erdemden daha kahramansı görünen yiğitliktir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicta

*

Reventia autem sui, secundum Deum et religionem, vitiorum omnium fraenum potentissimum.

İnsanın kendisine duyduğu saygı Tanrı'dan ve dinden sonra, bütün kötü huylarının en güçlü dizginidir.[90]

Nova Atlantis

*

Si enim maiorem illis operam navabit de pretio decident. Quod in illo potissimum situm est ut tanquam nativae videantur et minime affectatae.

Kişi davranışlarında ince olabilmek için haddinden fazla çaba sarf ederse, çirkin görünmeye başlayabilir, incelikte özentilik değil de doğallık bulunmalıdır.[91]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum L. De Caeremoniis Civilibus, Et Decoro

*

Summa quae intercedit inter homines fides, et illa consilium impertiendi.

İnsanlar arasındaki en büyük güven,
öğüt alışverişinde yatar.[92]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XX. De Consilio

*

Sunt autem suspiciones, defectus, non tam cordis, quam cerebri.

Şüpheler kalbin değil, beynin zaafıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione

*

Sunt qui chartas pictas artificio quodam miscere sciunt, qui tamen periti lusores non sunt; sunt itidem nonnulli qui in competitionibus et factionibus regendis multum valent, alias vero infirmi judicii sunt.

Kimisi iskambil kağıtlarını karmayı bilir de oyunu oynamaktan hiç anlamaz. Bunun gibi kimisi de yalan dolanı, dolaplar çevirmeyi iyi bilir de aslında kafası hiç çalışmadığından değersizin biridir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXII. De Astutia

*

Suspiciones, inter cogitationes, sunt ut inter aves vespertiliones: nunquam volitant nisi luce crepera.

Kuşlar arasında yarasalar neyse, şüpheler de düşünceler arasında öyledir, sadece karanlıkta uçabilir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione

*

Ubi enim consilia cuiuspiam evulgata fuerint, adversari veluti tuba excitantur.

Kişi amaçlarını açığa vurduğunda, karşısındakine adeta savaş borusu çalmış olur.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione

*

Veruntamen ut seipsum laudare, servato decore, vix conceditur nisi in casibus admodum raris, ita vocationem suam et munus quod gerit, aud studia quibus se addixit,

laudare quis cum venia possit, imo cum specie quadam magnanimitatis.

Birkaç nadir durum dışında, insanın kendini övmesi pek yakışık almaz, ancak kişi çaba sarf ettiği işini, uğraşını gönül rahatlığıyla, hatta bana kalırsa gönül yüceliğiyle övebilir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude

*

Vindicta agrestis quaedam justicia est quae, quo magis humana natura serpit, eo fortius legibus severis est evellenda.

İnsanın doğasına yabancı olmayan intikam, kesin yasalarla tümüyle yok edilmesi gereken bir çeşit vahşi adalettir.[93]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicta

*

Virtus, instar gemmae pretiosae, optima est sine ornamentis inserta.

Erdem değerli bir taş gibidir, en iyisi de süssüz halidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLI. De Pulchritudine

*

Vulnera autem, nisi explorentur, sanari nequeunt.

Yaralar deşilmeden iyileştirilemez.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVIII. De Sumptibus

Yarar - Sağlık

Atque memor sis advocare medicum corporis tui gnarum non minus quam in arte sua spectatum.

Bulacağın doktorun, işinde ün yapmış biri olmasından ziyade, senin vücüdunu iyi tanıyan biri olması gerektiğini unutma.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXX. De Regimine Valetudinis

*

Generaliter melius est per verba negotiari quam per literas, et per intercessionem personae tertiae quam per seipsum.

Genellikle yazışarak değil de konuşarak ve kendi başına değil de araya üçüncü bir kişiyi sokarak iş görmek daha iyidir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLV. De Negotiatione

*

Ne contemnas accidens aliquod in corpore tuo novum et insuetum, sed consilium medicorum circa illud adhibe. Dum aegrotas, valtudinem tuam cura maxime; dum vales, corpore tuo utere, nec sis nimis delicatus: qui enim, dum valet, corpori tolerantiam imperat, in morbis compluribus, qui scilicet non sunt acuti, diaeta sola, et corporis regimine paulo exquisitiore curari possit, absque multa medicatione.

Vücudunda alışkın olmadığın yenilikleri, değişiklikleri önemse, doktorların tavsiyesine sığın. Hastalandığında sağlığına çok dikkat et, sağlığında vücudunu kullanırken aşırı derecede titiz ol; zira kişi sağlıklıyken vücudunu dayanıklılığa alıştırmışsa, birçok hastalığı çok hafif bir biçimde, çok fazla kendini harap etmeden, ilaçlar arasında kaybolmadan, sadece perhizle atlatabilir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXX. De Regimine Valetudinis

*

Observatio cuiusque propria eorum quae nocent, eorum quae iuvant, optima est medicina ad sanitatem tuendam.

İnsanın, kendisine zararı ya da yararı dokunacak şeyleri araştırması, sağlığını korumasındaki en iyi ilacıdır.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXX. De Regimine Valetudinis

Yenilik

Certe omnis medicina innovatio est: et qui nova remedia accipere nolit, nova mala expectet.

Kuşkusuz her ilaç bir yeniliktir ve yeni çareleri reddeden kişi yeni hastalıklara kucak açar.[94]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus

*

Novator enim maximus omnium tempus.

Zaman en büyük yenilikçidir.[95]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus

*

Recte quidem in haec omnia, si tempus quiesceret; hoc tamen indefesse in orbem agitatur.

Gerçekten de zaman değişmeden durabilseydi, bunların hiçbiri olmazdı, ancak o sürekli akıp gitmekten hiç yorulmaz.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIV. De Nobilitate

*

Sicut partus recens editi informes sunt; sic videre est in novis instituti; quae sunt partus temporis.

Yeni doğmuş yavruların görünüşleri nasıl biçimsizse, zamanın doğurduğu yenilikler de öyledir.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus

*

Tempus enim innovat vel maxime, sed tacite, pedetentim, ac sine sensu.

Zaman her bir şeyi geride hiçbir iz bırakmadan, hissettirmeden, sessizce yeniler.

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus

Diğer

Atque revera inter solatia humana illud horti est purissimum.

İnsanca iç ferahlamaları arasında, bahçe en saf haliyle rol sahibidir.[96]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIV. De Hortis

*

Coloribus enim omnibus in tenebris bene convenit.

Karanlıkta bütün renkler bir araya gelir.[97]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae

*

Ea vero haec est; quod fieri non possit, ut recte procedatur in curriculo, ubi ipsa meta non recte posita sit et defixa.

Hedefin kendisi doğru ayarlanmamışsa, rota doğru bir şekilde izlenemez.

Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, LXXXI

*

Est proculdubio consensus inter animam at corpus, atque natura ubi peccat in uno, periclitatur in altero.

Kuşkusuz ruh ile beden arasında bir uzlaşma vardır, hatta doğa birinde yanıldığı vakit, diğeri de tehlikeye girmiş olur.[98]

Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLII. De Deformitate

*

Non enim patria, non religio, non officia, non necessitudines, non amicitae, destinata ejus remorabantur, vel in ordinem redigebant.

Amaçlarına ne ülkesi, ne dini, ne görevleri, ne akrabaları ne de dostları gem vurabilmiş, köstek olabilmişti.[99]

Imago Civilis Julii Caesaris

*

Res omnes earumque progressus initiis suis debentur

Her şey başladığı gibi devam etmek zorundadır.[100]

Epistolae

NOTLAR

1 On İki Levha Kanunları ya da Latincesiyle Leges Duodecim Tabularum Roma tarihinin önemli duraklarından biri sayılmaktadır. İ.Ö. 450'li yıllara dek Roma'da yazılı kanunlar olmadığından atalardan kalma adet ve anane (Mos Maiorum) yalnızca büyük bir geçmişe sahip asil Patrici (Patricii) ailelere mensup olanlar tarafından biliniyordu. Uzun süre bunun böyle kalması için direnmelerine rağmen, Pleb'ler (Plebs) baskıları ve bu zamanda yapılan dış harplerde Patrici'lerin Pleb'lere olan ihtiyacı en nihayetinde Patrici'leri yumuşatmış ve İ.Ö. 450 yılında kanunları yazmak üzere 10 kişilik bir komisyonun kurulmasına karar verilmiştir. Kanunlar 12 madeni veya tahta levha üzerine yazılmış ve herkesin görebilmesi için Forum'da bir yere asılmıştır. Çoğu maddesi, eskiyi sürdüren bu yasalar beri yandan Roma için ilerici bir nitelik de taşıyor, böylelikle halkın esenliği temel alınmış oluyordu (S. Tanilli, Sf.437 vd., 1984; S. Atlan, Sf.30 vd., 1970). Bkz. J. S. McClelland, p.137, 1996.

2 Bkz. "Dilekçeler ortaya dökülmemeli, aksine gizli kalmalıdır."

3 Bacon'a göre insanlar, genç yaşlarda kolayca yönlendirilebilir ve etki altına alınabilir. Anne baba, bu yönlendirmede evlatlarının küçükken eğilim gösterdikleri şeyleri ilerde daha rahat başarırlar düşüncesine kapılarak onların tercihlerine çok fazla kulak asmamalıdır. Bunun yanında çocuğun bir mesleğe sevgisi ile yeteneği olağanüstü derecedeyse bu yabana atılmamalıdır. Ancak "En iyiyi seç, zira o alışkanlıkla hem kolay hem de sevimli hale gelecektir" öğüdü yararlıdır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis)

4 Bacon'ın bu ifadenin devamında belirttiğine göre Kraliçe Elizabeth'in İngiltere Krallığı'nın yönetimindeki durumu biraz farklıdır. Onun otoritesini paylaşabileceği bir erkek kardeşi, bir amcası, kraliyet ailesinden herhangi bir erkek akrabası yoktu. Bu yüzden bütün otoritesini elinde toplayabilmişti. Bkz. In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae.

5 Bacon'a göre aileler, mutluluklarını açık bir şekilde dile getirmekten çekinir, diğer duygularını ise belli etmek istemez. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis)

6 Bacon'a göre anne babaların, çocuklarına karşı (maddi anlamda) cimri olmaları bir hata, hatta zararlı bir davranıştır. Çünkü onları geri çevirmek, ruhça yozlaşmalarına, hilekarlığa alışmalarına, ne olduğu belirsiz ortaklıklara girişmelerine ve belli bir zenginliğe ulaştıklarında ise bu sefer de har vurup harman savurmaya yatkın hale gelmelerine sebep olur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VII. De Parentibus Et Liberis)

7 Bacon'ın ütopyasında yaşayanlar evlilik kurumuna saygı göstermektedir, Bacon eserinin bu bölümünde Avrupa'da evlilik kurumunun ne kadar zarar görmüş olduğunu açık bir şekilde yermektedir. Ona göre genelevde vaktini geçiren, gönül eğlendiren kişiler güçlerinin büyük bir bölümünü boş yere harcamış olur, namuslu insanlar kadar çocuklara düşkün olmazlar, bu da kötü bir şeydir. Burada Bacon'ın dönemin İngiltere'sine

ve hatta Avrupa'sına getirdiği eleştiri göze çarpmaktadır, Bacon'a göre o dönemde bir sürü evlenmeyen erkek vardır, evlenenlerin çoğu da gençlik çağının ateşinden, gücünden mahrum kalmış olan yaşlılardan oluşmaktadır. Çocuk sahibi olma isteği ise neredeyse hiç yoktur. Bu tarz bir evlenme de geleneksel "evlilik" tabirinden anlaşılan yüce değerlerden tümüyle uzaktır. (Nova Atlantis)

8 Bacon'ın buradaki görüşü aslında evli ve çocukları olan bir kişinin büyük işler başaramayacağı üzerine kuruludur. Zira ifadenin devamında devlet yararına seçkin işler yapacak kişilerin mal varlıklarından feragat edip evlenmeyerek kendilerini kamuya adamış çocuksuz insanlar olmaları gerektiğinden bahsetmektedir. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu Bacon bu konuyu gerek burada gerekse In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae'da (çocuksuz olup büyük işler başarmış kişilere Büyük İskender'i, Julius Caesar'ı ve Trajanus'u örnek vererek) iki farklı bakış açısıyla değerlendirir, kimilerine göre çocuksuzluk insanların saadetini azaltır, insancıllıklarını zedeler, kimilerine göreyse saadetin tamamlanması hatta taçlandırılmasıdır. Bacon burada ifade ettiği görüşü De Sapientia Veterum XI. Orpheus, Sive Natura'da da tekrarlamaktadır. Ona göre evliliğin tatlılıkları ve çocukların sorumluluğu genellikle kişileri kamu yararı gözeten yüksek görevlerde bulunmaktan ve büyük işler becermekten alıkoyar, kişiler yapıp ettikleriyle değil de, torunlarıyla ve kendi mal varlıklarıyla ilgilenmek zorunda kalır. Bacon'a göre bu durum da mitolojide özellikle Orpheus'un evliliğe yabancı / karşı olmasıyla pek bilgece anlatılmıştır. (De Sapientia Veterum XI. Orpheus, Sive Natura) C. Jowitt'in "'Books will speak plain'? Colonialism, Jewishness and politics in Bacon's New Atlantis" başlıklı makalesinde de (B. Price, p.148, 2003) bahsettiği gibi tüm eserleri incelendiğinde aslında Bacon'ın evliliğe bakışı tutarsızdır, öyle ki evliliği insanların büyük işler yapmalarına engel görmesine karşılık, ütopyasında yaşadığı dönemin Avrupa'sının insanları arasında evliliğin asıl / geleneksel değerini kaybettiğini de söyleyerek, evliliğin kitlelerin -hem sosyal hem de bireysel açıdan- düzenini sağlamada temel bir gereksinim olduğunun da altını çizer. Bkz. "Bir eş ve çocuklar, erkek için insanlık eğitimidir."

9 Burada kastedilen, Perseus hikayesidir.

10 Pallas, Yunan mitolojisinde bilgeliği temsil eden tanrıça Athena'nın Roma'daki karşılığıdır.

11 Liguria, Kuzey-Batı İtalya'da yer alan üçüncü en küçük bölgedir. Bölge İ. Ö. 2. yüzyılda Roma İmparatorluğu tarafından zapt edilmiştir.

12 Medusa öyle korkunç, öyle dehşet verici bir canavarmış ki, insanları sadece görünüşüyle bile taşa çevirirmiş. (De Sapientia Veterum VII. Perseus, Sive Bellum)

13 Gorgo'lar: Yunan mitolojisinde yılandan saçlarıyla kendilerine bakan herkesi taş kesen mitolojik kadınlar. Medusa Gorgo'lar içindeki tek ölümlü olandır. Bkz. Hesiodos, Theogonia 274v.

14 Bacon'ın da teyit ettiği gibi mitolojide Perseus'un Pallas tarafından Hiberia'nın en batısında bulunan bir çok ulusun başına büyük felaketler

getiren Medusa'nın kellesini alması için gönderilmiş olduğu anlatılır. (De Sapientia Veterum VII. Perseus, Sive Bellum)

15 Bacon'a böyle düşündürten şey, aşkın sahnede kimi zaman komediye, kimi zaman da tragedyaya malzeme olmasına rağmen, insan yaşamına birçok defa çeşitli uğursuzluklar katmaktan geri durmaması, kimi zaman Siren'lerin, kimi zaman da Furia'ların kılığına giriyor olmasıdır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum X. De Amore) M. Luce'ye göre Shakespeare'in Bacon'dan farkı bu sözde kendini göstermektedir, ona göre Shakespeare asla bu sözde görüldüğü gibi Bacon'ın adeta somurtan düşünce yapısından muzdarip değildir (M. Luce, p.215, 2004). Ayrıca Bkz. A. B. Walkely, p.160, 1970.

16 Bacon'a göre her iki duygu da ateşli isteklere neden olur, insanı hayallere, yanılgılara iter, hatta büyülenme diye bir şey varsa, sebebinin bu ikisi olduğu açıktır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IX. De Invidia) Bacon'ın burada ve devamında ortaya koymuş olduğu kıskançlık mefhumunun yine Shakespeare'in Othello'sundaki Iago'nun kıskanç kimliğini analiz ettiği de söylenmiştir (K. Muir, p.113, 2005).

17 Bacon yazmış olduğu Julius Caesar biyografisinde onu fırsatları bulan değil yaratan kişi olarak tanımlamıştır. Imago Civilis Julii Caesaris Bkz. "Kişi, kendi talihinin yontucusudur."

18 Bacon'ın bildirdiğine göre hikayelerden ilki kralların sırları, ikincisi ise kutsal gizemlerle alakalıdır. İlk hikayeye göre kralların sırlarını, onların buyruklarına karşı gelerek öğrenen kişiler, kesin bir şekilde onların nefretini üzerlerine çeker. Bu şekilde olan biteni öğrenmiş, çeşitli olanaklara erişmiş kimseler, yaşamlarını geyikler gibi, korkaklık ve şüpheler içinde geçirir. İkinci hikayeye göreyse ölümlü bir yapıda olduğunu unutup küstah cüretkarlıklarıyla doğanın ve felsefenin soylu doruklarına ulaşmaya ve kutsal gizemlere vakıf olmaya çabalayanlara (ağaca tırmanmak gibi) biçilen ceza daimi bir değişkenlik içinde, ne olduğu belli olmayan, karmaşıklık hükmü olacaktır. (De Sapientia Veterum X. Actaeon Et Pentheus, Sive Curiosus)

19 Bacon'a göre burada anlatılan özelliklere sahip krallar ihtişamlı mevkilerinden inerek kendilerine boyun eğen kişilerle samimi bir diyalog içine girer, bunu da içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan yaparlar. (De Sapientia Veterum VIII. Endymion, Sive Gratiosus)

20 Tellus (Terra Mater): Roma'da Yunan tanrıçası Gaia (ya da Ge) ile özdeşleştirilmiş besleyici toprak tanrıçasıdır.

21 Bacon'ın burada üzerinde durduğu husus kralların zalimlerden, kan dökücülerden ve zorbalardan yararlanmalarıdır. Ve Bacon bu hususu sunarken Yunan mitolojisindeki Cyclop'ların hikayesinden hareket etmiştir. Bacon'ın anlatışına göre Cyclop'lar vahşilikleri ve barbarca davranışlarından ötürü Jupiter tarafından Tartarus'a atılmış ve orada sürekli olarak hapsedilmişlerdir, daha sonradan Tellus eğer Cyclop'ları zincirlerinden çözer de yıldırımlarının yapımında onlardan yararlanırsa bunun, kendisi için faydalı olacağına dair Jupiter'i ikna etmiştir. Jupiter kendisine öğütlendiği gibi yapmış ve vazifeşinaslık, çalışkanlık göstermeye meyilli olan Cyclop'lar

korkunç bir gürültü eşliğinde yıldırımlara şekiller vermişler. Gün gelip de işler bitince Jupiter, Apollon'un oğlu Aesclapius'a bir adamı ölüm uykusundan uyandırdığı için kızmış, ancak öfkesini belli etmeyerek güçlük çıkartmayıp yıldırımları hazır eden Cyclop'ları gizlice kışkırtmış ve onu yıldırımlarla öldürtmüş, bunun üzerine Apollon'da Jupiter'in engellemesi olmadan Cyclop'ları öldürerek intikamını almıştır. (De Sapientia Veterum III. Cyclopes, Sive Ministri Terroris)

22 Bacon bu ifadeyi Lucanus'tan almıştır. Lucanus, Pharsalia I.181 Bacon'a göre "Çoğunun çıkarına olan savaş" açlıktan, sefaletten doğan isyanları işaret eder. Bkz. "En zararlı ayaklanmalar, karın açlığından doğmuş olanlardır."

23 Bacon'a göre bir ülkenin zenginliği artarken, diğerininki azalır. O halde zenginleşmek isteyen ülkenin kaynağı diğer ülkelerdedir. Bunun için de bir ulusun başka bir ulusa satabileceği üç şey vardır: Doğal hammaddeler, yapı maddeleri ve nakliye. Bu üç yol üzerinde durulduğunda dışardan sıcak para akışı daha şiddetli olacaktır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis) L. S. Feuer'in deyimiyle Francis Bacon modernitenin daha ilk dönemlerinde tümevarım yönteminin ve geleceğin biliminin en önemli savunucularından olması yanında, Britanya emperyalizminin de en önemli sözcülerinden birisidir (L. S. Feuer, p.20, 1989). Bu karakteri özellikle de Sermones Fideles Sive Interiora Rerum'da ve diğer tarih içerikli eserlerine yansımıştır. Yine bir yerde devletin sınırlarını genişletme yollarından söz eden Bacon'a göre baskı altında tutulmayan, vergi ödemesinde zor duruma düşürülmeyen yiğit ve savaşçı bir ulusa sahip olmak çok önemlidir. Yine bir devletin silaha sarılmasını gerektirecek haklı nedenleri ya da bahaneleri kullanabilecek yasalara ya da toplumsal değerlere sahip olması da önemlidir. Çünkü insanların doğalarında yatan adalet duygusu, haklı bir gerekçesi yoksa (pek çok yıkıma yol açan) bir savaşın başlamasına, en azından göz boyamak için bile karşı çıkar. Büyümek isteyen krallıkların ve devletlerin, soylu tabakayla ileri gelenlerin sayısının çok hızlı artmamasına dikkat etmesi gerekir. Ayrıca denizlere egemenlik monarşinin temelidir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIX. De Proferendis Finibus Imperii) Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXIII. De Plantationibus Populorum Et Coloniis'te ise bir sömürge elde etmenin ve onu elde tutarken yapılması gerekenlerin önemine değinir. Sömürgeler kurmayı eski ve kahramanlıkla alakalı işler arasında sayar, hatta bir sömürgeyi bırakmayı, ondan yüz çevirmeyi çok utanç verici bir şey olarak görür, sömürgedeki yerlileri kendi özgürlükleriyle baş başa bırakmayı "zavallı insanların kanına girmek ve onları korunmasız bir şekilde yapayalnız bırakmak" olarak niteler. Sonuç olarak her türlü bilginin peşinde giderken yararı gözeten Bacon için ülkenin salt esenliğinde değil, gelişiminde ve dünyaya hükmünde de aynı oranda yarar gözetilmektedir. Bkz. H. B. White, p.91, 2001. L. S. Feuer'e göre sadece Bacon değil, onun devamında John Locke, George Berkeley ve David Hume da Britanya emperyalizminin birer sözcüsüdür (L. S. Feuer, p.20 vd., 1989).

24 Bacon'ın aynı yerde belirttiğine göre bu tembihlerden ilki kralların gücünün boyutunu gösterebilmek, ikincisi ise onun isteklerini sınırlayabilmek için söylenmiştir.

25 Bu ifade, Bacon'ın İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in anısına yazmış olduğu bir yazısında geçmektedir. İfadenin devamında Bacon, Kraliçe Elizabeth'in ülke yönetiminde tam kırk dört yıl kalmış olmasına rağmen, ülke üzerinde saadetin hiç eksik olmadığını söylemektedir. In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae Bacon'a göre burada saadeti veren de Tanrı'dır. Bkz. "Methiyeyi insanlar sunar, saadeti de Tanrı."

26 Bacon'ın ayaklanmalar ve isyanlarla ilgili görüşleri, bunları bastırmada sunduğu önlemler Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis'te geçer. Ona göre "Çoğunun çıkarına olan savaş" başkaldırıların ve isyanların en temel kanıtıdır. Yüksek tabakalarda görülen sıkıntılar, yoksulluklar, aşağı tabakadakilerin düşkünlükleri ve sıkıntılarıyla birleşince tehlike ciddi bir hal alır. Bahsettiğimiz eserinde Bacon'ın teorik olarak bahsettiği bu konuya yaşanmış isyan ve başkaldırı olaylarını da işlediği Kral VII. Henry'nin Tarihi'nde de değinir. Bkz. History Of King Henry VII.

27 Mitolojiye göre Juno'nun, Jupiter'in Pallas'ı onunla birlikte değil de tek başına doğurmasını kıskanarak Jupiter'siz bir doğum gerçekleştirmek için bütün tanrılarla tanrıçalara yalvarır. Çok geçmeden bütün tanrılar onun bu baskılarına ve şiddetine boyun eğer ve tanrıça toprağa güçlü bir şekilde vurur da sarsıntılar içinde korkutucu ve devasa bir canavar olan Typhon doğuverir. (De Sapientia Veterum II. Typhon, Sive Rebellis)

28 Bacon'a göre din toplumdaki en temel birleştirici unsurlardan olduğu için, kendi içinde de teori ve söylem birliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu hem dinin hem de toplumdaki uzlaşı ortamının bekası için şarttır. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae'da bu konuyu işlemektedir.

29 Bacon Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae'da dinde birlik konusunu işlemiştir. Bkz. "İnancın hakkını inanca ver."; "İnsanları dinden uzaklaştıran en temel neden dindeki birliğin parçalanması, yükümlülüklerin ortadan kaldırılmasıdır."

30 İfade, Kutsal Kitap'taki "Caesar'ın hakkını Caesar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya ver" sözünün başka bir yansımasıdır: Novum Testamentum, Secundum Matthaeum XXII.21 İfade, dünyevi hakla tanrısal hakkın birbirinden ayrılması gerektiğini belirtir. Bkz. F. H. Hedge, p.456, 1861; Essays And Reviews, p.502, 1865; E. Özbayoğlu, Sf.71, 1988. E. G. Harman'ın da belirttiği gibi Bacon, bilimsel araştırmanın doğru metotlarla yapılmasını amaçlıyor, buna göre okulda olduğu kadar okul dışındaki insanların da ilgisini çekecek –beri yandan kilisenin öğretim yapısına da ters olan- bir metot öngörüyor, yani felsefe ile dinin birbirinden ayrılmasını istiyordu (E. G. Harman, p.108, 2005). Böylelikle inancın insan yaşamındaki rolünün sınırlanmasıyla, aklın doğal ışığının (natural light of mind) belirleyicilikte önemli bir konuma gelmesini sağlıyordu (D. Desroches, p.79, 2006). Bu açıdan bakıldığında inancın hakkını inanca vermek, Tanrı'nın

hakkını Tanrı'ya vermek dinin ve dini söylemin insan yaşamındaki mutlak egemenliğinin kesin bir şekilde sınırlandırılmasıdır, o halde din böylelikle bertaraf edilmiş olduğundan bu çağrıyı bir safsata olarak değerlendirip, insanları buna inanacak kadar saf olmamaları için uyaranlar da olmuştur. Onlara göre Bacon'ın dile getirdiği bu çağrı dinin değerinin küçültülmesinden başka bir şey değildir (J. de Maistre - R. Lebrun, p.167, 1998).

31 Bacon, bu ifadeyi Kraliçe Elizabeth'in yardımcıları konusunda ne kadar da talihli olduğundan bahsederken kullanmaktadır. Ona göre Kraliçe Elizabeth'in yardımcıları, adamları daha önce Britanya Adası'nda herhangi bir örneğine rastlanmadığı kadar ona sadık olmuştur. Bacon bu vesileyle "Methiyeyi insanlar sunar, saadeti de Tanrı" sözünde belirttiği gibi Elizabeth'in yardımcılar konusunda da tanrısal bir lütfa ermiş olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Bkz. In Felicem Memoriam Elizabethae Angliae Reginae.

32 Bacon, Sermones Fideles Sive Interiora Rerum adlı eserini Buckingham Dükü'ne adamış olup, buradaki ifadede geçen yönetim de ona aittir. Bacon'a göre Tanrı yönetimlere esenlik verir, yöneticileri korur. Bu konuda bkz. "Tanrı krallara destek verirken, beri yandan hizmetkarlarının ruhunu da canlandırır ve donatır."; "Az duyulmuş bir şeydir bir kadının yönettiği devlet, daha az duyulmuştur o devlette saadet olduğu, neredeyse hiç duyulmamıştır o saadetin uzun sürdüğü" Yine Bacon şöyle demiştir: "Saygı krallara bizzat Tanrı tarafından verilmiştir ve Tanrı onları bu saygıdan mahrum bırakmakla tehdit eder." (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et Turbis)

33 Bkz. Meditationes Sacrae, De Atheismo.

34 Bkz. "Az duyulmuş bir şeydir bir kadının yönettiği devlet, daha az duyulmuştur o devlette saadet olduğu, neredeyse hiç duyulmamıştır o saadetin uzun sürdüğü."

35 Bacon'a göre bunlardan ilki inançsızlıkla, ikincisi ise Tanrı'ya karşı saygısızlık ve terbiyesizlikle alakalıdır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVII. De Superstitione)

36 Bacon'a göre insan, bedeni yönünden hayvanların akrabasıdır; ruhuyla da Tanrı'nın akrabası olmazsa, bayağı, aşağılık bir yaratık durumuna düşer. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo)

37 Bacon'ın eserlerini düzenleyip yayınlamış meşhur mütehassıslardan olan J. Spedding'e göre buradaki ifade Bacon'da birkaç defa daha geçmekte olup Leibniz tarafından Confessio Naturae Contra Atheistas adlı eserde -Bacon'ın adı verilerek- tekrarlanmıştır (J. Spedding, p.436, 1857) Bacon buradaki ifadesini iki yerde şöyle açıklıyor: İnsan felsefenin eşiğinde, henüz başında kaldığında (ayrıca olayları dağınık bir şekilde, tek tek inceliyorsa, bütünlüğü gözden kaçırıyorsa) ikincil nedenler aklına yeleştiğinden aslolan ilk nedenleri gözden kaçırır, oysa felsefede ilerleyip nedenlerin dayandığı asıl noktaları görünce, şairlerin göndermelerine de uyarak, doğanın düzeninin yüce bir bağla Jupiter'in ayağına bağlı olduğuna kolayca inanır. (De Augmentis Scientiarum I; (Sermones

Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo) Jupiter'e (Zeus'a) bağlılığa dair bkz. Homeros, Ilias VIII.19 vd.

38 Bacon'a göre insan kendinden daha yüce bir varlığa inanmadığı sürece, tek başına yapamayacağı şeylerin üstesinden gelebilen bir varlık haline gelemez. Bu yüzden tanrıtanımazlık diğer bütün hususlarda olduğu gibi, bu konuda da yani insan doğasının insana özgü eksikliğini gidermesi açısından da kötüdür. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo)

39 Bacon'ın burada kastettiği Orestes ile Pylades, Theseus ile Prithous, Damon ile Pythias arasındaki dostluktur. Aristoteles, Seneca ve Q. Curtius gibi felsefeciler yaşayışlarıyla, durumlarıyla birbirlerine eşit olan kişilerin dost olabileceklerine inanıyordu (J. Devey, p.133-134, 1860). Bacon'a göre gerçek yaşamda olansa sadece yüksek kimselerle aşağı kimseler arasındaki dostluktur, bunda birinin başarısı da diğerine bağlıdır. Bu da aslında çıkar amacının gözetildiği bir ilişkidir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVI. De Clientibus, Famulis, Et Amiciis)

40 Bacon'a göre bu söz genç öğrencilere verilen bir tavsiyedir. Başka birçok yerde daha karşımıza çıkan (Latince olarak Bkz. J. Boswell, p.295, 1858; R. I. Wilberforce – S. Wilberforce, p.274, 1838; P. Charron, De La Sagesse I.LVIII; M. Luther, p.70, 1845 vs. İngilizce olarak Bkz. C. Lamb, p.479,1854: "Where friends, the thieves of time, let us alone."; H. Galewitz, p.39, 1999 – N.Sridharan, p.29, 2007: "Friends are thieves of time"; R. Fleming, p.35, 1843: "yet we are to remember the old saying, Amici sunt fures temporis, that friends are frequently the thieves that rob us of our time." Zaten Ad de Vries'e göre bu bir İngiliz atasözüdür. Ad de Vries, p.460, 1974: "UK proverb 'friends are thieves of time'".) bu ifadenin genel olarak çalışma vaktiyle arkadaşlarla geçirilecek zamanın birbirinden dikkatlice ayrılması gerektiğini gösterdiği açıktır. Herbert Lockyer Bacon'dan alıntı yaparak verdiği bu sözü farklı bir şekilde yorumlar, belirttiğine göre İsa hem bir arkadaş hem de bir kardeştir, hatta çoğu kere samimi bir Hıristiyan için onun yoldaşlığı kardeşliğinden önce gelir (Vetus Testamentum XVIII.24) ve Bacon'ın belirtmiş olduğu arkadaşlar dünyeviyken, İsa'nın arkadaşlığı, yoldaşlığı kutsaldır, bu yüzden onunla kurulacak arkadaşlık zaman kaybı olarak nitelenemez (H. Lockyer, p.155, 1988). Benzer bir düşünce D. G. Miller'da da vardır. Ona göre (Luther'den alıntılayarak söylüyor) çok fazla arkadaş edinmeye gerek yoktur, Tanrı'nın arkadaşlığı, yoldaşlığı kişi için çoğu kere kafidir (D. G. Miller, p.579, 1990; John W. Doberstein, Minister's Prayer Book [Philadelphia: Fortress Press, n.d., 277]). İfade her ne kadar Mary Milner'ın The Life Of Isaac Milner adlı eserinden de (M. Milner, p.382, 1844: "But after all, I frequently recollect the wise remark of Lord Bacon, 'Amici fures temporis.'") anlaşılabildiği gibi genel olarak Bacon'a atfedilmiş olsa da (gerçi ifadenin ingilizcesini Luther'e atfedenler de vardır. D. G. Miller, p.579, 1990: "He knew the truth of the proverb once quoted by Luther: 'Friends are thieves of time.'"), F. Petrarca'nın (1304-1374) bir mektubunda benzer bir ifadeyle karşılaştığımızdan (F. Petrarca, Epistolae De Rebus Familiaribus XXIV.2: "Magni fures temporis sunt amici.") Bacon'ın yerleşmiş bir atasözünü kullanmış olduğunu daha iyi anlarız.

41 Bacon'ın aynı yerdeki açıklamasına göre bu sözde geçen masraftan kastı sadece keseye dokunanlar değil, aynı zamanda bunaltıcı istekleriyle, kaba yaradılışlarıyla insana yarardan ziyade zararı dokunan yandaşlardır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVI. De Clientibus, Famulis, Et Amiciis)

42 Bacon buradaki ifadesini şöyle açımlar: Yaşlılar iş başındayken gençler öğrenir. Gençler Tanrı'ya yaklaşmaya yaşlılardan daha uygundur, çünkü görüntü rüyadan daha açık seçik bir ilahi aydınlanmadır. Gerçekten de kişi dünyadan ne kadar çok içerse, o kadar çok sarhoş olur, yaşlandıkça da o kadar çok kavrama yeteneği artmış olur, istem gücü ve duygularından ziyade. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute)

43 Bacon'a göre kişi gençliğinin verdiği enerjiyle yaptığı birçok şeyi yaşlandığında borç öder gibi elinden çıkarır. Bu yüzden kişi yılların geçip gittiğini unutmamalı, sahip olduklarının baki kalacağını da sanmamalıdır. Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXX. De Regimine Valetudinis

44 Hiç kuşku yok ki gerek ömrünün önemli bir bölümünü sarayda ve seçkin kişiler arasında geçirmiş olduğundan, gerekse beğenilerini dile getirmede yeteri kadar rahat bir düşünür, edebiyatçı, felsefeci, devlet adamı kimliğinden dolayı Bacon'ın bir mimar gibi düşünebilmesi kolay anlaşılır bir şeydir (Civil Engineer And Architect's Journal, p.209, 1847). Sermones Fideles Sive Interiora Rerum'da XLIII. De Aedificiis ve XLIV. De Hortis başlıklı bölümler Bacon'ın mimari tasarıma düşkünlüğünü ve gözlem yeteneğini göstermektedir. Bacon'ı özellikle de buradaki ifadesi başta olmak üzere yazılarındaki mimari anlayışı göz önünde tutup "proto-functionalist" yani "ilk-işlevselci" olarak görenler vardır. Gerçekten de Bacon'ın mimari anlayışında işlevsellik estetik kaygılardan önce gelmektedir (Hanno-Walter Kruft, p.230, 1994). Liane Lefaivre ve Alexander Tzonis'in The Emergence of Modern Architecture adlı eserinde ise Bacon'ın iç mimaride tek ölçüsünün yararlılık (utility) olduğu söylenmektedir (L. Lefaivre - A. Tzonis, p.180, 2004).

45 Bacon'a göre (aynı yerde geçtiğince) çirkin kişiler "doğal sevgiden yoksun olduklarından" (Kutsal Kitap'tan alıntılıyor, Novum Testamentum Ad Romanos I.29-31) doğanın kendilerine layık gördüğünü, onlar da doğaya uygun görmektedir. Söylenene göre eserin bu bölümünde İngiltere'de I. Elizabeth ve I. James dönemlerinde yaşamış devlet adamı Robert Cecil'e gönderme vardır (K. Muir, p.16, 2002; C. D. Bowen, p.126, 1993; M. B.-Greene, p.311, 1973). Kimi araştırmacılara göre parçanın bu bölümü W. Shakespeare'in Richard III. adlı eserindeki kimi yerlerin açıklaması gibidir. Bkz. W. Shakespeare, Richard III., Act.1, Sc.1.; N. Holmes, p.323 vd., 1867; H. Dubrow - R. Strier, "Marjorie Garber, Descanting on Deformity: Richard III and the Shape of History" p.92 vd.,1988; E. Smith, p.55 vd., 2004. Bkz. "Çirkin kişiler, kötülük yaparak kendilerini hor görülmekten korumak isterler."

46 Bacon'ın aynı yerde belirttiğine göre güzellikte rengin cazibesi önemlidir ama ağzın, vücudun alımlı ve ince hareketleri cazibeden daha önemlidir. Zaten güzelliğin bir resimde anlatılamayacak ya da değerini kolay kolay anlaşılamayacak başlıca niteliği de budur. Bu yüzden Bacon'a göre Apelles'in mi, yoksa Albrecht Dürer'in mi daha ciddiyetsiz bir ressam olduğunu söylemek hiç de kolay değildir. Bunlardan birincisi insanı geometrik oranları göz önünde tutmayı tercih ediyorken, diğeri ise birçok yüzün en güzel yanlarını alarak, kusursuz bir portre yapmaya çalışıyordu. Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLI. De Pulchritudine.

47 Bkz. "Çirkin kişiler, genellikle hınçlarını doğadan alır."; "Çirkin kişiler, kötülük yaparak kendilerini hor görülmekten korumak isterler."

48 Bacon'ın kötü muhitten kastı sadece havası sağlıksız olan yer değil, aynı zamanda havasının sürekli değiştiği, dengesiz davrandığı yerdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIII. De Aedificiis)

49 Bacon'ın burada şaşalı evlere övgüler düzen şairlere gönderme yapmaktadır. Bkz. "Evler içinde yaşayalım diye inşa edilir, onları seyredelim diye değil. Bu yüzden iki özellik bir arada olamıyorsa, kullanışlılığına güzelliğinden daha önem verilmelidir."

50 Bacon'ın kendi açıklamasıyla (Novum Organum, Preface: "Now my method, though hard to practise, is easy to explain...") söylemek gerekirse; o, uygulanması zor olmasına rağmen açıklanması kolay bir metod sahibiydi: Deneyciydi (A. Webber'e göreyse Bacon deneyin babası değildir ancak deneye dair ifadeleri dile getirebilmiş olması önemlidir. A. Webber, Sf.208, 1998), bilginin teorik varlığını tümüyle reddetmiş, onu yararcı bir mekanizmayla değerlendirmiştir (M. Peltonen, p.82, 1996). Bacon'a göre, insan aklı kendi haline bırakılmamalı, yani bir yöntemle desteklenmelidir. Doğaya bakmadan ve deneyimlemeden skolastikler gibi yalnızca kelimelerle ve kavramlarla düşünmek yanlıştır, plansız ve yöntemsiz hareket etmektir. Aklın böyle hareket etmesine izin verilirse kendinden bekleneni veremez. (Bkz. "Bilimlerdeki yanlışlıkların neredeyse tamamının kaynağı bir yerdedir, insan aklını yanlış bir şekilde önemseyip yücelterek onun hakiki yardımlarını araştırmamışız.") Böyle bir durumda anlık kendi başına yardımcısız ve desteksiz bırakılmıştır. İnsanın doğayı anlamak için anlığının gücünü artıracak bir alet gereklidir, tıpkı bir işi yaparken elin gücünü artıracak bir aletin olması gibi (S. Ö. Akkaş, Sf.32, 2002). Bacon Novum Organum'daki aforizmalarından ikincisinde bunu açık bir şekilde dile getirir (Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, II). Bacon'ın bilim teorisinin amacı tabiatın yasalarını ve fiziksel sebepleri keşfetmekti. Bunun için aşamalı bir biçimde ve kaçınılmaz olarak izlenmesi gereken piramit şeklinde bir süreç oluşturmuş ve en alt kısmına görülebilir, duyulabilir fenomenleri inceleyecek olan tarihle deneyi yerleştirmiştir (B. Vickers, p.502, 1992). Yani deney insanın tabiatı anlayabilmesi için kaçınılmaz dayanağıdır (A. Timuçin, Sf.126, 2005; A. Cevizci, Sf.26, 2007). Bkz. "Zira bilginin kendisi güçtür."

51 Bacon'ın burada kullandığı "Naturae minister" ifadesi Galenus tarafından Hippocrates'ten alıntılanmış bir sözdür (XV. 369; XVI.35 [Kuhn] Bkz. De.

Aliment. III.; De Humor I.; J. Spedding – R. L. Ellis – D. D. Heath, p.16, 1861).

52 Bacon'a göre insan doğayı anlar ve ona hükmeder. Bunu hem nesnelere hem de zihne bakarak yapar. Anlamak hükmetmektir. Bilgi güçtür. Bilmek yapmaktır. Güç ile eş anlamlı olan bilgiyi elde etmek için doğanın kanunlarına uymak gerekir (S. Ö. Akkaş, Sf.32, 2002). Bacon gerçekte siyasette ve iş hayatında görülen yeni tip bir insandı, onu Caesar Borgia'dan, XI. Louis'den, Macchiavelli'den ayıran şey bilginin kuvvet sağlayan bir şey olduğunu anlamış olmasıydı, bunun yanında bilginin sağladığı güçle, insanlığa yararıyla ilgilenmişti (H. Ünder, Sf.40, 1996). Her ne kadar kimi tarihçiler Baconcı hareketi bilime katkı sağlamamış sahtekarlık olarak nitelemişse de (T. S. Kuhn, Sf.75, 1994), genel olarak kabul edilir ki, İlkçağ ve Ortaçağ'ın "vita contemplativa" (tefekkür yaşamı) tanımıyla özetlenen yaşama anlayışı onun döneminde "scientia activa, operativa"'ya (bilimsel alanda gelişim, ilerleme) dönüşmüştü (A. Koyre, Sf.13, 2006). Bacon somut sorunlara değinen pragmatist bir düşünür kimliğiyle mutlu ve iyi bir geleceği düşlüyordu, dünyanın geleceğiyle ilgili umudu vardı, bu umudunun dayanak noktası ise gücün kendisi olarak gördüğü güvenilir bilgiydi, bu bilgiyi de işe yarayan (Tanrı'nın uzgörüsü ve düzeni taklit edilerek ulaşılan) ve yaramayan şeklinde ikiye ayırıp birincisini kendine konu ediniyordu (C. Yıldırım, Sf.78 vd., 1995; A. Cevizci, Sf.25, 2007; "S. Ö. Akkaş, Sf.32, 2002). Bkz. "Deney, kesinlikle en iyi ölçüdür."

53 Bacon'a göre insanın bilgilenmesi, güçlenmesi demektir, zira cahillik bilgi araştırmasında sonuç alınmasına manidir. (Novum Organum, Aphorismi De Interpretatione Naturae Et Regno, III) Bkz. "Deney, kesinlikle en iyi ölçüdür."; "Doğa çoğunlukla gizlenir; bazen ortaya çıkarılır da, nadiren tümüyle üstesinden gelinir."; "Doğanın efendisi ve açıklayıcısı olan insan, doğanın işleyiş sürecini ve olaylarını gözlemledikçe öğrenir ve üretebilir, aksi halde hiçbir şey anlayamaz ve meydana getiremez."; "Zira bilginin kendisi güçtür."

54 Bacon bu ifadeyi şöyle açıklar: Kişinin, düşüncelerinde kitaplardaki kuralların dışına çıkmaması bilgelikmiş gibi görünse de, aslında iyi bir sonuç doğurmaz. İnsanın karakterindeki nitelikler herhangi bir budamadan veya biçmeden geçmemiş, kendiliğinden yetişmiş otlara benzer, buna karşılık deneylerle pekiştirilmemiş bir ilim de genellikle gereğinden fazla öğüt verir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum) Bkz. "Deney, kesinlikle en iyi ölçüdür."

55 Bacon'ın burada Herakleitos'a gönderme yaptığı düşünülebilir. Herakleitos, Fragman 123.: "Doğa saklanmayı sever." Bacon ifadesini aynı yerde şöyle açımlar: "Doktrinler ve düsturlar doğanın sert etkilerini azaltır, ama tümüyle ortadan kaldıramaz, gerçekte sadece alışkanlıktır doğayı düzgün hale getiren ve ona zorla boyun eğdiren. Doğasına üstün gelmeyi amaçlayan kimse, kendisine ne aşırı büyük ne de aşırı küçük görevler belirlemelidir, çünkü ilkinde sık mağlubiyetler cesaretini kıracak, ikincisinde ise sürekli aynı başarıları kazanacağından çok fazla ilerleyemeyecektir. Başlangıçta destek görmesi gerekir, tıpkı yüzme

öğrenenlerin ilk zamanlarda sazlar ve tulumlardan yararlanmaları gibi, daha sonra da engellerle mücadele edebilmelidir, tıpkı ağır ayakkabılarıyla dans eden dansçılar gibi. Çünkü yapılan talim, uygulamanın kendisinden daha zorlu olursa, alanda ustalık da artar. Doğa bütünüyle baskın çıktığında, sonuç itibariyle ona karşı üstünlük de zor elde edilir, belli aşamalardan geçmesi yerinde olacaktır; aşamalar şöyledir: Kişi evvela doğasını yenmeyi zamana yaymalıdır, tıpkı öfkeden deliye dönen kişinin alfabedeki tüm harfleri baştan sona yüksek sesle sayması gibi, daha sonra da doğasına hakim olmalı ve onu adım adım azaltma yolunu yeğ tutmalıdır, tıpkı artık şarabı bırakmak isteyen kişinin evvela konuklarının şerefine içmeye başlayıp, zamanla dizginleri ele alması ve adamakıllı ondan kurtulması gibi. Aslına bakılırsa insan yeterli sabrı ve gayreti gösterebilirse, yaradılışının üstesinden gelip, onu alt edebilecektir."

56 Bkz. "Zira bilginin kendisi güçtür."

57 Bu söz başka şekillerde de geçmektedir. (Jon R. Stone, p.92, 2005).

58 Bkz. "Deney, kesinlikle en iyi ölçüdür."; "Zira bilginin kendisi güçtür."

59 Bacon burada Kutsal Kitap'taki bir ifadeyi açıklamaktadır. Vetus Testamentum, Liber Ecclesiastes VI.9. Bkz. Meditationes Sacrae, De Spe Terrestri.

60 Bacon burada skolastikleri Cymini sectores olarak görüyor, yani "kimyon tanesini kırk yaranlar". Bu tanım Aristophanes, Sphekes 1357'de geçmektedir.

61 Bacon'a göre öğrenim görme ve okuma sayesinde kişi yalnızlığına dönmekten haz alabilir, konuşmalarında içten ve ağırbaşlı, işlerini yoluna koymada ise kesin kararlar alabilen, onları düzenleyebilen biri olabilir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLVIII. De Studiis Et Lectione Librorum)

62 Bacon'a göre mitolojide boynuzları kıvrık bir biçimde yukarı doğru dik, vücudunun tamamı kabarık tüylü olmak üzere uzun sakallı, üst tarafı insan, alt tarafı ise keçi ayaklı olan Pan'ın kişiliği üzerinden genel olarak doğanın özenli bir tasviri yapılmıştır. (De Sapientia Veterum VI. Pan, Sive Natura) Burada anlatıldığına göre doğadaki her canlının kendini koruma, kötülüklerden sakınma refleksi vardır. Bu da mitolojide Pan'la ilişkilendirilmiştir. Ona göre, Pan'ın şaşırtıcı bir biçimde birden dehşet salabilmesinden ötürü, özellikle de içi boş, değersiz telaşlara "Panik" denmiştir. (De Sapientia Veterum VI. Pan, Sive Natura)

63 Aslında bu ifade Plinius'a aittir. (Plinius, Epistulae VIII.17.6) Bacon'a göre insanları devlete karşı ayaklanmaya götüren nedenlerin büyük mü yoksa küçük mü olduğuna bakmamak lazım. En tehlikeli başkaldırılar, başkaldırmaktan duyulan korkunun çekilen acılardan daha büyük olduğu durumlarda görülür. Bacon bu noktada Plinius'un bu sözünü anımsıyor. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XV. De Seditionibus Et turbis)

64 Bacon'a göre aynı yerde geçtiğince, nasıl ki masallar çocuklardaki korkuyu arttırıyorsa, insanın duyduğu ölüm korkusu da benzer şekilde artar. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte)

65 Bacon'a göre bu, en yükseğe vararak erişecek başka da bir şeyi kalmayan veya herhangi bir şeye karşı heyecan duymayan, gereksiz yere kafasındaki birçok kuruntuyla gölgelerden bile şüphelenir vaziyette, artık eski neşeli halini de yitiren krallar için geçerli bir durumdur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIX. De Imperio)

66 Bkz. Alexander Pope, An Essay on Man, 92; David Lyle Jeffrey, p.187, 1992.

67 Bacon aynı yerde en hayati organlarımızın, en hassas organlarımız olmadığını söylemektedir, buna mukabil Seneca'dan yapmış olduğu "Etrafında koparılan yaygara, ölümün kendisinden daha korkutucudur" (Seneca, Epistulae Morales III, 24.14) alıntısını da düşününce, Epikurosçu bir anlayışla ölümü küçümsemiş olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bacon'ın her ne kadar Stoacı Seneca'dan alıntı yapmış olmasına rağmen, burada Stoacıların ölüm gerçeği üzerinde gereğinden çok durmalarından, hazırlıklarını abartarak onu olduğundan daha korkunç bir şeymiş gibi göstermelerinden rahatsız olmaktadır.

68 Bacon'a göre genellikle gençlik daha sonra bilgeliğe dönüşen ilk düşüncelere benzer. Çünkü insanın yaşlarında olduğu gibi düşüncelerinde de gençlik önemsiz değildir. Bkz. "İlk düşünceler gibi, gençlerin öğütleri de çoğu kere kutsallıktan uzaktır."; Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute.

69 Bacon'ın bu ifadeyi açımlaması şöyledir: Talihin yolu gökyüzünde tek başına seçilemeyen ancak bir araya gelince göz alıcı görünen, birçok yıldızın birleşmesinden oluşmuş galaksilere benzer. Bu örnekte olduğu gibi, insanın talihini oluşturan gözle görülemeyen birçok küçük erdem ya da yetenek, alışkanlık vardır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna)

70 Bacon bu ifadeden önce Seneca'nın bir sözünü hatırlatır, ancak o söz Seneca'da herhangi bir yerde geçmez; kimi araştırmacılara göre Bacon'ın Seneca, Epistulae Ad Lucilium LXVI. Bölümden çıkarttığı sonuç olan söz şöyledir: "İnsanların mutluluğunu sağlayan iyi şeyler özlenmeye, mutsuzluğunu sağlayanlar ise takdire layıktır." (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum V. De Rebus Adversis)

71 Aynı yerde geçtiğince Bacon'a göre insanın talihini oluşturan gözle görülemeyen, sayısız küçük erdem, yetenek ve alışkanlık vardır. Bkz. "Talih kör olabilir ama asla görünmez değildir."

72 Bacon, Sermones Fideles Sive Ineriora Rerum, XXXVIII. De Fortuna'da aynı ("Kişi, kendi talihinin yontucusudur.") ve Imago Civilis Julii Caesaris'te ise (Julius Caesar'dan bahsederken) benzer bir ifade ("Faber fortunae suae peritissimus") kullanmaktadır. Romalı tarihçi Sallustius Crispus'a (İ.Ö.86-35) göre bu söz aslen yapıtları günümüze ulaşmamış Romalı şair Appius Claudius Caecus'a aittir. Sallustius, Pseudosallusti Epistulae Ad Caesarem Senem, De Re Publica II.1; Bkz. G. Büchmann, p.285, 1880; V. S. Lean, J. L. Woodward, p.458, 1902; M. von Schanz, C. Hosius, G. Krüger, p.51, 1907.; S. Singer, p.202, 2000; Jon R., p.31, 2005. Yine Latin edebiyatında üç aşağı beş yukarı aynı manayı veren

başka benzer ifadeler de kullanılmıştır. Cicero, Paradoxa V.1.34; Plautus, Pseudolus II.3.13; 659; Cornelius Nepos, Vita Atici XI.6 vb. Bkz. E. Lautenbach, p.285, 2002.

73 Bacon bu sözünü bir şiirden yapmış olduğu alıntıyla açıklar: "Fırsat önce alnındaki perçemi gösterir, bu yakalanamamışsa eğer, bu sefer de kafanın dazlak olan arka kısmını veya önce testinin kulpunu gösterir de tutalım diye, sonra kavranması daha zor olan kısmını yani karnını uzatır bize." (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXI. De Mora)

74 Bacon'a göre talihin kız evlatlarından güven duygusu içimizden, şöhret ise başkalarından bize mutluluk getirir, sırasıyla biri ruhlara diğeri ise otoriteye seslenir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna)

75 Bacon'ın aynı yerde söylediğine göre Kutsal Ruh'un kalemi, Süleyman'ın mutluluğundan ziyade, Eyüp' ün sıkıntılarını yazmıştır. Talihli işler birçok korkudan ve zahmetten, talihsizlikler de aynı şekilde avuntular ve beklentilerden uzakta değildir. Nakış işlerinde koyu bir zemin üzerine parlak renkteki iplik ve urganlar koymanın, parlak zemine koyu renkler döşemekten daha hoş bir şey olduğunu görürüz. O halde ziyadesiyle gönlün hoşuna gidenle, gözün beğendiği üzerine bir değerlendirme yapmak mümkündür. Erdemin de ancak yakıldığında güzel bir koku veren o hoş tütsülere benzeyen bir yanı vardır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum V. De Rebus Adversis)

76 Bkz. Kişi, kendi talihinin yontucusudur.

77 Bacon'ın burada kastettiği doğadaki denge unsurunun sağlam kalması gerektiğidir. Bilindiği gibi Pan görünüş ve karakter itibariyle doğaya uygun olmayan bir mitolojik varlıktır. Boynuzları kıvrık bir biçimde yukarı doğru dik, vücudunun tamamı kabarık tüylü, uzun sakallı, üst tarafı insan, alt tarafı ise keçi ayaklı hayvan figüründedir. (De Sapientia Veterum VI. Pan Sive Natura) Bacon'ın da dayandığı kimi mitolojik anlatılara göre Pan ile Cupido aynı nymphaya (Syringa ya da Echo) aşık olmuş ve bunu hazmedemeyen Pan önce Cupido'ya meydan okumuşsa da, sonradan yenilerek geri çekilmiştir. Bacon'a göre bu hikayenin yorumu şöyledir: (Typhon'da olduğu gibi) Olması gerekenden fazla büyümüş, her türlü kabarmış canlılar, örneğin denizlerdeki, bulutlardaki veya yeryüzündeki şişlikler, doğa tarafından kontrol altına alınır, bütün taşkınlıklar, kuraldışılıklar enselenir, içinden kurtulmanın mümkün olmadığı bir ağla yakalanır veya koparılamaz bir zincirle ellerinden, kollarından bağlanır. (De Sapientia Veterum VI. Pan Sive Natura)

78 Emanuel Strauss'un Avrupa dillerinde kimi atasözlerini derlediği eserinde de zikrettiği gibi bu sözün aynı manaya gelen başka bir versiyonu da vardır (E. Strauss, p.568, 1994). Yine A. Schopenhauer, Bacon'ın bu sözüne atıfta bulunarak, insanın kendisini az da olsa övebilmesini makul karşılar (Counsels and Maxims, Our Relation To Others 40).

79 W. S. Landor'ın hayal ürünü konuşmalarından birinde Bacon'ın bu ünlü sözü de tartışmaya açılır. Hayali konuşmacılardan Newton şöyle der: "Bu söylenen geçerli bir gerekçeyse, o halde bir suçluyu hapse neden tıkalım ki?

Sonuçta bütün suçlar kişilerin kendilerini başkalarından daha çok sevmiş oldukları için işlenmiştir... Zulüm zalim kişinin en büyük hazzıdır, tutkusudur. Bu cinayete de sebep olabilir, o halde biz katile kendisini öldürdüğü kişiden daha çok seviyor diye kızmayalım mı?" (W. S. Landor, "Imaginary Conversations", p.475, 1846.) Oysa Bacon'a göre bir insan sadece birine haksızlık yapmış olmak için haksızlık yapmaz, zenginlik, şan, şöhret ve bunlardan haz duyduğu için de kötülüğe başvurabilir. Ve bu konudaki düşüncesi de W. S. Landor'un hayali konuşmacısı Newton'a cevap gibidir, zira Bacon'ın burada üstünde durduğumuz ifadesi başka bir yerde (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IV. Vindicta) daha geçmekte olup burada kastedilen kötülük durumu intikamın doğasından kaynaklanmaktadır. "Birisinin içinde kötülük varsa, elimden ne gelir?" diyerek dikenin ve böğürtlen çalısının doğalarından ötürü batıcı ve delici olduğunu belirtmektedir. Bu örneği intikam duygusuna yedirerek asıl söylemek istediğini de eklemiştir: "Haksızlık durumunda yasanın yetersiz kalmasıyla, intikam duygusu kendisine iyi bir mazeret bulmuş olur." Burada aslolan D. Daiches'in de belirttiği gibi Bacon'ın insan doğasıyla barışmış olmasıdır (D. Daiches, p.488, 1979). Ayrıca bkz. Maurice H. Hewlett, p.8, 1977.

80 Bacon'ın burada kastettiği insanların bir sinirle hareket ederek sonunda kendilerine de zarar vermemeleridir. Yaptığı alıntı ise Vergilius, Georgica IV.238'de geçer.

81 Stoacılara göre bilge kişi doğaya yani akla göre yaşayandır; bunun sonucunda da tutkudan sıyrılmıştır, gururlanmadan açık yürekli ve sevgi doludur. Acıyı tanımaz, bilgisi en yüksek olandır, masumdur, acımasız ama geçimlidir. Tek zengin olan odur, tek özgür olan odur. Bilge kişi olup bitenin karşısında hiç şaşkınlığa uğramaz, ölümün karşısında bile. Kızgın, allak bullak ya da üzgün olduğumuzda, kendimizden, yani görüşlerimizden başka bir şeyi suçlamamamız gerekir. Ayrıca Stoacı bilge tutkularından sıyrılmış olandır. Acı, kaygı ve hazzın yanında içinde, Bacon'ın burada konu edindiği, öfkenin de bulunduğu arzu bilge insanın sıyrılması gerektiği duygulardandır (J. Brun, Sf.97 vd., 1997).

82 Aynı yerde geçtiğine göre Bacon kıskançlığın mukayesesiz olmayacağını dile getirmektedir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum IX. De Invidia)

83 Ancak Bacon aynı yerde avamın övgüsünün aldatıcı olacağını ve kendilerini aşan bir erdemden anlamadıklarını belirtmektedir, ona göre övgü kendisini yansıtan aynanın doğasına göre değişiklik gösterir. Avamı asıl çeken şey, erdemlere sahipmiş gibi görünme, yani erdemi andıran görünümlerdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude)

84 Bacon'ın ütopyasındaki ülkenin adı Bensalem'dir. Bu ad ütopyada yaşayanlar tarafından kendi dillerinde verilmiştir. Yine Bacon'ın açıkladığına göre bu ülkenin halkı, İbrahim'in Nachoran adındaki başka bir erkek çocuğunun soyundandır. Musa gizli bir kabbala ile Bensalem'in yasalarını belirlemiştir. Ona göre Bensalem halkının doğruluğu Avrupa'nın doğruluğundan üstündür. (Nova Atlantis)

85 Bacon'a göre bu olmadığı vakit kaygılarımız zihnimizi yorup, muhakeme yeteneğimizi bulandıracağından zararlı hale gelecektir. (Meditationes Sacrae, De Mensura Curarum)

86 Burada kastedilen Julius Caesar'ın (her ne kadar Bacon aynı yerde "Caesar bu erdem ya da hüner yüzünden ölmüştür" dese de) ve ardından Augustus Caesar'ın iç savaşın ardından düşmanlarını bağışlamalarıdır. Bkz. Imago Civilis Julii Caesaris; Imago Civilis Augusti Caesaris. Ayrıca Bacon düşmanları bağışlama konusunu Hıristiyanlık bağlamında da incelemiştir. Bkz. Meditationes Sacrae, De Exaltatione Charitatis.

87 Bacon rüşvet başta olmak üzere her türlü yasadışılığın memuriyetlere, halk işlerine sızmış olduğu bir çağda yaşamıştı. Bu yüzden dilekçeler ve iş görüşmeleri Bacon'ın Sermones Fideles Sive Interiora Rerum adlı eserinde önemli konu başlıkları olarak kendilerine yer bulmuştur. Ayrıca ifadenin devamında Bacon'ın açımladığı gibi dilekçeleri açığa vurmak adaylardan bazılarının ümidini kırabilir ya da tam tersi biçimde onların işle ilgili alakasını ve arzusunu arttırabilir.

88 Bacon'a göre böyle bir durumda en iyisi insanın, duyduğu şüpheler gerçekmiş gibi davranmasıdır.

89 Bu ifade Bacon'ın ütopyası Nova Atlantis'te bir Atlantisli tarafından dile getirilir. Bacon'ın dünyasından, o dünyanın içi boşaltılmış değerlerinden, rüşvetle, adam kayırmayla her türlü usulsüzlüğün hakim olduğu memuriyet kademelerinden uzakta, sadece kendi kutsal değerleriyle yaşayan Atlantislilerden biri, kendisine uzatılan mükafat amaçlı yirmi altını geri çevirerek bu tepkiyi gösterir. Aynı eserde bu durum şöyle açıklanır: Atlantisliler devletin kendilerine verdiği paranın yeterli olduğunu düşünüyorlar bu yüzden rüşvet alan memurlar için "iki kez ücret alıyorlar" diyorlarmış. (Nova Atlantis, II)

90 Bu ifadeyi "Ahlaksız olan, kendine olan saygısını da yitirir." ifadesiyle birlikte düşünmek gerekir. Zira Bacon'ın Nova Atlantis'inde bu ifadeler neredeyse arka arkaya geçmektedir. Buradaki öğütler Bacon'ın ütopyasında yaşayan insanlara aittir. Söz konusu eserdeki anlatıcıya göre burada yaşayan insanlar ar ve namus hususunda çok hassastır. (Nova Atlantis)

91 Bacon davranışta ve karakterde doğallığa, sadeliğe önem vermiştir. Bkz. "Erdem değerli bir taş gibidir, en iyisi de süssüz halidir."; "Aslında neyse öyle görünen kişiye birçok erdem yüklüyorum, tıpkı tümüyle süssüz bir taşın pek parlak ve pek saf olması gerektiği gibi."

92 Bacon'ın aynı yerdeki açıklamasına göre, yaşamın herhangi bir bölümündeki güven duyduğumuzda saygınlıktan tutun da bütün insani işleri, toprakları, iyilikleri, çocukları adayabiliriz, ancak öğüdünü aldığımız kişiye her şeyimizi emanet etmiş oluruz. Güven ve bağlılık hususunda asıl önemli rol öğüt verenlerdedir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XX. De Consilio)

93 Bacon'a göre adaletsiz bir uygulamanın yasayı delmesi gibi adaleti sağlamada intikam da yasayı açık bir şekilde talan eder, haksızlığın intikamını kendisi alan kişinin düşmanından bir farkı kalmaz. (Sermones

Fideles Sive Interiora Rerum IV. De Vindicto) Bkz. "Bağışlamak asillere özgüdür."

94 Bacon'a göre insanlar yeniliklerde zamanı kendilerine ihtiyatla örnek almalıdır. Zira zaman her şeyi geride hiçbir iz bırakmadan, hissettirmeden sessizce yenilemektedir. Böyle olmasaydı yeni olan her şey beklenmedik anda gelir ve nesi insanın yararına, nesi zararına anlaşılmazdı. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus)

95 Bkz. "Kuşkusuz her ilaç bir yeniliktir ve yeni çareleri reddeden kişi yeni hastalıklara kucak açar."

96 Bacon'ın bahçelere çok önem verdiği Sermones Fideles Sive Interiora Rerum'da bu ifadenin geçtiği bölüm olan "XLIV. De Hortis"'ten anlaşılmaktadır. Ona göre bahçe insanların ruhunu yenileyen, avutan en iyi yerdir, hatta o olmadan doğanın tadı alınamaz. C. Thaxter'a göre bahçe üzerine Bacon'ın bu ifadeleri çok yerindedir (C. Thaxter, p.24, 2002). Hiç kuşku yok ki C. Thaxter'ın Bacon'a haklılığını teslim ettiği bahçelerin insanlara huzur vermesi bahsi yanında, ifadenin geçtiği eserin söz konusu bölümünde bir bahçenin dizaynına dair görüşleri de önemlidir. Tıpkı "XLIII. De Aedificiis" başlıklı bölümde olduğu gibi burada da Bacon'a ait mühim bir söylem vardır. Hatta H. Smith'e göre Bacon bir bahçe tasarımcısı olması açısından gizemli bir figürdür (enigmatic figure). Ona göre Bacon'ın söz konusu eserinde bahsetmiş olduğu ideal bahçeyle, Gorhambury'de inşa etmiş olduğu bahçe aynı değildir, o halde ortada bir problem vardır. Bu konuda ve Bacon'ın bahçe tasarımı anlayışıyla alakalı bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XLIV. De Hortis. H. Smith'in "The Gardens Of Sir Nicholas and Sir Francis Bacon: An enigma resolved and a mind explored" başlıklı makalesi için bkz. P. Collinson - A. Fletcher - P. Roberts, p.125 vd., 1994.

97 Bacon'a göre insanlar bazen kafalarında tasarladıkları renksiz ve manasız yeni kelimeleri kullanarak öyle gereksiz karşı çıkışlar yapıyorlar ki, sonunda anlam sözü yönetmesi gerekirken, söz anlamı yönetir hale geliyor. Bu tarz tartışmalarda (dini içerikli tartışmalarda) sahte birlikler doğar, bunlardan biri bilgisizlikten ve kafa karışıklığından kaynaklanandır. Konu hakkında bilgi ile bilgisizlikten ve kafa karışıklığından doğan yanlış yönlendirmeler birbirine karışır. Böylelikle sağlıklı tartışma imkanı ortadan kalkar. Bacon buradaki ifadeyi bu durum için söylemiştir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum III. De Unitate Ecclesiae)

98 Bkz. "Çirkin kişiler, genellikle hınçlarını doğadan alır."

99 Bacon'ın aynı yerde de belirttiği gibi Julius Caesar her şeyi kendine bağlıyor, hatta işlerinin tümünde en güvenilir kişi olarak kendini görüyor, arzuları ve hedefleri söz konusu olduğunda önünde kimse duramıyordu. Bkz. Imago Civilis Julii Caesaris.

100 "Franciscus Baro de Verulamio Vicecomes Sancti Albani, percelebri Collegio Sanctae Et Inviduae Trinitatis in Cantabrigia salutem" diye başlayan mektup.

II. Ornamenta Rationalia

Mantıksal Süsler

Aşağıda yer alan ifadeler Bacon'ın bizzat kendisi tarafından Syrus'un *Sententiae* adlı eserinden derlenmiştir; yazık ki, kendisinin bu ifadelere ilişkin yaptığı yorumlar günümüze ulaşmamıştır. Yeri geldiğinde, Bacon'ın Syrus'tan değiştirerek alıntıladığı sözler, Syrus'ta geçtiği şekliyle ilgili dipnotta belirtilmiştir.

Aleator, quanto in arte est melior, tanto est nequior.[1]

Bir kumarbaz oyunda ne kadar iyiyse,
o kadar kötü bir insandır.

*

Arcum, intensio frangit; animum, remissio.[2]

Fazla germek yayı, fazla gevşetmek zihni paralar.

*

Bis vincit, qui se vincit in victoria.[3]

Zaferde kendisini dizginleyebilen,
iki kez zafer kazanmış olur.

*

Cum vitia prosint, peccat, qui recte facit.[4]

Hatalar yararlı olsaydı, doğru davranan kişi
günah işliyor olurdu.

*

Bene dormit, qui non sentit, quod male dormiat.[5]

Kötü uyuduğunun farkında olmayan kişi iyi uyur.

*

Deliberare utilia, mora est tutissima.[6]

Faydalı şeyler üzerinde düşünmek,
ne güvenli bir gecikme!

*

Dolor decrescit, ubi quo crescat non habet.[7]

Keder çoğalmaya fırsat bulamadığı zaman, azalır.

*

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.[8]

Acı, masum insanlara bile yalan söylettirir.

*

Etiam celeritas in desiderio, mora est.[9]

Arzudaki acelecilik, gecikmeyle sonuçlanır.

*

Etiam capillus unus habet umbram suam.[10]

Bir tel saç bile gölge yapar.

*

Fidem qui perdit, quo se servat in reliquum?[11]

İnancını yitiren kişi, başka nereye sırtını dayayabilir?

*

Formosa facies muta commendatio est.[12]

Güzel bir yüz, sessiz bir tavsiye.

*

Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.[13]

Talih bağrına bastığı adamı aptallaştırır.

*

Fortuna obesse nulli contenta est semel.[14]

Talih bir kere de olsa insanın canını acıtmazsa, rahat edemez.

*

Facit gratum fortuna, quem nemo videt.[15]

Talih, hiç kimsenin gözüne ilişmeyen kişiye rağbet kazandırır.

*

Heu! Quam miserum est ab illo lædi, de quo non possis queri.[16]

Ah, şikayet edemeyeceğimiz biri tarafından incitilmek ne acı!

*

Homo toties moritur quoties amittit suos.[17]

İnsan dostlarını kaybettikçe yavaş yavaş ölür.

*

Hæredis fletus sub persona risus est.[18]

Bir mirasçının gözyaşları, maske altındaki kahkahadır.

*

Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.[19]

Çeşitlilik tat katmadıkça, hiçbir şey keyif vermez.

*

Invidiam ferre, aut fortis, aut faelix potest.[20]

Cesur ya da mutlu olan kişi kıskanılır.

*

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo potest.[21]

Kötü durumlarda ancak masum kişi iyiyi ümit edebilir.

*

In vindicando, criminosa est celeritas.[22]

İntikam alırken, acelecilik cinayettir.

*

In calamitoso risus etiam injuria est.[23]

Felaket anında gülmek bile gücendirir.

*

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.[24]

İkinci defa deniz kazası yaşayan,
haksız yere Neptunus'u suçlar!

*

Multis minatur, qui uni facit injuriam.[25]

Bir kişiye haksızlık eden, birçok kişi için tehdit oluşturur.

*

Mora omnis ingrata est, sed facit sapientiam.[26]

Gecikme tatsız bir olaydır, ama insanı bilge kılar.

*

Mori est felicis antequam mortem invocet.[27]

Ölümü çağırmadan ölmek, ne büyük şans!

*

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.[28]

Kötü bir insanın en kötü hali iyi biri gibi
görünmeye çalışmasıdır.

*

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.[29]

Birçok kişinin hoşuna giden şeyi, ancak büyük bir tehlikeyi
göze alarak koruyabilirsin.

*

Male vivunt qui se semper victuros putant.[30]

Her zaman kazanacağını sananlar, kötü yaşarlar.

*

Male secum agit aeger, medicum qui haeredem facit.[31]

Kendisine kötülük eden hasta, doktorunu mirasçısı kılar.

*

Multos timere debet, quem multi timent.[32]

Çoğunluğun korktuğu kişi çoğunluktan korkmalıdır.

*

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.[33]

Hiç şikayet etmeyeceğin kadar mükemmel
bir talih bulamazsın.

*

Pars beneficii est, quod petitur si bene neges.[34]

Nazikçe reddettiğinde, senden istenenin yarısını yerine
getirmiş olursun.

*

Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.[35]

Korkak kendine ihtiyatlı, cimri ise tutumlu der.

*

O vita! misero longa, felici brevis.[36]

Ey yaşam, çaresizlere ne uzun gelirsin, mutlulara da ne kısa

NOTLAR

1 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 792.
2 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 53.
3 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 89.
4 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 154.
5 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 70.
6 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 167.
7 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 179.
8 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 197.
9 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 195.
10 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 194.
11 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 229.
12 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 231.
13 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 237.
14 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 240.
15 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 216.
16 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 813.
17 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 277.
18 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 267.
19 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 348.
20 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 335.
21 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 819.
22 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 317.
23 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 301.
24 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 818.
25 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 440.
26 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 431.
27 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 432.
28 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 403.
29 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 826.
30 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 390.
31 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 387.
32 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 444.
33 Publilius Syrus, Sententiae, Versus Trochaici 841.
34 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 536.
35 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 766.
36 Publilius Syrus, Sententiae, Aliorum Veterum Sententiae 532.

III. Exempla Antithetorum

Antitezlere Örnekler

De Augmentis Scientiarum (1623) adlı eserinin VI. kitabında yer alan Exempla Antithetorum (Antitezlere Örnekler) başlıklı bu bölümde Francis Bacon çeşitli konulardaki karşıt görüşleri bir araya getirmiştir. Bu görüşleri eserine alış amacını ise şöyle açıklamıştır: *"Bu antitezler (buraya almış olduklarım) belki de çok büyük önem arz etmiyor, ancak uzun zaman önce derleyip toparlamaya başladığımdan, gençlik dönemime ait bu çabamın boşa gitmesini istemedim. Şunu da eklemeliyim ki (layıkıyla incelenirse görülecektir) bu sözler 'çiçek' değil, 'tohum' halindedir."*[1]

J. Spedding'in yorumuna göre[2] buradaki sözlerin çoğu Bacon'a ait olup, önemli bir kısmı diğer eserlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Sözlerin bir kısmı da çeşitli kişilerden alıntılardır. Özellikle de Sermones Fideles Sive Interiora Rerum (Essays) adlı eseri bu alıntılar için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Bu bölümde Bacon'ın derlediği sözlerle ilgili yaptığımız açıklamalarla birlikte eğer sözler daha evvel yine Bacon'da veya başka bir yerde geçmişse kaynaklar dipnotlarda verilmiştir.

Nobilitas - Soyluluk

Pro.

Quibus virtus a genere penitus insita est, ii jam non mali esse nolunt, sed nequeunt.

Seçkinliği, soyundan gelen insanlar kötü olmak isteseler bile bunu beceremezler.

*

Nobilitas laurea, qua tempus homines coronat.

Soyluluk, zamanın insanları taçlandırdığı, defneden bir taçtır.

*

Antiquitatem etiam in monumentis mortuis veneramur; quanto magis in vivis?

Eskiye ölmüşler için diktiğimiz anıtlarla saygı gösteriyoruz da, yaşayanlara daha fazlasını göstermemiz gerekmez mi?

*

Si nobilitatem familiarum contemnas, quae tandem erit differentia inter sobolem hominum et brutorum?

Diyelim ki, ailelerin soyluluğunu küçümsüyorsun, o halde insanlarla vahşilerin soyları arasındaki fark ne olacak?

*

Nobilitas virtutem invidiae subducit, gratiae tradit.

Soyluluk, erdemi kıskançlıktan kurtarır, hürmet görmesini sağlar.[3]

Contra.

Raro ex virtute nobilitas; rarius ex nobilitate virtus.

Erdemden, soyluluk nadiren, soyluluktan erdem ise daha nadiren çıkar.

*

Nobiles majorum deprecatione ad veniam saepius utuntur, quam suffragatione ad honores.

Soylular, yüksek onurlar elde etmekten ziyade cezadan kurtulmak için büyüklerinden yararlanırlar.

*

Tanta solet esse industria hominum novorum, ut nobiles prae illis tanquam statuae videantur.

Soyluların sanki heykellermiş gibi görünmeleri, ancak sonradan görmelere yakışan bir tutumdur.

*

Nobiles in stadio respectant nimis saepe; quod mali cursoris est.

Soylular, kötü koşucuya yaraşır bir biçimde, sürekli arkaya bakarlar.

Forma - Görünüş

Pro.
Deformes naturam ulcisci solent.

Çirkinler, hınçlarını doğadan alırlar.[4]

*

Et virtus nil aliud quam interna forma; et forma nil aliud quam externa virtus.

Erdem iç görünüşten, görünüş de dış erdemden başka bir şey değildir.

*

Deformes se a contemptu per malitiam utique suam vindicare cupiunt.

Çirkin kişiler, kötülük yaparak kendilerini hor görülmekten korumak isterler.[5]

*

Forma virtutes splendere facit, vitia rubere.

Görünüş, erdemlerin parıldamasını, kusurlar ise kızarmasını sağlar.

Contra.
Virtus, ut gemma nobilis, melius inseritur sine multo auro et ornatu.

En makbul erdem, süssüz ve parıltısız olan soylu bir taşa benzemelidir.[6]

*

Quod vestis lauta deformi, hoc forma improbo.

Gösterişli bir elbise giymiş çirkin kişinin görüntüsü, aslında kötüdür.

*

Similiter plerunque leves sunt quos forma ornat et quos movet.

Çoğu kere görünüşün süslediği ve canlandırdığı kişiler güvenilmez olurlar.

Juventus - Gençlik

Pro.
Primae cogitationes, et juvenum consilia, plus habent e numine.

İlk düşünceler gibi, gençlerin öğütleri de çoğu kere kutsallıktan uzaktır.[7]

*

Senes sibi sapiunt magis, aliis et reipublicae minus.

Yaşlılar kendilerini çok, başkalarını ve devleti az düşünür.

*

Si conspici daretur, magis deformat animos quam corpora senectus.

Dikkatli bir şekilde gözlemlenirse, yaşlılık bedenden ziyade ruhları bozar.

*

Senes omnia metuunt, praeter Deos.

Yaşlılar, Tanrılardan başka her şeyden korkarlar.

Contra.
Juventus paenitentiae campus.

Gençlik, pişmanlık alanıdır.

*

Ingenitus est juvenibus senilis authoritatis contemptus; ut quisque suo periculo sapiat.

Bir kişinin tehlikeye karşı tedbirli olması gibi, gençlerin de yaşlıların otoritesini hor görmesi doğaldır.

*

Tempus, ad quae consilia non advocatur, nec rata habet.

Zamanın hiç değişmeyen, hep uyulası öğütleri yoktur.

*

Senibus Veneres mutantur in Gratias.

Yaşlılarda şehvet, merhamete dönüşür.[8]

Valetudo - Sağlık Hali

Pro.
Cura valetudinis animum humilem facit et corpori supplicem.

Sağlığı aşırı gözetmek, zihni dirençsiz kılarak bedenin dilencisi yapar.

*

Corpus sanum hospes animae est; aegrum ergastularius.

Sağlıklı beden, ruhun konuk evi,
hastalıklı beden ise tutukevidir.

*

Nil tam summas actionum promovet, quam prospera valetudo; at contra infirma feriatur nimis.

Sağlığın yerinde olmasından başka hiçbir şey eylemlerin neticelendirilmesinde etkili olmaz, buna karşılık halsizlik de tam ters etki yapar.

Contra.
Saepe convalescere est saepe juvenescere.

Çoğu kere iyileşmek, gençleşmek demektir.

*

Excusatio valetudinis polychresta; ad quam etiam sani confugimus.

Hastalık, sağlıklıyken bile kendisine sığındığımız,
iyi bir mazerettir.

*

Nimis arcto foedere corpus animae jungit sanitas.

Sağlıklı olmak, beden ile ruh arasındaki uyumu
daha da sağlamlaştırır.

*

Et lectus magna imperia administravit, et lectica magnos exercitus.

Yatak büyük imparatorlukları yönetmiştir,
sedye ise büyük orduları.

Uxor Et Liberi - Eş ve Çocuklar

Pro.
Charitas reipublicae incipit a familia.

Devlete saygı, aileden başlar.

*

Uxor et liberi disciplina quaedam humanitatis; at coelibes tetrici et severi.

Bir eş ve çocukların olması, aslında bir insanlık eğitimidir, bu yüzden bekarlar netameli ve merhametsiz olurlar.[9]

*

Coelibatus et orbitas ad nil aliud conferunt, quam ad fugam.

Bekarlık ve çocuksuzluk, kaçıştan başka bir şeye delalet etmez.

*

Morti sacrificat, qui liberos non procreat.

Çocuk yapmayan kişi, ölümü kutsar.

*

Caetera foelices, in liberis fere infortunati sunt; ne divinae sorti nimium appropinquent homines.

İnsanlar, tanrıların katına yükselmesinler diye başka konularda talihli olup da, çocuklarından yana talihsiz olurlar.

Contra.
Qui uxorem duxit et liberos suscepit, obsides fortunae dedit.

Evlenip çocuk sahibi olan kişi, talihe rehineler vermiş olur.[10]

*

Generare et liberi, humana sunt; creare et opera, divina.

Doğurmak ve çocuk yapmak insana, yaratmak ve tamamlamak ise tanrıya özgüdür.

*

Brutorum aeternitas soboles; Virorum, fama, merita, et instituta.

Hayvanların devamlılığını, ürüyor olmaları sağlar, insanlarınkini ise şöhretleri, hizmetleri ve yaptıkları.

*

Oeconomicae rationes publicas plerunque evertunt.

Ailevi durumlar, çoğu kere devlet işlerini altüst eder.

*

Aliquibus fortuna Priami placuit, qui suis omnibus superstes fuit.

Talih, tüm akrabalarından daha fazla yaşayan Priamus'un yüzüne gülmüştür.[11]

Divitiae - Zenginlik

Pro.

Divitias contemnunt, qui desperant.

Umutsuz olan kişiler, zenginliği küçümser.[12]

*

Invidia divitiarum virtutem effecit deam.

Zenginliğe duyulan kıskançlık, tanrıçalara özgü bir niteliktir.[13]

*

Dum philosophi dubitant utrum ad virtutem an voluptatem omnia sint referenda, collige instrumenta utriusque.

Filozoflar her şeyin erdeme mi, yoksa hazza mı yönelik olması gerektiği konusunda tartışırken, sen her ikisinden de yararlanmaya bak.

*

Virtus per divitias vertitur in commune bonum.

Erdem, zenginlik sayesinde ortak bir yarara dönüşür.

*

Caetera bona provincialem habent administrationem, divitiae solae generalem.

Zenginlik genel yönetimden, diğer mal mülkler ise taşra yönetiminden sağlanır.

Contra.
Divitiarum magnarum vel custodia est, vel dispensatio quaedam, vel fama; aut nullus usus.

İyi bir şekilde korunması ve yönetilmesi gereken büyük servetin aynı zamanda şöhreti de olmalı, aksi halde bir işe yaramaz.

*

Annon vides lapillis et id genus deliciis fingi pretia, ut possit esse aliquis magnarum divitiarum usus?

Sadece büyük zenginlerin hoşuna giden o küçük ve nadir bulunan taşlara çok büyük değerler verildiğini görmüyor musun?[14]

*

Multi dum divitiis suis omnia venalia fore crediderunt, ipsi in primis venerunt.

Servetiyle her şeye sahip olabileceğini sanan pek çok kişi, evvela kendisini satışa çıkarmıştır.

*

Non aliud divitias dixerim, quam impedimenta virtutis; nam virtuti et necessariae sunt, et graves.

Zenginliği "erdemin yükü" olarak adlandırmaktan daha uygununu bulamıyorum, zira zenginlik erdem için bir gereklilik olduğu kadar ağırlık da demektir.[15]

*

Divitae bona ancilla, pessima domina.

Zenginlik, iyi bir hizmetçi, çok kötü bir sahibe!

Honores - Onurlar

Pro.
Honores non tyrannorum (ut loquuntur), sed Providentiae Divinae calculi sunt.

Onurlar, (söylendiği gibi), tiranların değil Tanrısal Öngörü'nün takdiridir.

*

Honores faciunt et virtutes et vitia conspicua; itaque illas provocant, haec refraenant.

Onurlar insandaki erdemi de ortaya çıkarır, zaafı da; ilkini kışkırtır, ikincisini dizginler.

*

Non novit quispiam quantum in virtutis cursu profecerit, nisi honores ei campum praebeant apertum.

Onurlar fırsat tanımadıkça, kimse erdeminin ne kadar uzun süre gidebileceğini bilmez.

*

Virtutis, ut rerum aliarum, rapidus motus est ad locum, placidus in loco; est autem virtutis locus honos.

Başka örneklerde olduğu gibi erdemin de kendi konumuna doğru hareketi hızlıyken,
bulunduğu konumdaki hareketi yavaştır,
yani erdemin asıl yeri onurdur.

Contra.
Dum honores appetimus libertatem exuimus.

Onur peşinde koşarken, özgürlüğümüzü kaybederiz.

*

Honores dant fere potestatem earum rerum, quas optima conditio est nolle, proxima non posse.

Onurların genellikle verdiği güç, insanın arzulamayacağı ya da arzulasa da gerçekleştiremeyeceği en iyi fırsatlardır.

*

Honorum ascensus arduus, statio lubrica, regressus praeceps.

Onurlara yükselmek, zorlu bir iştir; kaygan bir zeminde durulduğundan düşüş de apar topar olur.

*

Qui in honore sunt, vulgi opinionem mutuentur oportet, ut seipsos beatos putent.

Onurlara sahip kişilerin, kendilerini mutlu varsaymak için avamın görüşlerini alması gerekir.[16]

Imperia - Yönetim

Pro.

Fœlicitate frui, magnum bonum est; sed eam et aliis impertiri posse, adhuc majus.

Mutluluktan zevk almak, gerçekten iyi bir şeydir de, başkalarına buyuruyor olmak daha iyi bir şeydir.

*

Reges non hominum instar sed astrorum sunt; nam et in singulos et in tempora ipsa magnum habent influxum.

Krallar yalnızca insan değildir, aynı zamanda yıldızlara da benzerler. Öyle ki hem tek tek insanların hem de zamanın üstünde büyük etkileri vardır.

*

Qui Dei vices gerunt, iis resistere non tantum laesae majestatis crimen est, sed theomachia quaedam.

Tanrı'nın vekillerine karşı çıkmak, hainlik değil, ilahlara savaş açmak demektir.[17]

Contra.
Quam miserum habere nil fere quod appetas, infinita quae metuas.

Arzuladığın hiçbir şeyinin olmaması ve her şeyden korkuyor olman, ne kadar zavallıca![18]

*

Qui in imperiis sunt, similes sunt corporibus caelestibus, quae magnam venerationem habent, requiem nullam!

Hükmeden kişiler büyük bir saygıdan başka bir şeyi hak etmeyen göksel cisimlere benzer.[19]

*

Nemo humanae sortis ad Deorum convivia admittitur, nisi ad ludibrium.

Alay konusu olmayacaksa, hiçbir insan Tanrıların sofrasına kabul edilmez.[20]

Laus, Existimatio - Övgü, Şöhret

Pro.
Virtutis radii reflexi laudes.

Övgü, erdemin yansımasıdır.[21]

*

Laus honor is est, ad quem liberis suffragiis pervenitur.

Özgür yargılarla gelen övgü, kişi için bir onurdur.

*

Homores a diversis politiis conferuntur; sed laudes ubique sunt libertatis.

Onurlar, siyasi irade tarafından türlü düzenlerle verilirken, övgüler hür iradeden doğar.

*

Vox populi habet aliquid divinum. Nam quomodo aliter tot capita in unum conspirare possint?

Halkın sesinde bir kutsallık vardır. Böyle olmasaydı, bu kadar çok ses bir noktada nasıl uzlaşabilirdi?[22]

*

Ne mireris, si vulgus verius loquatur quam honoratiores; quia etiam tutius loquitur.

Her zaman tedbirli konuştuğu için avamın kimi zaman seçkin kişilerden daha doğru konuşmuş olduğuna şaşırmamalısın.

Contra.
Fama deterior judex quam nuncia.

Ün, haberciden daha kötü bir yargıçtır.

*

Quid viro bono cum saliva vulgi?

İyi bir insanın avamı köle eden biriyle ne işi olabilir?

*

Fama, veluti fluvius, levia attolit, solida mergit.

Ün nehir gibi, hafifleri kaldırır, ağırları dibe çökertir.

*

Infimarum virtutum apud vulgus laus est; mediarum admiratio; supremarum sensus nullus.

Avam, en değersiz tutumları övgüyle, vasat olanları hayranlıkla karşılar da, en yücelerinden hiç anlamaz.[23]

*

Laus magis ex ostentatione quam ex merito, et ventosis magis accedit quam realibus.

Övgü, meziyetten ziyade gösterişle kazanılır, bu yüzden içinde gerçeklerden ziyade tutarsız bir tavır barındırır.

Natura - Doğa

Pro.
Consuetudinis progressus est arithmetcus; naturae geometricus.

Töre aritmetik, doğa ise geometrik ölçüyle işler.

*

Ut in rebuspublicis se habent leges communes erga consuetudines, eodem modo in singulis se habet natura ad consuetudinem.

Devletlerin kendi geleneklerine göre genel yasaları olduğu gibi, doğanın da kendine özgü yasaları vardır.

*

Consuetudo contra naturam, quasi tyrannis quaedam est; et cito ac levi occasione corruit.

Doğaya karşı davranış, bir tür tiranlıktır; bir çırpıda, kolayca alt edilir.

Contra.
Cogitamus secundum naturam; loquimur secundum praecepta; sed agimus secundum consuetudinem.

Doğamıza göre düşünüp, düşündüğümüze göre konuşuyorsak da, alışmış olduğumuz gibi davranıyoruz.

*

Natura pedantius quidam est; consuetudo magistratus.

Doğa, düzeni yöneten bir öğretmendir.

Fortuna - Talih

Pro.
Virtutes apertae laudes pariunt, occultae fortunas.

Açık seçik erdemler övgüyü, gizli olan erdemler ise talihi meydana getirir.

*

Virtutes officiorum laudes pariunt, facultatum fortunas.

Yükümlülükten doğan erdemler övgüyü, beceriden doğan erdemler ise talihi meydana getirir.

*

Fortuna veluti Galaxia; hoc est, nodus quarundam obscurarum virtutum, sine nomine.

Talih galaksiye benzer; adı olmayan, belirsiz erdemler dizisidir.

*

Fortuna saltem ob filias suas honoranda est; Confidentiam scilicet, et Authoritatem.

Talih, kız evlatları olan güven ve nüfuzdan ötürü şerefe layık olmalıdır.[24]

Contra.
Stultitia unius, fortuna alterius.

Birisinin aptallığı, bir başkasının talihidir.

*

In fortuna illud praecipue laudaverim, quod cum non eligat, non tueatur.

Talih hakkında şunu açıkça belirtmeliyim ki, o lütuf göstereceği kişiyi özellikle seçmez, korumaz.

*

Viri magni, dum invidiam virtutum suarum declinarunt, inter fortunae cultores reperti sunt.

Büyük adamlar, erdemlerinin başkalarında yarattığı kıskançlığı önlemek için onları talihe bağlarlar.[25]

Vita - Yaşam

Pro.
Absurdum est accidentia vitae magis amare, quam vitam ipsam.

Yaşamın sebep olduğu olayları yaşamın kendisine tercih etmek saçmadır.

*

Praestat ad omnia, etiam ad virtutem, curriculum longum quam breve.

Her şey için, hatta erdem için bile sürecin uzunluğu, kısalığından daha iyidir.

*

Absque spatiis vitae majoribus, nec perficere datur, nec perdiscere, nec poenitere.

Yaşamında önemli ölçüde boş vakti olmayan biri, ne iş görür, ne öğrenir, ne de pişman olur.

Contra.
Philosophi, dum tantum apparatum adversus mortem colligunt, ipsam magis timendam effecerunt.

Filozoflar ölüme hazırlanırken, onu olduğundan daha korkunç gösterirler.[26]

*

Mortem homines timent, quia nesciunt; ut pueri tenebras.

İnsanlar ne olduğunu bilmedikleri için, tıpkı çocukların karanlıktan korkması gibi, ölümden korkarlar.[27]

*

Non invenias inter humanos affectum tam pusillum, qui si intendatur paulo vehementius non mortis metum superet.

İnsanda biraz zorlayınca ölüm korkusunun üstesinden gelemeyecek kadar zayıf hiçbir duygu yoktur.[28]

*

Mori velle non tantum fortis, aut miser, aut prudens, sed etiam fastidiosus potest.

Kişi, cesur, kederli ya da bilge olmamasına rağmen, sadece yaşamaktan bıktığı için bile ölmeyi isteyebilir.[29]

Superstitio - Hurafe

Pro.

Absurdum est accidentia vitae magis amare, quam vitam ipsam.

Yaşamın sebep olduğu olayları yaşamın kendisine tercih etmek saçmadır.

*

Qui zelo peccant non probandi, sed tamen amandi sunt.

Bağnazlıkla hata yapanları onaylamasak da hoş görmeliyiz.

*

Mediocritates moralibus debentur, extremitates divinis.

Ilımlı tutumlar ahlaki alana, aşırılıklar ise kutsal alana ait olsa gerektir.

*

Superstitiosus religiosus designatus.

İnançlı kişi de hurafelere kapılmış sayılabilir.

*

Fabulosissima quaeque portenta cujusvis religionis citius crediderim, quam haec omnia sine numine fieri.

Bu dünyada kutsallığın bulunmadığına değil, herhangi bir dinde bulunan bol canavarlı hikayelere inanmayı tercih ediyorum.[30]

Contra.

Ut simiae similitudo cum homine deformitatem addit, ita superstitioni similitudo cum religione.

Bir maymunun insana benzetilmesinde çirkinliğinin öne çıkması gibi, hurafelerin de dine benzetilmesinde aynı durum söz konusudur.[31]

*

Quale odium est affectationis in civilibus, tale superstitionis in divinis.

İnsan ilişkilerinde yapmacıklık ne kadar nefret uyandırıcıysa, dini konularda da hurafeler öyledir.

*

Prsestat nullam habere de Diis opinionem, quam contumeliosam.

Tanrılar hakkında incitici fikirlerin olmasındansa hiçbir fikrin olmaması daha iyidir.[32]

*

Non Epicuri schola, sed Stoa, veteres respublicas perturbavit.

Epikuros değil, Stoa okuluydu eski devletleri karıştıran.[33]

*

Non cadit in mentem humanam, ut sit merus atheista dogmate; sed magni hypocritae sunt veri atheistae, qui sacra perpetuo contrectant, sed nunquam verentur.

Belki normal bir tanrıtanımazda böyle bir düşünce olmayabilir, ancak büyük oyuncular kutsal değerleri, her daim onlara saygı göstermeden kullanan hakiki tanrıtanımazlardır.

Superbia - Gurur

Pro.

Superbia etiam vitiis insociabilis; atque ut venenum veneno, ita haud pauca vitia superbia expelluntur.

Kibir başka kusurlara benzemez, zehirin başka bir zehirle atılması gibi, kibir sayesinde de birçok kusur temizlenmiş olur.

*

Facilis, etiam alienis vitiis obnoxius est; superbus tantum suis.

İyi huylu biri başkalarından, kibirli biri ise kendisinden kaynaklanan kötülüklere maruz kalır.

*

Superbia, si ab aliorum contemptu ad sui contemptum ascendet, fiet demum philosophia.

Kibir, başkalarını küçümseme durumundan, kendini küçümseme durumuna geçince felsefe olur.

Contra.
Hedera virtutum ac bonorum omnium superbia.

Kibir, tüm erdemleri ve iyilikleri saran bir sarmaşıktır.

*

Caetera vitia virtutibus tantum contraria; superbia sola contagiosa.

Diğer bütün kusurlar erdemlere terstir,
bir tek kibir bulaşıcıdır.

*

Superbia optima vitiorum conditione caret, id est, latebris.

Kibir, kötülüklerin en iyi niteliğinden yoksundur,
yani gizlenmeden.

*

Superbus, cum caeteros contemnit, se interim negligit.

Kibirli kişi başkalarını hor görürken, kendini unutur.

Ingratitudo - Nankörlük

Pro.

Crimen ingrati animi nil aliud est, quam perspicacia quaedam in causam beneficii collati.

Aslına bakılırsa nankörlük suçu, tümüyle çıkar sağlama amacı taşıyan bir tutumdur.

*

Dum grati erga quosdam esse volumus, nec caeteris justitiam praestamus, nec nobis ipsis libertatem.

Şükranlarımızı belli kişilere sunmak istediğimizde, bu sefer başkalarından adaleti, kendimizden de özgürlüğü esirgemiş oluruz.

*

Beneficii gratia eo minus reddenda est,quod de pretio non constat.

Sağlanacak çıkarın değeri anlaşılmadan şükran sunulmamalıdır.

Contra.

Crimen ingrati animi non supliciis coercetur, sed Furiis permittitur.

Nankörlük suçu cezalarla önlenemez, Furia'lara bırakılmalıdır.[34]

*

Arctiora sunt vincula beneficiorum quam officiorum; quare, qui ingratus, injustus, et omnia.

Çıkarların zincirleri yükümlülüklerinkinden daha serttir, bu yüzden nankörlük yapan kişi her koşulda haksızdır.

*

Ea est conditio humana: nemo tam publica fortuna natus est, quin privatae et gratiae et vindictae se omnino debeat.

Şu durum insana özgüdür: Hiç kimse talihli bir toplumda doğmaz, kişi kendisine duyulan minnettarlığa ve intikam duygusuna tümüyle boyun eğmek zorunda kalır.

Invidia - Kıskançlık

Pro.

Naturale est exprobrationem fortunae suae odisse.

Kişinin, kaderinin yerine kendisinin suçlanmasından nefret etmesi doğaldır.

*

Invidia in rebuspublicis tanquam salubris ostracismus.

Devlet içindeki kıskançlık, yararlı bir sürgüne tabidir.

Contra.

Invidia festos dies non agit.

Kıskançlık tatil nedir bilmez.[35]

*

Nemo virtuti invidiam reconciliaverit praeter mortem.

Ölüm dışında hiçbir şey kıskançlığı erdeme çevirmez.

*

Invidia virtutes laboribus exercet, ut Juno Herculem.

Kıskançlık, Juno'nun Hercules'e yaptığı gibi, erdemleri zahmetli görevlere dönüştürür.[36]

Impudicitia - Namussuzluk

Pro.

Zelotypiae debetur, quod castitas sit facta virtus.

Kıskançlık, namusluluğun bir erdem sayılmasından doğmuştur.

*

Multa tristitia opus est, ut quis Venerem rem seriam putet.

Venus'u ciddiye alan kişi pek hüzünlü bir yaradılışta olsa gerek.[37]

*

Quid vel diaetae partem, vel munditiae speciem, vel superbiae filiam, inter virtutes collocas?

Niçin perhizi, temizlik gösterisini ya da kibrin kızı olmayı erdemler arasında sayarsın?

*

Amorum, ut avium silvestrium, nulla proprietas est, sed jus possessione transfertur.

Aşk yırtıcı bir kuşa benzer; kimse ona sahip olamaz, kimse o hakka kavuşamaz.

Contra.
Pessima Circes transformatio impudicitia.

Utanmazlık, Circe'nin en kötü dönüştürmelerinden biridir.[38]

*

Impudicus prorsus reverentiam sui perdidit; quod fraenum est omnium vitiorum.

Utanmaz insan, tüm kötülüklere gem vuran saygınlığını kaybetmiştir.

*

Omnes ut Paris, qui formae optionem faciunt, prudentiae et potentiae jacturam faciunt.

Paris gibi güzelliği seçen herkes, bilgeliği ve gücü reddetmiş olur.[39]

*

In veritatem non vulgarem incidit Alexander, cum Somnum et Venerem mortis arrhabones esse dixit.

İskender, Somnus'un ve Venus'un ölümün avansı olduğunu söylerken, kaba bir hakikate işaret etmiyordu.[40]

Crudelitas - Acımasızlık

Pro.

Nulla virtutum tam saepe rea est, quam clementia.

Merhamet kadar çoğu kere suçlu çıkan
başka bir erdem yoktur.

*

Crudelitas, si a vindicta est, justitia est; si a periculo, prudentia.

Acımasızlık intikam duygusundan geliyorsa, adalet tehlikeden geliyorsa sağduyudur.

*

Qui misericordiam inimico impertit, sibi denegat.

Düşmanına merhametli davranan kişi, kendinden vazgeçmiş olur.

*

Non saepius phlebotomiae necessariae sunt in curationibus, quam caedes in civilibus.

Yönetimdeki kan dökme ihtiyacı, kendini halk nezdindeki kıyımlardan daha fazla göstermez.

Contra.

Caedibus grassari, aut ferae aut Furiae est.

Kandan hoşlanan ya vahşi bir hayvan olmalı
ya da bir Furia.

*

Crudelitas viro bono semper fabulosa esse videtur, et fictio tragica.

Acımasızlık iyi bir adam için her daim masalsı, hatta trajik bir eylemdir.

Gloria Vana - İçi Boş Övünç

Pro.
Qui suas laudes appetit, aliorum simul appetit utilitates.

Övülmeyi uman kişi,
başkalarının yararını gözetmelidir.

*

Qui tam sobrius est ut nihil alienum curet, vereor ne et publica aliena putet.

Gözü dışarıda olmayacak kadar mütevazi olan kişinin halkı da umursamayacağından korkarım.

*

Ingenia in quibus aliquid inane est, facilius curam reipublicae recipiunt.

İçinde biraz kendini beğenmişlik bulunan kişiler, devlet meselelerini daha kolay üstlenir.

Contra.
Gloriosi semper factiosi, mendaces, mobiles, nimii.

İçi boş övünç sahibi olan kişiler hizipçi, yalancı, dönek ve ölçüsüz olur.

*

Thraso Gnathonis praeda.[41]

Thraso, Gnatho'nun kurbanıdır.

*

Turpe est proco sollicitare ancillam; est autem virtutis ancilla laus.

Talibin kızı ayartması ahlaksızca, kızın namusunu koruması ise övgüye değerdir.

Justitia - Adalet

Pro.

Imperia et politiae justitiae tantum additamenta sunt; si enim justitia aliter possit exerceri illis minime fuerit opus.

Krallıklar ve hükümetler, adalet için sadece araçtır; adalet onlarsız da işleyebilseydi, onlara hiç ihtiyaç duyulmazdı.

*

Justitiae debetur, quod homo homini sit Deus, non lupus.

Adalet sayesinde insan insanın Tanrı'sıdır, kurdu değil.[42]

*

Justitia etsi vitia tollere non possit, tamen hoc efficit ut non laedant.

Adalet, kötülüklerin kökünü kazımasa da, zarar verici olmalarını engeller.

Contra.

Si hoc est justum esse, quae tibi fieri nolis ea alteri non facere, clementia demum justitia est.

Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmaman adil olman demekse, o halde adalet bir hoşgörüdür.

*

Si suum cuique tribuendum est, certe et venia humanitati.

Herkese sadece kendisine ait bir hak tanınsaydı, kuşkusuz insanlığın payına da hoşgörü düşmüş olurdu.

*

Quid mihi aequitatem narras, cum sapienti omnia inaequalia sint?

Bilge birine göre hiçbir şey eşit değilse, nasıl oluyor da bana eşitlikten bahsedebiliyorsun?

*

Considera qualis reorum conditio fuerit apud Romanos, et pronuncia justitiam e republica non esse.

Romalılar içinde suçlanmış olan kişilerin durumunu düşün ve adaletin kamu yararı için iyi bir şey olmadığı sonucuna var.[43]

*

Vulgaris ista justitia politiarum, philosophus in aula; hoc est, facit tantum ad reverentiam imperantium.

Hükümetlerin kaba adaleti, ancak bir filozof yönetime geçerse saygıyı hak eder.[44]

Fortitudo - Cesaret

Pro.

Nil terribile nisi ipse timor.

Korkunun kendisi dışında hiçbir şey korkutucu değildir.

*

Nil aut in voluptate solidum aut in virtute munitum, ubi timor infestat.

Korku baş gösterdiğinde ne hazda tamlık kalır, ne de erdemde güven.

*

Qui pericula apertis oculis intuetur ut excipiat, advertit et ut evitet.

Gözünü kırpmadan tehlikelere atılan kişi, onlardan nasıl kurtulacağını veya kaçınacağını da görmüş olur.

*

Caeterae virtutes nos a dominatu liberant vitiorum; fortitudo sola a dominatu fortunae.

Diğer erdemler bizi kötülüklerin, cesaret ise sadece talihin boyunduruğundan kurtarır.

Contra.
Praeclara virtus, velle perire ut perdas.

Öldürmek için ölmeyi göze almak, soylu bir erdemdir.

*

Praeclara virtus, quam etiam ebrietas inducit.

Sarhoşluğun kişiyi ayaklandırması soylu bir erdemdir.

*

Vitae suae prodigus, alienae periculosus.

Kendi yaşamını müsrifçe harcayan, başkasının yaşamı için de tehlike teşkil eder.

*

Virtus ferreae aetatis fortitudo.

Cesaret demir çağı erdemidir.

Temperantia - Ölçülülük

Pro.
Eadem fere vis abstinendi et sustinendi.

Vazgeçmenin de katlanmanın da gücü neredeyse aynıdır.

*

Uniformitates, concordiae, et mensurae motuum coelestia sunt, et characteres aeternitatis.

İstikrarlı, uyumlu ve ölçülü hareketler, göğe ve ebediyetin niteliklerine uygundur.

*

Temperantia, velut frigora salubria, animi vires colligit et firmat.

Ölçülülük yararlı serinliğe benzer, zihnin bütün gücünü toplar, bir araya getirir.

*

Exquisiti et vagi sensus narcoticis indigent; similiter et affectus.

Kırılgan ve vesveseli hisler uyuşturuculara ihtiyaç duyar, yani tutkulara.

Contra.

Negativae istae virtutes non placent; nam innocentiam praestant, non merita.

Şu olumsuz erdemler hiç de memnun edici değil, zira fazilete değil de saflığa sebep oluyorlar.

*

Languet mens quae excessibus caret.

Aşırılıktan uzak olan zihin halsizleşir.

*

Amo virtutes quae excellentiam actionis inducunt, non hebetudinem passionis.

Tutkunun sersemliğini değil de, eylemin mükemmelliğini kışkırtan erdemleri severim.

*

Cum consonantes animi motus ponis, paucos ponis; nam pauperis est, numerare pecus.

Zihnin belli bir ahenk içindeki hareketlerinden pek azını seçebilirsin, zira hayvan sürüsünü sayabilen azdır.

*

Ista "Non uti ut non appetas; Non appetere ut non timeas"; pusillanimi sunt et diffidentis.

"Arzulamadığından yararlanmaman, korkmadığını arzulamaman", işte bunlar korkaklığın ve alçaklığın önlemleridir.

Constantia - Sebat

Pro.
Basis virtutum constantia.

Erdemlerin temeli sebattır.

*

Miser est, qui qualis ipse futurus sit non novit.

Kendisine gelecekte ne olacağını bilmeyen adam zavallıdır.

*

Imbecillitas humani judicii rebus ipsis constare non potest; quare saltem sibi constet.

İnsani yargı nesnelerin karşısında sağlam duramayacak kadar zayıftır, bari en azından kendisinin karşısında sağlam durabilsin.

*

Etiam vitiis decus aspirat constantia.

Sebat kötülüklerden bile erdem çıkarmaya çalışır.

*

Si ad fortunae inconstantiam accedar etiam inconstantia mentis, in quantis tenebris vivitur!

Zihindeki tutarsızlığın talihteki tutarsızlıkla birleştiği bir karanlıkta nasıl yaşanabilir ki!

*

Fortuna tanquam Proteus, si perseveres, ad formam redit.

Talih Proteus gibidir, eğer sebat edersen, asıl biçimine dönecektir.[45]

Contra.
Constantia,ut janitrix morosa, multa utilia indicia abigit.

Sebat somurtkan bir kapıcı gibi, birçok yararlı bilgiyi kapıdan çevirir.[46]

*

Aequum est ut constantia res adversas bene toleret; nam fere inducit.

Sebatın kötü durumlara katlanılmasını iyi bir şekilde sağladığı doğrudur, zira çoğu kere onları doğuran da bizzat kendisidir.

*

Stultia brevissima optima.

En iyi aptallık en kısa sürendir.

Magnanimitas - Yüce Gönüllülük

Pro.

Si animus semel generosos fines optaverit, statim non modo virtutes circumstant, sed et numina.

Zihin sadece yüce gönüllülüğü hedeflediğinde hem erdemlerle hem de tanrısallıkla çevrilmiş olur.

*

Virtutes ex habitu aut praeceptis, gregales sunt; ex fine, heroicae.

Erdemler alışkanlıkla ya da kaidelerle olağan, misyonla da destansı hale gelir.

Contra.

Magnanimitas est virtus poetica.

Yüce gönüllülük şiirsel bir erdemdir.

Scientia, Contemplatio - Anlama, Derin Tetkik

Pro.

Ea demum voluptas est secundum naturam, cujus non est satietas.

Aslına bakılırsa doyumsuz haz doğaya uygundur.

*

Dulcissimus prospectus in errores aliorum subjacentes.

Yanılgıya sürüklenmiş insanların görünüşü
pek tatlıdır.

*

Quam bonum est orbes mentis habere concentricos universo!

Ne güzel bir şeydir, evrenin tek merkezli bir zihinden
hareket etmesi!

*

Omnes affectus pravi falsae aestimationes sunt; atque eadem sunt bonitas et veritas.

Yoldan çıkmış her düşkünlük, yanlış değer biçmiş
olmaktan kaynaklanır; böyle bir durumda iyilik ve
hakikat aynıdır.

Contra.
Contemplatio, speciosa inertia.

Derin düşünce, aldatıcı bir aylaklıktır.

*

Bene cogitare non multo melius est, quam bene somniare.

Güzel düşünmek, güzel düş görmekten
çok daha iyi değildir.

*

Orbem Numen curat, tu patriam.

Tanrısal istenç evreni, sen de vatanı denetlersin.

*

Vir politicus etiam contemplationes serit.

Ancak siyaset adamı derin düşünceler üretir.

Literae - Öğrenme

Pro.

Si de rebus minutis libri scripti forent, vix ullus esset experientiae usus.

Kitaplar hafif konularda yazılsaydı, deneyimden yararlanmak zor olurdu.

*

Lectio est conversatio cum prudentibus; actio fere cum stultis.

Kişi kitap okurken bilgelerle, eylem halindeyken ise aptallarla söyleşi içindedir.

*

Non inutiles Scientiae existimandae sunt, quarum in se nullus est usus, si ingenia acuant et ordinent.

Zekayı keskinleştirerek düzene sokan bilimlerin, uygulama alanı olmasa bile yararsız sayılmamaları gerekir.

Contra.

In Academiis discunt credere.

İnsanlar, okullarda inanmayı öğrenir.

*

Quae unquam Ars docuit tempestivum Artis usum?

Hangi sanat öğretmiştir, sanattan kusursuz bir şekilde yararlanabilmeyi?

*

Saepere ex regula et ex experientia, plane contrariae rationes sunt; ut qui alteri assuefactus sit, ad alterum sit ineptus.

Bilgi sahibi olmada kaidelerden hareket etmek ile deneyimlemek, birbirine tümüyle zıt yöntemlerdir; kendini ilkine alıştıran kişi, ikincisinden yararlanamaz.

*

Artis saepissime ineptus usus est, ne sit nullus.

Sanatın çoğu kere yararı olmaz,
olması da mümkün değildir.

*

Hoc fere omnes Academici habent, ut ex qualibet re soleant agnoscere quod sciant, et non addiscere quod nesciant.

Eğitimcilerin neredeyse tümü, kendilerine sunulan bilgiden bildiklerini çıkarır da, bilmediklerini öğrenmez.

Promptitudo - Çabukluk

Pro.

Opportuna prudentia non est, quae celeris non est.

Tez gelmeyen öngörü faydasızdır.

*

Qui cito errat, cito errorem emendat.

Tez yanılan, hatasını tez düzeltir.

*

Qui ex composito et non obiter prudens est, nil magni facit.

Aldatıcı ve yersiz bir öngörüyle hareket eden,
asla büyük iş beceremez.

Contra.

Prudentia non alte petitur, quae praesto est..

El altında bekletilen öngörü iyi iş görmez.

*

Prudentia, ut vestis, levis quae expedita.

Öngörü elbise gibidir, tez gelirse hafif olur.

*

Cujus consilia non maturat deliberatio, nec prudentiam aetas.

Öğütleri olgunlaşmamış olan kişinin
öngörüsü de zamansızdır.

*

Quae ad breve tempus excogitantur, ad breve tempus placent.

Kısa sürede tasarlanan şeyler sadece kısa süre beğenilir.

Taciturnitas In Secretis - Sırlardaki Sessizlik

Pro.

Taciturno nil reticetur; quia omnia tuto communicantur.

Kendisiyle her şey güvenle paylaşıldığı için, sessiz kişiden
hiçbir şey kaçmaz.

*

Qui facile loquitur quae scit, loquitur et quae nescit.

Her bildiğini söylemeye meyilli olan,
bilmediklerini de söyler.[47]

*

Secretis etiam mysteria debentur.

Gizemler gizliliğe muhtaçtır.[48]

Contra.

Varietas morum optime animam collocat in secreto.

Farklı davranmak, karakteri gizlemenin en iyi yoludur.

*

Taciturnitas confessoris virtus.

Sessizlik, itiraf dinleyenin erdemidir.[49]

*

Taciturno omnia reticentur; quia silentium rependitur.

Sessizlikten başka bir karşılığı olmayan sessiz kişiye hiçbir şey anlatılmaz.

*

Tectus, ignoto proximus.

Kapalı olan, bilgisizliğe yakındır.[50]

Facilitas - Uysallık

Pro.

Amo virum alieno affectui obnoxium, sed tamen judicium ab obsequio revocantem.

Başkalarının düşüncelerine saygı duyan, hür iradeli kişileri severim.

*

Flexibilem esse, ad naturam auri proxime accedit.

Yumuşak başlı olmak, altın karakterli olmaktır.

Contra.

Facilitas, judicii quaedam inepta privatio.

Uysallık, aptallık düzeyinde yargı noksanlığıdır.

*

Facilium beneficia, debita videntur; negationes, injuriae.

Uysal kişilerden gelen iyilikler borç, kötülükler ise zarar olarak görülür.

*

Sibi gratiam habet, qui a facili aliquid impetrat.

Uysal birinden yarar gören kişi, kendine şükreder.

*

Facilem omnes difficultates premunt, nam omnibus se implicat.

Bütün zorluklar uysal kişinin başını ağrıtır, zira her şeye burnunu sokar.

*

Facilis fere se recipit cum pudore.

Uysal kişi, kendini utançtan nadiren kurtarır.

Popularitas - Rağbette Olma

Pro.

Prudentibus eadem fere placent; at stultorum varietati occurrere, prudentiae est.

Bilge kişiler çoğu kere aynı şeylerden hoşlanır, ancak aptalların karmaşasını anlamaları da bilgeliklerinin bir parçasıdır.

*

Colere populum, est coli.

Halka yaltaklanmak, halk tarafından yaltaklanmayı doğurur.

*

Qui ipsi magni viri sunt, neminem unum fere habent quem vereantur, sed populum.

Büyük adamlar tek bir kişiye değil, halka saygı duyar.

Contra.

Qui valde cum stultis congruit, ipse suspectus esse potest.

Aptallarla çok iyi anlaşan kişi hakkında şüphe duyulabilir.

*

Qui turbae placet, fere et turbas miscet.

Ayak takımını mutlu eden kişi, sonunda onlardan biri haline gelir.

*

Nil moderatum vulgo gratum est.

Yumuşak başlı kişinin avam tarafından sevilmesinin hiçbir değeri yoktur.[51]

*

Infima assentatio est assentatio vulgi.

En adisi de avama yaltaklanmadır.

Loquacitas - Konuşkanlık

Pro.

Qui silet, aut alios habet pro suspectis aut suspectus est ipse sibi.

Sessiz olan kişi sadece başkalarının değil, kendisinin güven ihtiyacına da ihanet eder.

*

Custodiae omnes infoelices, miserrima silentii.

Her türlü zorlama; mutsuzluk getirir,
en berbatı da sessizliktir.

*

Silentium, stultorum virtus. Itaque recte ille silenti: "Si prudens es, stultus es; si stultus, prudens."

Sessizlik aptalların erdemidir. Bu yüzden sessiz birine şu rahatlıkla söylenebilir: "Eğer akıllıysan aptalsın, aptalsan akıllısın."[52]

*

Silentium, veluti nox, insidiis opportunum.

Sessizlik, tıpkı gece gibi, ihanetlere uygundur.[53]

*

Cogitationes in profluente sanissimae.

Akan suya benzeyen düşünceler, en faydalı olanlardır.

*

Silentium, solitudinis genus.

Sessizlik bir tür yalnızlıktır.

*

Opinioni se venditat, qui silet.

Sessiz olan kişi, kendisini düşünceye satmış olur.

*

Silentium nec pravas cogitationes egerit, nec bonas distribuit.

Sessizlik ne kötü düşünceleri kovar ne de onların yerine iyilerini getirir.

Contra.
Silentium verbis et gratiam addit et auctoritatem.

Sessizlik sözlere incelik ve itibar katar.

*

Silentium, veluti somnus quidam, alit prudentiam.

Sessizlik tıpkı uyku gibi, bilgeliği besler.

*

Silentium fermentatio cogitationum.

Sessizlik düşüncelerin mayalanmasıdır.

*

Stilus prudentiae silentium.

Sessizlik bilgeliğin üslubudur.

*

Silentium ambit veritatem.

Sessizlik hakikatin peşindedir.

Dissimulatio - İkiyüzlülük

Pro.

Dissimulatio compendiaria sapientia.

İkiyüzlülük, kısa süren akıllılıktır.

*

Non idem dicere, sed idem spectare, debemus.

Düşündüğümüzü söylemek zorunda değiliz.

*

Etiam in animo deformis nuditas.

Çıplaklık, zihindeki biçimsizliktir.[54]

*

Dissimulatio et decori est, et praesidio.

İkiyüzlülük hem inceliktir, hem savunma.

*

Sepes consiliorum dissimulatio.

İkiyüzlülük avukatların savunmasıdır.

*

Aliqui bono suo falluntur.

Bazen kandırılmada da iyi bir yön vardır.

*

Qui indissimulanter omnia agit, aeque decipit; nam plurimi aut non capiunt aut non credunt.

Her şeyi dürüstçe yapan kişi, insanları daha az aldatmış sayılmaz, zira çoğu kimse onu ya anlamaz ya da ona inanmaz.

*

Indissimulatio nihil aliud, quam animi impotentia.

Dürüstlük, zihin güçsüzlüğünden başka bir şey değildir.

Contra.
Cum cogitare secundum rerum veritatem non possimus, at loquamur secundum cogitationem.

Hakikate uygun düşünemiyorsak, en azından düşündüğümüze uygun konuşalım.

*

Quibus artes civiles supra captum ingenii sunt, iis dissimulatio pro prudentia erit.

Siyaset hüneri olmayanlar için ikiyüzlülük, bilgelik niyetine geçer.[55]

*

Qui dissimulat, praecipuo ad agendum instrumento se privat, i.e. fide.

İkiyüzlülük gösteren kişi kendisini asıl donanımından mahrum bırakır, yani doğruluğundan.

*

Dissimulatio dissimulationem invitat.

İkiyüzlülük, ikiyüzlülüğü çağırır.

*

Qui dissimulat, liber non est.

İkiyüzlülük yapan, özgür olamaz.

Audacia - Gözü peklik

Pro.
Docet improbare qui verecundatur.

Çekingenlik gösteren kişi, azara davetiye çıkarır.

*

Quod actio oratori, id audacia viro civili; primum, secundum, tertium.

Konuşmacının da siyasetçinin de birinci, ikinci ve üçüncü ihtiyacı gözü pekliktir.[56]

*

Confitentem verecundiam amo, accusantem odi.

Kalenderce kabulleneni severim, suçlayıcı olandan nefret ederim

*

Confidentia morum animos promptius sociat.

Özgüven er ya da geç fikir birliği sağlar.

*

Placet obscurus vultus, et perspicua oratio.

Hoşuma gider, ciddi bir çehre ve kesin bir konuşma.

Contra.
Audacia stultitiae viator.

Gözü peklik, aptallığın kılavuzudur.

*

Inverecundia inutilis nisi ad imposturam.

Arsızlık düzenbazlıktan başka bir işe yaramaz.

*

Confidentia stultorum imperatrix, prudentium scurra.

Özgüven aptalların sahibesi, bilgelerin şakşakçısıdır.

*

Audacia est stupor quidam sensus, cum malitia voluntatis.

Gözü peklik kötü niyetle karışık bir his sersemliğidir.

Caeremoniae, Puntos, Affectatio - Törenler, Tutumlar, Taklit

Pro.
Vultus et gestus decora moderatio, verum condimentum virtutis.

Yönetimdeki güzel görünüş ve jestler,
erdeme gerçek bir tat verir.

*

Si et in verbis vulgo paremus, quidni in habitu et gestu?

Sözlerimiz gibi hal ve hareketlerimiz de avama boyun eğemez mi?

*

Qui in levibus et quodidiana consuetudine decus non retinet, sit licet vir magnus, noris tamen hunc tantum certis horis sapere.

Basit işlerle, günlük kaygılarla uğraşmayan kişi büyük biri olmasına rağmen, yine de her anında bir bilge değildir.

*

Virtus et prudentia, sine punctis, velut peregrinae linguae sunt; nam vulgo non intelliguntur.

Erdem ve bilgelik, eyleme dökülmediği takdirde, yabancı dile benzer; avam tarafından anlaşılmaz.

*

Qui vulgi sensum per congruitatem non novit, is si nec per observationem noverit, omnium stultissimus est.

Kişi avamın sağduyusunu içine girerek ya da dışından gözlemleyerek anlayamıyorsa, insanların en ahmağıdır.

*

Puncti, translatio sunt virtutis in linguam vernaculam.

Doğru olan tutum, erdemin genel söyleme aktarılabilmesidir.

Contra.
Quid deformius, quam scenam in vitam transferre?

Sahnenin yaşama aktarılmasından daha uyumsuz ne olabilir?

*

Ex ingenuitate decorum, ex arte odium.

Açık sözlülükten anlaşma, hilebazlıktan nefret doğar.

*

Magis placent cerussatae buccae et calamistrata coma, quam cerussati et calamistrati mores.

Makyajlı yanaklar ve lüle lüle saçlar, süslü ve dolambaçlı adetlerden daha iyidir.

*

Qui animum ad tam exiles observationes applicat, magnae cogitationis capax non est.

Aklını küçük meselelerle meşgul edenin, büyük düşünceler için kapasitesi yok demektir.

*

Affectatio, ingenuitatis putredo lucens.

Taklit yaratıcılığın göz boyayan bozulmuşluğudur.

Joci - Şakalar

Pro.
Oratorum ara jocus.

Şakalar konuşmacıların sığınağıdır.

*

Qui in omnibus modestum leporem miscet, libertatem animi retinet.

Her eylemini hafif bir şakayla süsleyen kişi, zihnini rahatlatmış olur.

*

Res est supra opinionem politica, facile transire a joco ad serium, a serio ad jocum.

Ciddiyetten şakaya, şakadan ciddiyete bir çırpıda geçebilmek, daha çok siyasette ihtiyaç duyulan bir maharettir.

*

Veritatis alias non perventurae saepe vehiculum jocus.

Şaka, insanı çoğu kez başka yoldan ulaşamayacağı hakikate taşıyan olur.

Contra.
Istos deformitatum ac concinnitatum aucupes, quis non contemnat?

Konuşmaları bozmalarından ve abartılı süslemelerinden sonra şu avcıları kim hor görmez ki?[57]

*

Rerum magnitudinem eluere joco, improbum artificium est.

Ciddi bir meseleyi şakayla çarçur etmek,
aldatıcı bir oyundur.

*

Jocos tum considera, cum risu destituti sunt.

Şu şakaları bir de kahkahalar kesildiğinde düşün.

*

Faceti isti fere non penetrant ultra superficiem rerum, ubi joci sedes est.

Şu ince espriler, şakaların yattığı yüzeyin altına
güç bela sızar.

*

Ubi jocus ad seria momenti aliquid habet, ibi levitas puerilis est.

Şaka ciddi bir konuda bile kendine yer buluyorsa, o konuda çocukça bir ciddiyetsizlik vardır.

Amor - Aşk

Pro.
Annon vides omnes se quaerere? At amans solus se invenit.

Herkesin aslında kendini aradığını görmüyor musun? Sadece seven kişi kendini bulur.

*

Non est melior ordinatio animi, quam ex imperio affectus alicujus insignis.

Zihni bazı güçlü tutkuların otoritesinden daha iyi düzene sokabilen başka bir şey yoktur.

*

Qui sapit, desiderium quaerat; nam qui non aliquid insigniter appetit, ei omnia ingrata sunt et taedio plena.

Bilge olan, hayalini kurduğu şeyi arar; peşinden gideceği özel bir şeyi olmayan için, her şey tatsız ve usandırıcıdır.

*

Quidni in unitate acquiescat unus?

İnsan bir ilişkide neden mutlu olmasın ki?

Contra.
Amori multum debet scena, nihil vita.

Sahne aşka tümüyle mecburken, yaşam hiç değildir.[58]

*

Nil tam varii nominis est quam amor; nam res aut tam stulta est ut se nesciat, aut tam turpis ut se fuco condat.

Başka hiçbir şeyin, aşkın olduğu kadar çok adı yoktur; o halde aşk dediğimiz şey, ya kendini tanıyamayacak kadar aptal ya da maskenin ardına gizleyecek kadar sahtedir.

*

Odi istos Mono-Phrontistas.

Şu tek-düşünceli adamlardan nefret ediyorum!

*

Angusta admodum contemplatio amor.

Aşk, dar düşüncenin ürünüdür.

Amicita - Dostluk

Pro.
Eadem facit amicitia quae fortitudo, sed suavius.

Dostluk (insanlar arasında) aynı şeylerin katlanılabilir olmasını tatlı bir şekilde sağlar.

*

Suave condimentum omnium bonorum amicitia.

Diğer tüm iyi şeylerle karşılaştırıldığında dostluk, tatlı bir sostur.

*

Pessima solitudo, non veras habere amicitias.

En kötü yalnızlık, gerçek dostluklardan mahrum olmaktır.[59]

*

Digna malae fidei ultio, amicitiis privari.

Arkadaşlardan yoksunluk, talihin acımasız bir cezasıdır.

Contra.
Qui amicitias arctas copulat, novas necessitates sibi imponit.

Yakın arkadaşlar edinen kişi kendisine yeni sorumluluklar yüklemiş olur.

*

Animi imbecilli est, partiri fortunam.

Talihi paylaşmak zayıf bir zihne yaraşır.

Adulatio - Dalkavukluk

Pro.
Adulatio magis ex more, quam ex malitia.

Dalkavukluk, kötülükten ziyade alışkanlıktan kaynaklanır.

*

Laudando instituere, semper formula fuit debita potentioribus.

Birisini överek yönlendirmek, her zaman daha güçlü olanlara özgü bir tutumdur.

Contra.
Adulatio stilus servorum.

Dalkavukluk kölelere yakışan bir tutumdur.
*

Adulatio calx vitiorum.

Dalkavukluk kötülüklerin artığıdır.
*

Adulatio aucupii illud genus, quod similitudine vocis aves fallit.

Dalkavuk, kuşları, seslerini taklit ederek avlayan avcıya benzer.
*

Adulationis deformitas comica, nocumentum tragicum.

Dalkavuğun tuhaflığı komik, zararı ise trajiktir.
*

Auribus mederi difficillimum.

Kulakları iyileştirmek çok zordur.[60]

Vindicta - İntikam

Pro.
Vindicta privata, justitia agrestis.

İntikam bir tür vahşi adalettir.[61]
*

Qui vim rependit, legem tantum violat, non hominem.

Şiddetin intikamını şiddetle alan kişi insana değil, yasaya karşı suç işlemiştir.

*

Utilis metus ultionis privatae; nam leges nimium saepe dormiunt.

Yasalar çoğu kez uyuduğu için, kişisel intikamın yaydığı korku faydalıdır.

Contra.
Qui injuriam fecit, principium malo dedit; qui reddidit, modum abstulit.

Hatayı ilk kez yapan kötülüğü başlatmış, ona geri dönen ise bitirmemiş olur.

*

Vindicta, quo magis naturalis, eo magis coercenda.

İntikam ne kadar doğal olursa, zaptedilmeye o kadar ihtiyaç duyar.

*

Qui facile injuriam reddit, is fortasse tempore, non voluntate, posterior erat.

Zarar vermek için geri dönmeye hazır kişi, çoğu kez geç kalmış olur.

Innovatio - Yenilik

Pro.
Omnis medicina innovatio.

Her ilaç bir yeniliktir.[62]

*

Qui nova remedia fugit, nova mala operitur.

Yeni çarelerden kaçan, yeni kötülüklere maruz kalır.

*

Novator maximus tempus: quidni igitur tempus imitemur?

Zaman en büyük yenilikçidir: O halde niçin zamanı örnek almıyoruz?[63]

*

Exempla remota, inepta sunt; recentia, corrupta et ambitiosa.

Geçmiş örnekler yetersiz, şimdikiler ise kötü ve gösterişlidir.

*

Imperitis et contentiosis permitte, ut ad exempla res agant.

Kusurlu ya da tartışmalı meseleleri bırak, yaşanmış örnekler halletsin.

*

Sicut qui nobilitatem in familiam introducunt digniores fere sunt posteris; ita novationes rerum plerunque praestant iis quae ad exempla fiunt.

Nasıl ki bir aileye ilk defa onur kazandıranlar torunlardan daha değerli olursa, ilk örnekler de genellikle taklitlerinden daha değerli olur.

*

Morosa morum retentio res turbulenta est, aeque ac novitas.

Geleneklerin yılmaz direnci de tıpkı yeniliğin kendisi gibi tartışmaya açıktır.

*

Cum per se res mutentur in deterius, si consilio in melius non mutentur, quis finis erit mali?

Mademki bazı şeyler daha kötüye gidiyor, öğütler de işe yaramıyor, o halde bu kötü gidişin sonu ne olacak?[64]

*

Moris servi, temporis ludibria.

Geleneğin köleleri, zamanın eğlencesidir.[65]

Contra.
Novi partus deformes sunt.

Yeni doğmuş yavrular çirkin olur.[66]

*

Nullus author placet, praeter tempus.

Zaman haricinde hiçbir yazarı sevmem.[67]

*

Nulla novitas absque injuria; nam praesentia convellit.

Yaralıyıcı olmayan hiçbir yenilik yoktur, öyle ki bizzat kendisi tahrip edicidir.

*

Quae usu obtinuere, si non bona, at saltem apta inter se sunt.

Gelenekle yerleşmiş şeyler iyi olmasa bile, en azından belli bir uyum içindedir.

*

Quis novator tempus imitatur; quod novationes ita insinuat, ut sensus fallant?

Hangi yenilikçi zamanı taklit edebilir, hangi yenilikler duyuları atlatabilecek kadar sessizce yaklaşabilir?[68]

*

Quod praeter spem evenit, cui prodest minus acceptum, cui obest magis molestum.

Beklenmedik olay, yardım ettiği kişiden pek az teşekkür işitir, yaraladığı kişiden ise çokça nefret görür.

Mora - Gecikme

Pro.
Fortuna multa festinanti vendit, quibus morantem donat.

Talih, acelesi olan kişiye, içinde bekleyişin de olduğu pek çok şey satar.

*

Dum initia rerum amplecti properamus, umbras prensamus.

Ele geçirmekte acele ettiğimiz şeylerin
ancak gölgesini yakalayabiliriz.

*

Fluctuantibus rebus advertendum, inclinantibus agendum.

Sallantıda olan işler bekletilmeli, yeni başlamış olanlar ise hızlandırılmalıdır.

*

Prima actionum Argo committenda sunt, extrema Briareo.

İşlerin ilk halini Argus'a, son halini ise Briareus'a teslim et.[69]

Contra.
Occasio primum ansam vasis porrigit, deinde ventrem.

Talih evvela testinin kulpunu, daha sonra da kendisini sunar.[70]

*

Occasio, instar Sibyllae, minuit oblatum, pretium auget.

Fırsat Sibylla'ya benzer, malın değerini düşürürken, fiyatını arttırır.[71]

*

Celeritas Orci galea.

Acelecilik Orcus'un başlığıdır.[72]

*

Quae mature fiunt, judicio fiunt; quae sero, per ambitum.

Erken halledilen işlerde kesin hüküm, geç halledilen işlerde ise ağırdan alma vardır.[73]

Praeparatio - Ön Hazırlık

Pro.

Qui parvis copiis rem magnam aggreditur, fingit opportunitatem ut speret.

Büyük bir işe az hazırlıkla başlayan kişi, kendisine ancak umut etme fırsatı sağlar.

*

Parvis apparatibus non fortuna, sed prudentia emitur.

Küçük hazırlıklarla baht değil, bilgelik satın alınır.[74]

Contra.

Optimus terminus parandi, prima occasio agendi.

Hazırlık için en iyi son nokta, fırsattan ilk yararlanılan andır.

*

Nemo speret se fortunam apparatu ligare posse.

Hiç kimse hesaplı davranarak bahtının önüne geçebileceğini sanmasın.

*

Alternatio apparatus et actionis, politica sunt; distinctio, tumida et infoelix.

Ön hazırlık ile eylemin yerini değiştirmek siyasi bir tutumdur; ikisini birbirinden ayırmaksa faydasız, yersiz olur.

*

Magnus apparatus, prodigus et temporis et rerum.

Uzun süren ön hazırlık, zamanın ve uğraşının yok yere harcanmasıdır.

Principiis Obstare - İlkelere Uymak

Pro.

Plura pericula fallunt, quam vincunt.

Çoğu tehlike insanı sindirmez, yanıltır.

*

Minus operis est periculo remedium adhibere, quam progressum ejus observare et custodire.

Bir tehlikeye önlem almaya çalışmak, onun yolunu beklemekten, gözlemekten daha az sıkıntı verir.

*

Non jam leve est periculum, si leve videatur.

Tehlike ilkin önemsiz gibi görünse de, zamanla önemini belli eder.

Contra.

Docet periculum progredi qui accingitur, et periculum figit remedio.

Tehlikeyle yüzleşmeye kendini hazırlayan kişi, ona karşı önlemini de almış olur.

*

Etiam in remediis periculorum levia pericula subsistunt.

Tehlikelere alınan önlemlerde başka küçük tehlikeler yatar.

*

Praestat cum paucis periculis, quae invaluerunt, rem habere, quam cum minis singulorum.

Tek tek şeylerin tehditlerinden çok, güçlenen birkaç tehlikeyle konuyu dikkate almak önemlidir.

Consilia Violentia - Şiddete Yönelik Öğütler

Pro.

Qui lenem istam prudentiam amplectuntur, iis augmenta mali salubria sunt.

Yumuşak başlı bir bilgeliğe sahip kişiler yalnızca kötülüklerin artmasına yol açar.

*

Necessitas, quae violenta consulit, eadem exequitur.

Şiddeti öğütleyen gereklilik durumu aynı zamanda onu yerine de getirir.

Contra.

Omne remedium violentum, praegnans novi mali.

Şiddete yönelik her çözüm yeni kötülüklere gebedir.

*

Violenta consilia nemo dat, praeter iram et metum.

Öfke ve korku dışında hiç kimse şiddeti öğütlemez.

Suspicio - Şüphe

Diffidentia nervi prudentiae; at suspicio medicamentum arthriticum.

Güvensizlik bilgeliğin sinirleri, şüphe ise eklemleri için ilaçtır.[75]

*

Merito ejus fides suspecta est, quam suspicio labefacit.

Şüphenin zayıflattığı inançtan haklı olarak kuşkulanılır.

*

Suspicio fragilem fidem solvit, fortem intendit.

Şüphe zayıf inancı gevşetir, sağlam inancı güçlendirir.

Contra.
Suspicio fidem absolvit.

Şüphe imanı bitirir.[76]

*

Suspicionum intemperies est mania quaedam civilis.

Aşırı şüphe, sosyal bir çılgınlıktır.

Verba Legis - Yasanın Sözleri

Pro.
Non est interpretatio, sed divinatio, quae recedit a litera.

Yazılı metinden uzaklaşmak, yoruma değil kehanete delalet eder.

*

Cum receditur a litera, judex transit in legislatorem.

Yargıç yazılı metinden uzaklaştığında kanun yapıcı olur.

Contra.
Ex omnibus verbis eliciendus est sensus, qui interpretetur singula.

Her kelimesi ayrı ayrı yorumlanabilecek sözlerden
bir kanı çıkarılmalıdır.

*

Pessima tyrannis lex in equuleo.

En kötü tiran yasaya işkence edendir.

Pro Testibus Contra Argumenta - Kanıtlara Karşı Tanıklar

Pro.
Secundum oratorem non secundum causam pronunciat, qui argumentis nititur.

Kanıtlara güvenen kişi avukata inanarak
hüküm vermiş olur, gerçeğe değil.

*

Qui argumentis potius credit quam testibus, etiam ingenio magis debet fidere quam sensui.

Tanıklardan ziyade kanıtlara dayanan kişi, sezgilerine değil
aklına güvenmelidir.

*

Tutum foret argumentis credere, si homines nihil absurdi facerent.

İnsanlar saçma bir şekilde davranmadığı müddetçe,
kanıtlara gönül rahatlığıyla güvenilebilir.

*

Argumenta, cum sint contra testimonia, hoc praestant; ut res mira videatur, non autem ut vera.

Eldeki kanıtların tanıklarla çatışması, gerçeğin olduğu gibi
değil, olağandışı görünmesini sağlayabilir.

Contra.
Si testibus credendum sit contra argumenta, sufficit tantum judicem esse non surdum.

Yargıç sağır olmadıkça, kanıtlara rağmen tanıklara inanılması yeterlidir.

*

Argumenta antidotum contra venena testimoniorum.

Kanıtlar, tanıkların zehirine karşılık panzehirdir.

*

Iis probationibus tutissimo creditur, quae rarissime mentiuntur.

İnsanı pek nadiren yanıltan kanıtlara gönül rahatlığıyla güvenilmelidir.

NOTLAR

1 De Augmentis Scientiarum VI.
2 J. Spedding, p. 688-689, 1857.
3 Bacon'a göre soylu doğmuş kişiler çok fazla yükselemez. Başkaları yükselirken, yerinde sayan kişi kendini kıskançlıktan zorlukla alıkoyabilir. Bu durumda belli onurlara sahip olarak doğmuş olduklarından soyluluk onları kıskançlıktan bütünüyle korur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIV. De Nobilitate)
4 Bkz. "Çirkin kişiler, genellikle hınçlarını doğadan alır."
5 Bkz. "Kendisinde bayağı olarak nitelendirilebilir bir özellik bulunduran kimse, içinde daima kendisinden kurtulmaya çabaladığı bir sancı duyar; bu yüzden çirkin kişiler aşırı küstah olur."
6 Bkz. "Aslında neyse öyle görünen kişiye birçok erdem yüklüyorum, tıpkı tümüyle süssüz bir taşın pek parlak ve pek saf olması gerektiği gibi."; "Erdem değerli bir taş gibidir, en iyisi de süssüz halidir."
7 Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XL. De Juventute Et Senectute.
8 Burada "şehvet" ve "merhamet" sözcükleriyle çevirdiğimiz "Venus" ve "Gratiae" kavramları aslında mitolojik kökenlidir. Venus, Yunan mitolojisindeki tanrıça Aphrodite'nin Roma mitolojisindeki karşılığı olup aşkın, sevginin, şehvetin, cinselliğin, neşenin sembolüdür (D. Bayladı, Sf.76,2002; R. Agizza, Sf.68 vd, 2001). Gratiae ise Yunan mitolojisindeki güzelliğin, merhametin, sevecenliğin sembolü olan tanrıçalar, yani Charites'in Roma mitolojisindeki karşılığıdır (W. Smith, p.108, 1996). Buradaki sözde kastedilen insanların yaşlılıkla birlikte tanrıça Venus'un simgelediği nitelikleri yitirerek, Gratiae tanrıçalarının niteliklerine bürünüyor olmalarıdır.
9 Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VIII. De Nuptiis Et Coelibatu
10 Bkz. "Evli ve çocukları olan bir adam, artık kaderine tutsak olmuş demektir."
11 Bkz. Suetonius, De Vita Caesarum, Vita Tiberii LXII. Burada kastedilen Akhalar Troia'ya saldırıp da onuncu senede kenti ele geçirdiğinde, Kral Priamus'un başta ailesi olmak üzere tüm akrabalarının aksine hayatta kalmış olmasıdır. Bkz. Homeros, Ilias.
12 Bacon'a göre kişi bir keşiş gibi, yaşadığı çağdan koparak zenginliği, dünyeviliği hor görmemelidir. Yine ona göre zenginliği horgörenlere de kulak asılmamalıdır, zira onlar servete kavuşamadıklarından ümitlerini yitirmiştir, zengin oldukları vakit onlar da mallarına düşkün olacaktır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXIV. De Divitiis)
13 Yunan mitolojisinde tanrıçaların kıskançlıkları pek sık işlenmiş konulardan biridir. Özellikle de Hera, Athena ve Aphrodite arasında yapılan en güzel tanrıçanın kim olduğuna dair yarışmada Aphrodite'yi birinci olarak seçen Troyalı Paris'in bu tercihi diğer iki tanrıçanın Troya kentinin yıkılması için uğraş vermesine sebep olmuştu. Bu konuda kapsamlı bilgi için bkz. H. Baumgart, Jealousy: Experiences And Solutions, tr. M. Jacobson, pub. University of Chicago Press, Chicago 1990.
14 Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXIV. De Divitiis

15 Buradaki ifadeye göre zenginlik erdemli olmaya engel teşkil eder. Çünkü ordu için engel teşkil edenler neyse, erdem için de zenginlik odur. Bu kaçınılmaz bir sonuçtur. Harcanmadıkları vakit büyük servetlerin hiçbirinden fayda gelmez. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXIV. De Divitiis)

16 Bacon'a göre avamdan yansıyan çoğunlukla değersiz ve aldatıcı olur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude) O halde onurlara sahip kişilerin kendilerini mutlu varsaymak için avamın görüşlerini alma zorunluluğu iyi bir şey değildir.

17 Bacon'a göre kralları ilgilendiren iki tembih vardır: Bunlardan ilki "İnsan olduğunu unutma", buradaki görüşü de ilgilendiren ikincisi ise "Bir Tanrı ya da Tanrı'nın vekili olduğunu unutma"dır. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XIX. De Imperio)

18 Bkz. "Bilge olan, hayalini kurduğu şeyi arar; peşinden gideceği özel bir şeyi olmayan için, her şey tatsız ve usandırıcıdır."

19 Bkz. Seneca, De consolatione Ad Polybium VII

20 Bacon bu ifadeyi De Sapientia Veterum XXII. Nemesis, Sive Vices Rerum'da da kullanır. Ona göre mitolojide intikamın ve cezanın simgesi olan Nemesis talihli insanların önünü keser, kaderden yana talihlerini tersine döndürür; sadece küstahları değil, aynı zamanda masum ve yumuşak başlı kimseleri de cezalandırarak sürekli mutlu olmalarını engeller. Yani insanların alay konusu olmayacaklarsa, Tanrı katına yükselmemelerini sağlar. (De Sapientia Veterum XXII. Nemesis, Sive Vices Rerum)

21 Bu söz I. BACON KÜLLİYATINDAN SEÇMELER başlıklı bölümde de geçmektedir. Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude.

22 Bkz. Hesiodos, Erga Kai Hemerai, v. 683.

23 Bacon avamı değer biçme konusunda kusurlu bulur. Ona göre avamdan yansıyan övgü çoğu kere değersiz ve aldatıcı olur. Dahası bu övgü erdem sahibi kişilerden ziyade boş ve aşırı şişirilmiş kişilere yöneliktir. Gerçekten de yığınlar kendilerini aşan erdemden anlamaz, küçük erdemleri övgüye boğar, ortalama değerlere dikkat kesilir ve hissetmedikleri ya da kavrayamadıkları yüce değerler karşısında suspus olur. Onları asıl çeken şey erdemlere sahipmiş gibi görünme, yani erdemi andıran görünümlerdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum LI. De Laude) Bkz. "Onurlara sahip kişilerin, kendilerini mutlu varsaymak için avamın görüşlerini alması gerekir."

24 Bkz. "Kuşkusuz talih, kız evlatları olan güven ve şöhretten ötürü şerefe layık olmalıdır; çünkü bu iki kızkardeş, kişiye iyi bir talih sunar."

25 Bacon'a göre bilge kişiler yeteneklerinden dolayı başkalarında oluşacak kıskançlıklıkları önlemek için her şeyi tanrısal öngörüye ve talihe bağlar. Bu sayede kendileri için daha huzurlu ve daha özgür olacakları bir hareket alanı sağlamış olurlar. Bunun yanında kutsal güçler tarafından korunduğu, ilgilenildiği intibasını da uyandırırlar. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXVIII. De Fortuna)

26 Bacon'a göre ölüme hazırlık aşamasında onu abartanlar Stoacılardır. Ona göre ölmek de doğmak gibi doğanın bir armağanı olup, abartılması yersizdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte) Bkz. "Ölüm bedenin işkence anında yaşayacağı acının çok daha azıyla geçip gider."

27 Bkz. "Çocukların karanlıktan korkması gibi, insanlar da ölümden korkar."

28 Bacon'a göre insanda bir tek duygu bile ölümü alt edemeyecek kadar zayıf değildir, o halde insanın ölümle girdiği savaşı kazanabilmesi için sağlam dayanakları var demektir. Ölüm korkulacak bir düşman olmamalıdır. İntikam ölümü yener, sevgi küçümser, onur özler, üzüntü ona arzulu bir şekilde gider, korku ise önceden kabullenir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum II. De Morte)

29 Seneca, Epistulae LXXVII.

30 Bacon'a göre kutsal kitaplardaki doğaya aykırı masallara inanmak, evrenin işleyişinde bir ruhun bulunmadığına inanmaktan daha makuldur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo)

31 Bacon için tüm çıplaklığıyla boş inanç çok çirkin bir şeydir. Sağlam bir gıda nasıl kurtlanmaya yüz tutarsa, sağlam ve yerinde kurallarla ritler de boş inançlarla değerlerini kaybeder, zamanla bozulur. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVII. De Superstitione)

32 Bkz. "Tanrı hakkında kesin bir fikir sahibi olmamak, onunla ilgili aşağılayıcı ve değersiz düşünceler içinde olmaktan daha iyidir."

33 Burada kastedilen Epikuros'un tanrıtanımaz olduğuna dair yaygın kanaate rağmen, Epikurosçuluğun antik kentler için sorun teşkil etmediğidir. Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XVI. De Atheismo.

34 Furia'lar, Roma'nın ilkel din görüşlerinde yeraltından çıkarak insanların peşine takılan tanrısal varlıklardır. Yunan mitolojisindeki Erinys'lerle bir tutulmuşlar, onlar gibi intikamın tanrıçaları sayılmışlardır. (A. Erhat, Sf.114, 2004; W. Smith, p.163, 1996)

35 E. Strauss bu ifadeyi ilişkilendirdiği başka ifadeleri ve modern dillerde bu ifadeye yakın manalar içeren başka ifadeleri belirtir. (E. Strauss, p.767, 1994)

36 Juno, kocası Iuppiter'in ölümlü Alcmena'dan olan oğlu Hercules'i kıskanmış ve onu öldürmeye çalışmış. Ancak türlü çabaları boşa çıkınca bu sefer ona, başardığı takdirde ölümsüzlüğe kavuşacağı on iki yıl sürecek olan on iki zorlu görev vermiş. (A. Erhat, Sf.138, 2004)

37 Burada Venus'ten kasıt, bu tanrıçanın mitolojide temsil etmiş olduğu aşk ve şehvet duygularıdır. Bunun yanında "venus, -eris" kelimesi Latincede "cazibe, çekicilik, güzellik, aşk, cinsel aşk, çiftleşme, cinsel ilişki" manalarında kullanılır. İfadedeki söz konusu kelime, büyük harfle başladığından mitolojideki Venus'un kastedilmiş olduğunu düşünebiliriz.

38 Yunan dünyasında büyücü olarak tabir edilen ilk kadın Circe'dir. Odysseia'nın 10. kitabında Odysseus ve arkadaşlarının duraklarından biri olan ve uygarlıktan epeyce uzakta sayılan, Aeaea adasında yaşayan Circe güzel bir cadıdır. Titanlardan biri olan Güneş tanrısı Helios'un kızı olan Circe ayrıca diğer bir önemli kadın büyücü olan Medea'nın babası Aeetes'in ve Minotauros'un annesi Pasiphae'in de kardeşidir. Güzel ve baştan çıkarıcı kadın simgesi olan Cirke, Odysseus'un adamlarını sihirli iksiriyle domuza çevirir. Domuzlar Demeter ve Persephone ile özdeşleştirilir. Cirke Odysseus'un adamlarını domuza çevirmeyi başarsa da, Odysseus'un kendisine hiç birşey yapamaz, çünkü Hermes tarafından Odysseus'a verilen molu denen ve ölümlü insanların bulamayacağı bir ot

sayesinde büyüsü ona işlemez ve bunun yerine onu aşığı yapar. Bkz. Homeros, Odysseia X.135 vd; 210 vd; 232 vd; Ovidius, Metamorphoses XIV.248-319. Circe'nin mitolojide genel olarak bir şeyi başka bir şeye dönüştürme iksirine sahip olduğu söylenmiştir.

39 Bkz. "Zenginliğe duyulan kıskançlık, tanrıçalara özgü bir niteliktir."

40 Mitolojide gecenin oğlu ve ölümün kardeşi olan Somnus, uyku tanrısıdır. (W. Smith, p.396, 1996) Bkz. "Yaşlılarda şehvet, merhamete dönüşür." Plutarkhos'a göre uyku ve şehvet, İskender'e bir ölümlü olduğunu anımsatır. (Plutarkhos, İskender) Bkz. De Augmentis Scientiarum I.

41 Burada Terentius'un Eunuchus adlı oyunundaki Thraso ve Gnatho adındaki karakterlere gönderme vardır. Thraso böbürlenmesiyle, palavracılığıyla ünlü, zengin bir askerken, Gnatho aylak gezen bir tiptir.

42 Burada Plautus'un Asinaria, Actus II, Scena IV.'te geçen "Lupus est homo homini" sözüne gönderme vardır.

43 Burada Roma tarihinde çeşitli suçlarla itham edilerek ölüm cezasına çarptırılan kişilerin durumuna gönderme vardır.

44 Özellikle de Platon'un Devlet'inde geçen ideal yönetime göre filozoflar kral, krallar da filozof olmalıdır.

45 Bacon, De Sapientia Veterum adlı eserinin XIII. Proteus Sive Materia bölümünde Proteus'u detaylı bir şekilde işlemiştir. Ona göre Yunan mitolojisinde görevi Poseidon'un fok balıklarına ve öbür deniz yaratıklarına bekçilik etmek olan yaşlı deniz varlığı Proteus (Proteos) sadece geleceği değil, geçmişi ve bugünü de bilir, ayrıca eskinin bütün kutsallığına, sırlarına vakıf olarak, onları muştularmış. Büyük bir inin içinde ikamet eder, her günün ortasında fok sürüsünü kontrol edip, uykuya çekilirmiş. Birisi onun kehanetlerinden yararlanmak istediğinde, ellerini kelepçeleyerek onu zincirlere vurmalıymış, aksi durumda isteğine ulaşmasının başka bir yolu yokmuş. Proteus da bundan kurtulabilmek için ateş, akan su, vahşi hayvanlar gibi çeşitli biçimlere bürünür, daha sonra tekrar kendi biçimine dönermiş. (De Sapientia Veterum XIII. Proteus Sive Materia) Bkz. Homeros, Odysseia IV. 400 vd.

46 Burada kastedilen; geleneksel bilgilere, görgülere saplanıp kalan insanların, zaman içinde bu tutarlı davranışlarından ötürü yeni bilgilere de kavuşamamalarıdır.

47 Bacon'a göre bildiklerini tümüyle ortaya dökmekten vazgeçen, bilmediklerini de biliyormuş gibi görünür. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXII. De Discursu Sermonum) Yine ona göre gizli olan şeyleri kolayca açık eden bilmediği şeyleri de söyler. Gerçekten de ağzı sıkı tutmanın hem siyasi hem de ahlaki açıdan erdemli bir davranış olduğu düşünülmelidir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione)

48 Bacon'a göre sırlar sessiz kişilere ihtiyaç duyar. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione)

49 Aslında Bacon'ın burada "confessor" tabiriyle kastettiği günahların itirafını dinleyen papazdır. Ona göre sessiz kişi birçok itiraflar dinler. Kim ağzında bakla ıslanmayan, geveze birine derdini açar ki? Ağzının sıkılığıyla

ünlenmiş kişiler çok kolay bir şekilde anlatıcıların ağızlarındaki kilidi açar, tıpkı kapalı bir yerdeki havayı alır gibi. Zaten günahlarını itiraf edenler başkalarına bunu anlatmış olmaktan ziyade vicdanlarını rahatlatmış olur. Bu sayede ağzı sıkı olanlar da birçok şey öğrenir. İtirafçılar içlerindeki şeyleri başkalarıyla paylaşmayı değil de, içlerini boşaltmayı istemişlerdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione)

50 Burada kastedilen dışarıya kapalı yani sessiz olanın bir şey bilemeyeceğidir.

51 Bkz. "Övgü erdemin yansımasıdır."; "Onurlara sahip kişilerin, kendilerini mutlu varsaymak için avamın görüşlerini alması gerekir."; "Avam, en değersiz tutumları övgüyle, vasat olanları hayranlıkla karşılar da, en yücelerinden hiç anlamaz."

52 Burada kastedilen kişi susmayı başarabilecek kadar akıllı ya da başarılı olduğu ölçüde aptaldır.

53 Bu sözle gecenin karanlık örtüsünün her türlü ihanete uygunluğudur, sessizlik de bu niteliğe sahiptir.

54 Bacon'a göre vücutta olduğu kadar ruhta da çıplaklık biçimsizliği gösterir ve hatta çekici değildir. Davranışlarında ve tutumlarında açık olmayan birinin saygınlığını kaybedeceği söylenemez. Buna karşılık sürekli konuşan gereksiz insanlar ise her şeye inanan boş kişilerdir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum VI. De Dissimulatione Et Simulatione)

55 Bkz. "Genellikle büyük ikiyüzlülüklere o adi siyasetçilerde rastlanır."

56 Bacon'ın hatırlattığına göre bir gün Demosthenes'e sorulmuş: "Bir konuşmacı için en önemli şey nedir?", "Konuşma tarzı" diye cevaplamış. "İkincisi nedir?", "O da konuşma tarzı", "Üçüncüsü nedir?" O yine "Konuşma tarzı" demiş. Üstünkörülükten kendini kurtaramamış bir konuşmacı daha doğrusu bir oyuncu için önemli gibi duran konuşma tarzının, buluş, söz sanatı ve diğer ustalıklardan üstün tutulması, sanki her şeyden daha değerliymiş gibi sunulması gerçekten de garip bir tutumdur. İnsanın doğasında delilik, bilgelikten daha ağır basar. İnsanlarda deliliğe özgü yetenekler diğerleri içinde en güçlü olanlardır. Ataklık, gündelik davranışlarda da buna benzer şekilde şaşırtıcı bir öneme sahiptir. "Gündelik davranışlarda en önemli şey nedir?", "Ataklık.", "İkincisi?", "Ataklık.", "Üçüncüsü?", "Yine ataklık." (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XII. De Audacia)

57 Burada kastedilenler şaka yapmak uğruna var olanı bozan ya da abartılı bir şekilde sunan şakacı kimselerdir.

58 Bkz. "Sahne, aşka hayattan daha fazla şey borçludur."

59 Bacon'a göre asıl acı veren saf yalnızlık, onlarsız dünyanın herhangi bir mana ifade etmeyeceği hakiki dostların yitirilmesinden doğan kimsesizliktir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXVII. De Amicitia)

60 Burada dalkavuğun sözlerini işitmiş kulaklardan bahsedilmektedir.

61 Bkz. "İnsanın doğasına yabancı olmayan intikam, kesin yasalarla tümüyle yok edilmesi gereken bir çeşit vahşi adalettir."

62 Bkz. "Kuşkusuz her ilaç bir yeniliktir ve yeni çareleri reddeden kişi yeni hastalıklara kucak açar."

63 Bkz. "Zaman en büyük yenilikçidir."; "Kuşkusuz her ilaç bir yeniliktir ve yeni çareleri reddeden kişi yeni hastalıklara kucak açar."

64 Bkz. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus.

65 Bacon'a göre yenilik doğal olarak ters ve aksi niteliğiyle geleneği rahatsız edeceğinden, batıl inançlara, törelere saplanmış olanları yeni kuşaklara alay konusu eder. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXIV. De Innovationibus)

66 Bkz. "Yeni doğmuş yavruların görünüşleri nasıl biçimsizse, zamanın doğurduğu yenilikler de öyledir."

67 Burada kastedilen zamanın yenileyici, olayları belirleyici niteliğine duyulan güvendir.

68 Bkz. "Zaman her bir şeyi geride hiçbir iz bırakmadan, hissettirmeden, sessizce yeniler."

69 Argus, Yunan mitolojisinde Hermes'in öldürdüğü yüz gözlü devdir. Briareus ise Uranos'la Gaia'nın yüzer kollu ve ellişer başlı dev oğullarından biri. (W. Smith, Sf.9;51, 1996)

70 Bacon'ın başka bir eserinde bahsettiğine göre bu ifade kendi döneminde ünlü olan bir şiirde geçmektedir. Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXI. De Mora: "(Ünlü bir şiirde geçtiğince) 'Fırsat önce alnındaki perçemi gösterir, bu yakalanamamışsa eğer, bu sefer de kafanın dazlak olan arka kısmını; veya önce testinin kulpunu gösterir de tutalım diye, sonra kavranması daha zor olan kısmını yani karnını uzatır bize.'"

71 Bacon buraya aldığı sözü şöyle açımlamaktadır: Talih forumda satılan şeylere benzer, elbette ki (insan eğer biraz sabredebilirse) fiyat düşecektir. Bazen de Sibylla'nın fiyat arttırmalarına benzer bu, hani ilkin bütünü için belli bir fiyat belirlenen malın, zamanla parçalara ayrılmasına rağmen ilk fiyatının aşağıya düşmemesi gibi. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXI. De Mora)

72 Bu sözün açıklaması şöyledir: Orcus'un (Yeraltı tanrısı) politikacıyı görünmez kılan baş zırhı, niyetlerin saklanmasını ve uygulamaların hızlanmasını gösterir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXI. De Mora) Yeraltı dünyasının kralı Pluton'un tılsımlı bir miğferi vardı, giyen görünmez olurdu. Pluton miğferini arasıra tanrılara ya da insanlara ödünç verirdi. Sözgelişi Perseus, Medusa'yı öldürmeye giderken bu miğferi giymişti. (Akşit Göktürk, Sf.98, 2006)

73 J. Spedding'e göre bu sözü şöyle yorumlamalıyız: Bir kimse işin başındayken kafasındaki en iyi yolu seçebilirse de işin sonunda kendisine sunulanı kabul etmek zorunda kalabilir. (J. Spedding, p.490, 1858)

74 Bu sözle kastedilen, kişinin küçük hazırlıklar sayesinde belli bir bilgiye ulaşması yanında bahtını tümüyle değiştirememesidir.

75 Bacon'a göre şüphelerimizden, sanki onlar gerçekmiş gibi tetikte olmaktan yararlanmalı, ancak bundan zarar da görmemeliyiz. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione)

76 Bacon'ın Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione'deki ifadesine dayanarak söyleyebiliriz ki, bu söz bizzat Bacon'ın bir İtalyan atasözü olan "Sospetto licentia fede"den (Şüphe imanı savar) çevirisi olabilir.

Söze içerdiği mana açısından bakarsak, Bacon bu söze katılmamakla birlikte şüphenin kendini rahatlatabilmek için, inancı körüklemek zorunda olduğunu düşünmektedir. (Sermones Fideles Sive Interiora Rerum XXXI. De Suspicione)

KAYNAKÇA

BACON, Francis, *The Works of Francis Bacon*, Baron of Verulam, Viscount St. Alban, And Lord High Chancellor Of England, New Edition. Vol.X., Francisci De Verulamio, Summi Angliae Cancellarii, Opera Civilia et Moralia, C. and J. Rivington, London 1826. ("Sermones Fideles Sive Interiora Rerum")

BACON, Francis, *The Works of Francis Bacon* Vol.VI., coll. & edit. J. Spedding, R. L. Ellis, D. D. Heath, Literary And Proffessional Works, Vol I., pub. Longman & Co., London 1861 - *The Works of Francis Bacon* Vol. III, London 1859 ("De Interpretatione Naturae") – *The Works of Francis Bacon* Vol. I., London 1857; ("Novum Organum"); *The Works of Francis Bacon*, Sechster Band, Friedrich Frommann Verlag Gunther Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt 1963 ("De Sapientia Veterum "); The Works of Francis Bacon Vol. IV., London 1858. ("Examples Of Antitheses")

BACON, Francis, *The Works of Francis Bacon* Vol. XI., A New Edition By Basil Montagu, ESQ, William Pickering, London 1829. ("Meditationes Sacrae", "Epistolae")

BACON, Francis, *The Works of Francis Bacon*, Lord Chancellor of England: With a Life of the Author, In Three Volumes, Vol. I., Basil Montagu, pub. Parry & McMillan, Philadelphia 1859. ("Advancement Of Learning")

BACON, Francis, *The Works Of Francis Bacon* Vol. I., coll. & edit. J. Spedding, R. L. Ellis, D. D. Heath, Literary And Proffessional Works, Vol I., pub. Longman & Co., London 1857. ("De Augmentis Scientiarum")

BACON, Francis, *Ouvres Philosophiques De Bacon*, M. N. Bouillet, Tome III., L. Hachette, Paris 1934 ("Nova Atlantis").

BACON, Francis, *The Moral and Historical Works of Lord Bacon*, pub. Joseph Devey, M.A. London 1860.

BACON, Francis, *The New Organon*, edit. L. Jardine – M. Silverthorne, Cambridge University Press, 2000.

BACON, Francis, *Denemeler*, Çev. Akşit Göktürk, YKY, 6. Baskı Mart 2006.

PRICE, B., *Francis Bacon's New Atlantis: New Interdisciplinary Essays*, Manchester University Press, Manchester 2003.

STONE, Jon R., *The Routledge Dictionary of Latin Quotations, The Illiterati's Guide to Latin Maxims, Mottoes, Proverbs and Sayings*, pub. Routledge, New York and London 2005.

STONE, Jon R., *Latin for the Illiterati: Exorcizing the Ghosts of a Dead Language*, pub. Routledge, New York and London 1996.

ALBUQUERQUE, M. De, Notes and Queries, A Medium Of Inter Communication For Literary Men, Artists, Antiquaries, Genealogists, Etc., Volume Second, May-December 1850, pub. George Bell, London 1851.

LEWIS, G. C., *An Essay On The Influence of Authority In Matters Of Opinion*, pub. John W. Parker, London 1849.

CRAIC, G. L., *Bacon, His Writings and His Philosophy*, pub. Griffin Bohn And Co., London 1862.

BOWEN, C. D., *Francis Bacon: The Temper of a Man*, Fordham Univ. Press, 1993.

STRAUSS, E., *Dictionary of European Proverbs, Volume I*, pub. Routledge, London and New York 1994.

BÜCHMANN, G., *Geflügelte Worte: Der Citatenschatz des deutschen Volkes*, pub. Haude und Spener (F. Weidling), 1880.

LEAN, Vincent Stuckey – WOODWARD, J. L., *Lean's Collectanea*, pub. J. W. Arrowsmith, 1902.

VON SCHANZ, M. - HOSIUS, C. - KRÜGER, G., *Geschichte der römischen Litteratur bis zum Gesetzgebungswerk des Kaisers*, pub. Beck, 1907.

SINGER, S., *Thesaurus Proverbiorum Medii Aevi: Lexikon Der Sprichworter DES Romanisch-Germanischen Mittelalters*, pub. Walter de Gruyter, 2000.

M. TULLI CICERONIS, Opera Quae Supersunt Omnia, Ex Recensione, Io. Casp. Orellii., Editio Altera Emendatior, Volumen Tertium, tr. J. K. von Orelli, J. G. Baiter, K. Halm, Io Müller, London 1845.

LAUTENBACH, E., *Latein - Deutsch: Zitaten-Lexikon*, LIT Verlag Berlin-Hamburg-Münster, 2002.

Civil Engineer and Architect's Journal, Scientific and Railway Gazette, Volume X., pub. R. Groomsbridge and Sons, London 1847.

KRUFT, Hanno-Walter, *A History of Architectural Theory: From Vitruvius to the Present*, tr. R. Taylor, E. Callander, A. Wood, Princeton Architectural Press, first published, New York 1994.

LEFAIVRE, L. – TZONIS, A., *The Emergence of Modern Architecture: A Documentary History From 1000 to 1810*, pub. Routledge, London and New York 2004.

BOSWELL, J., *The Life of Samuel Johnson, LL.D, Including A Journal of His Tour to the Hebrides, New Edition, With Numerous Additions And Notes, Complete In Four Volumes*, Vol.IV., pub. Derby & Jackson, New York 1858.

WILBERFORCE, R. I. – WILBERFORCE, S., *The Life of William Wilberforce*, In Five Volumes, Vol. I., pub. John Murray, London 1838.

CHARRON, P., *De La Sagesse, Trois Livres*, Nouvelle Edition, pub. De L'imprimerie De L. N. Frantin, Dijon 1801.

LUTHER, M., *Martini Lutheri Exegetica Opera Latina, Volum. XV., Continens Operationum In Psalmos Tom. II.*, Dr. Joan. Conrad. Irmischer, Sumtibus Caroli Heyderi, Erlangae 1845.

MILNER, M., *The Life Of Isaac Milner, D.D. F.R.S., Comprising A Portion Of His Correspondence And Other Writings Hitherto Unpublished*, Second Edition, Abridged, Seeley, Burnside And Seeley 1844.

LOCKYER, H., *All the Divine Names and Titles in the Bible*, pub. Zondervan, 1988.

LAMB, C., *Specimens of English Dramatic Poets: Who Lived About the Time of Shakespeare*, with notes, pub. H.G. Bohn, London 1854.

MILLER, D. G., *The Scent of Eternity: A Life of Harris Elliott Kirk of Baltimore*, Mercer University Press, 1990.

GALEWITZ, H., *Friendship: A Book of Quotations*, Courier Dover Publications, Mineola, New York 1999.

SRIDHARAN, N., *Thought Provoking Quotations, First Edition*, Sura Books, Chennai – Ernakulam 2007.

VRIES, Ad de, *Dictionary of Symbols and Imagery*, North-Holland Pub. Co., 1974.

FLEMING, R., *Apocalyptical Key: An Extraordinary Discourse on the Rise and Fall of Papacy, Or the Pouring Out Of the Vials In the Revelation Of St. John, Chap. XVI.*, A New Edition,pub. James M. Campbell & Co., Philadelphia 1843.

LUCE, M., *Shakespeare, the Man and His Work, Seven Essays*, pub. Elibron Classics, 2004.

WALKELY, A. B., *Pastiche and Prejudice*, Ayer Publishing, 1970.

THAXTER, C., *An Island Garden*, Houghton Mifflin Books, 2002.

COLLINSON, P. - FLETCHER, A. – ROBERTS, P., *Religion, Culture, and Society in Early Modern Britain: Essays in Early Modern Britain*, Cambridge University Press, 1994.

SCHOPENHAUER, A., *Counsels and Maxims*, tr. T. B. Saunders, pub. Cosimo, Inc., 2007.

LANDOR, W.S., *The Works of Walter Savage Landor, In Two Vol., Vol.I.*, pub. Bradbury and Evans, Edward Moxon London 1846.

HEWLETT, M. H., *Extemporary Essays*, Ayer Publishing, New York 1977.

DAICHES, D., *A Critical History Of English Literature, In Four Vol., Vol II., Shakespeare To Milton, Revised Second Edition*, Allied Publishers 1979.

HEDGE, F. H., *Recent Inquiries in Theology: By Eminent English Churchmen, Being Essays and Reviews, Second American, from the Second London Edition*, pub. Walker, Wise, And Company, Boston 1861.

Essays and Reviews, The Twelfth Edition, pub. Longman, Green, Roberts & Green, London 1865.

ÖZBAYOĞLU, E., *Latince Özdeyişler, Deyimler, Atasözleri, Klasik Yayınlar:* 2, İstanbul 1988.

HARMAN, E. G., *Edmund Spenser And The Impersonations Of Francis Bacon*, Kessinger Publishing, 2005.

DESROCHES, D., *Francis Bacon and the Limits of Scientific Knowledge*, Continuum International Publishing Group, 2006.

MAISTRE, J. De, *An Examination of the Philosophy of Bacon, Wherein Different Questions Or Rational Philosophy Are Treated*, tr. & ed. Richard A. Lebrun, McGill-Queen's Press- MQUP, 1998.

TAIT, W., *Tait's Edinburgh Magazine, from January to December, Vol. XXIII.*, pub. Sutherland & Knox-London: Partridge & Co., Edinburgh 1856.

HOLMES, N., *The Authorship of Shakespeare, Second Edition*, pub. Hurd and Houghton, New York 1867.

DUBROW, H. - STRIER, R., *The Historical Renaissance: New Essays on Tudor and Stuart Literature and Culture*, University of Chicago Press, Chicago 1988.

SMITH, E., *Shakespeare's Histories*, Blackwell Publishing, 2005.

MUIR, K., *Shakespeare Survey 28, Shakespeare and the Ideas of His Time*, Cambridge University Press, 2002.

MUIR, K., *Shakespeare's Tragic Sequence*, pub. Routledge 2005.

GREENE, M. B., *I, Prince Tudor, Wrote Shakespeare*, pub. Branden Books, 1973.

PELTONEN, M., *The Cambridge Companion to Bacon*, Cambridge University Press, 1996.

AKKAŞ, S.Ö., *"Francis Bacon'un 'Novum Organum' Adlı Yapıtı, Modern Bilim Anlayışının Doğuşu"*, Bilim Ve Ütopya Dergisi, Sayı:92, Şubat 2002.

VICKERS, B., *"Francis Bacon and the Progress of Knowledge"*, Journal of the History of Ideas, Vol. 53, No. 3. (Jul. - Sep., 1992), pp. 495-518. (University Of Pennsylvania Press)

BRUN, J., *Stoacılık*, Çev. Medar Atıcı, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul 1997.

TANİLLİ, S., *Yüzyılların Geçreği ve Mirası, İnsanlık Tarihine Giriş, I İlk Çağ*, Say Yayınları, İkinci Basım Ağustos, İstanbul 1984.

ATLAN, S., *Roma Tarihi'nin Ana Hatları, I. Kısım Cumhuriyet Devri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:1529, İstanbul 1970.

MCCLELLAND, J. S., *A History of Western Political Thought*, pub. Routledge, London and New York 1996.

WEBBER, A., *Felsefe Tarihi*, Çev. H. Vehbi Eralp, Sosyal Yayınlar, 5. Basım, İstanbul 1998.

TİMUÇİN, A., *Düşünce Tarihi* 2, Bulut Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2005.

CEVİZCİ, A., *On Yedinci Yüzyıl Felsefesi Tarihi*, Asa Yayınları, 2. Basım, Bursa 2007.

ÜNDER, H., *Çevre Felsefesi*, Doruk Yayınları, Ankara 1996.

KOYRE, A., *Bilim ve Devrim, Newton*, Çev. Nuri Küçük, Salyangoz Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2006.

KUHN, T.S., *Asal Gerilim, Bilimsel Gelecek ve Değişim Üzerine Seçme İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, Çev. Yakup Şahan, 1. Basım, İstanbul 1994.

YILDIRIM, C., *Bilim Öncüleri*, Tübitak Yayınları, 23. Basım, İstanbul 1995.

FEUER, L. S., *Imperialism and the Anti-Imperialist Mind*, Transaction Publishers, New Brunswick and London 1989.

MACAULAY, T.B., *New Biographies Of Illustrious Men*, pub. Whittemore, Niles and Hall, Boston 1857.

WHITE, H. B., *Peace Among the Willows, the Political Philosophy of Francis Bacon, Archives Internationales D'Histoire Des Idees* 24, pub. Martinus Nijhoff, Springer 2001.

P. SYRUS, *Düşünceler*, Çev. Bedia Demiriş, Kabalcı Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul 1997.

DÜRÜŞKEN, Ç., *Latince Deyişler Ya da Yaşamın Renkleri*, Homer Kitabevi, 1. Basım, İstanbul 2004.

Poetarum Veterum Latinorum Et Recentiorum Quorumdam, Carmina Sententiosa, Ioannes Conradus Orellius, Tomus Prior, Lipsiae, Sumtibus Friederici Fleischheri 1822; Publii Syrii Mimi, Et Aliorum Sententiae, Cum D. Laberii Prologo Et Fragmentis Moralibus, Publium Syrum Et Laberium, Ioannes Conradus Orellius, Lipsiae, Sumtibus Friederici Fleischheri 1822.

HERAKLEITOS, *Fragmanlar*, Çev. Cengiz Çakmak, Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, İstanbul 2005.

BAYLADI, D., *Tanrıların Öyküsü*, Say Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2002.

AGIZZA, R., *Antik Yunan'da Mitoloji, Masallar Ve Söylenceler*, Çev. Z. Zühre İlkgelen, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2001.

SMITH, W., *Classical Dictionary*, pub. The Wordsworth Editions Ltd., London 1996.

ERHAT, A., *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, 13. Basım Kasım 2004.

PLAUTUS, *M. Acci Plauti Comoediae, Cum Selectis Variorum Notis Et Novis Commentariis, Volumen primum*, ed. J. Naude, pub. Nicolaus Eligius Lemaire, Paris 1830.

NOVUM TESTAMENTUM LATINE, (ed.) K. Aland – B. Aland (Nestle-Aland), pub. Deutsche Bibelgesellschaft, Germany 5. Druck 2005.

Nova Vulgata, Bibliorum Sacrorum Editio, Vetus Testamentum:
http://www.vatican.va/archive/bible/nova_vulgata/documents/nova-vulgata_vetus-testamentum_lt.html

Francis Bacon (1561-1626): Ünlü İngiliz filozof David Hume'un deyişiyle, Bacon dehasının azametinden ve tutumundaki incelikli, insancıl nitelikten ötürü her çağda beğeniyle karşılanmıştır. Bilginin gücünü vurguladığı Denemeler, *bilim ve felsefeyi putlaştırılmış kalıpların baskısından kurtarmak için yazdığı* Novum Organum, *ideal toplum düzenini ele aldığı* The New Atlantis *başlıca eserlerindendir.* Seçme Aforizmalar, *17. yüzyılın en önemli edebiyat, felsefe, hukuk ve siyaset adamlarından biri olan Bacon'a duyulan ilginin daha iyi anlaşılmasının yolunu açıyor. Aralanan bu kapıdan sadece Bacon'ın çağına değil, geçmişten günümüze uzanan bütün çağlara ulaşmak mümkün. Çünkü bu kapı, insanlığın yüzyıllara yaslanan ortak birikimine, Latince ifadesiyle "consortium"una açılmaktadır.*

C. Cengiz Çevik (1983): İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Latin Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Antik Roma'nın klasik Latincesi, Roma kültürü ve tarihi konularında çalışmalarını sürdürüyor. Ortaçağ ve Yeniçağ felsefecilerinden yeni Latince fragmanlar çeviriyor. Francis Bacon'ın Sermones Fideles Sive Interiora Rerum *ve* De Sapientia Veterum *adlı eserlerinin çevirileri üzerinde çalışıyor*

9 789944 884020

KDV dahil fiyatı
12 TL

2016 THG 0061051 EDZ